

”Miksi opiskelijoita pidetään pelkkinä kuluerinä?”

Diskurssit sosiaaliturvaetuksien leikkausten ja opiskelijoiden toimeentulon ympärillä

Helsingin Sanomissa vuonna 2023

Milla Jokinen

Pro gradu -tutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, Mediatutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, Mediatutkimus

Milla Jokinen

”Miksi opiskelijoita pidetään pelkkinä kuluerinä?” : Diskurssit sosiaaliturvaetuksien leikkausten ja opiskelijoiden toimeentulon ympärillä *Helsingin Sanomissa* vuonna 2023

Sivumäärä: 67 sivua

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, miten *Helsingin Sanomat* käsitteli Orpon hallituksen suunnittelemaa sosiaaliturvaleikkauksia ja erityisesti niiden vaikutuksia opiskelijoiden toimeentuloon. Aineisto on haettu *Helsingin Sanomien* verkkolehden hakukoneen avulla käyttäen hakusanoja ”leikkaukset ja opiskelijat” aikaväliltä 2.4.2023–31.12.2023, ja juttuja on yhteensä 71. Jutut koostuvat pääosin uutisista, mutta aineistossa on myös mukana muun muassa mielipidekirjoituksia ja pääkirjoituksia. Tutkimusmenetelmänä toimii diskurssianalyysi, ja analyysin keskiössä ovat jutuissa muotoutuvat diskurssit ja niiden sosiaalista todellisuutta rakentava ja muovaava luonne.

Analyysissä tulee esille, että lehtijutuissa korostuu muun muassa diskurssi opintotuen lainapainotteisuudesta, jota päättäjien puheisiin tukeutuvat jutut esittävät pitkälti ongelmattomana asiana. Opiskelijoiden kasvavaa velkaantumista perustellaan tulevaisuudessa koittavalla paremmalla taloustilanteella ja työllistymisnäkökulmilla. Samalla toistuu diskurssi opintolainasta opiskelijoiden investointina tulevaisuuteensa, mikä heijastaa muun muassa korkeakoulutuksen markkinoistumisen kehityskulkuja. Toisaalta osassa jutuissa esitetään myös kriittisiä näkökulmia tuomalla esiin muun muassa opintovelallisten määrän kasvu ja opiskelijoiden toimeentulon heikennysten negatiiviset seuraukset.

Orpon hallituksen opiskelijoihin kohdistuvia leikkauksia protestoivat, opiskelijoiden järjestämät yliopistojen valtaukset saivat laajaa huomiota. Valtauksia käsittelevissä jutuissa kuvataan valtausten kulkua, ilmapiiriä ja opiskelijoiden vaatimuksia, mutta osa jutuista luo valtauksiin tietynlaista dramaattisuutta korostamalla konflikteja muun muassa opiskelijoiden ja viranomaisten kanssa. Jutuissa käydään keskustelua myös valtausten järjestäjien poliittisista taustoista, ja näin huomio siirtyy pois protestien poliittisesta sanomasta.

Helsingin Sanomien julkaisemissa mielipidekirjoituksissa tilaa saavat Orpon hallituksen talous- ja sosiaalipolitiikkaa kritisoivat ja haastavat puheenvuorot itse opiskelijoilta sekä opiskelijoiden parissa työskenteleviltä ammattilaisilta. Kirjoituksissa tuodaan esiin muun muassa opiskelijoihin kohdistuvien leikkausten yksilöllisiä vaikutuksia sekä kyseenalaistetaan leikkausten perusteluja. Muissa leikkauksia käsittelevissä jutuissa kuitenkin muotoutuu paljolti päättäjien talouskuripuhetta myötäilevä diskurssi, vaikka leikkausten eriarvoistavia vaikutuksia nostetaan myös esiin.

Avainsanat: opiskelijat, diskurssianalyysi, diskurssi, journalismi, talouskuri, opintolaina, velka, köyhyys

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuskysymykset ja tutkielman tavoitteet	2
1.1.1	Oma tutkijapositioni	3
1.1.2	Aiempi tutkimus	4
1.2	Aineisto	4
1.3	Tutkimusmenetelmä ja teoreettinen viitekehys	6
1.3.1	Journalismin tutkimuksen tärkeydestä	8
2	Harmiton opintolaina	11
2.1	Investointi tulevaisuuteen	15
2.2	”Käytännössä elän opintolainalla”	17
2.2.1	Opintotukijärjestelmä Suomessa	19
2.3	Yliopistojen valtaukset ja mielenosoitukset	20
2.3.1	Valtausten dramatisointi	21
2.3.2	”Totta kai tämä on poliittinen protesti”	23
3	Välttämätön talouskuri	27
3.1	Eriarvoistava talouskuri	35
3.1.1	Entä ihmisoikeudet?	38
3.2	Opiskelijat vs. eläkeläiset	40
3.2.1	Samassa veneessä?	43
3.3	”Hyvätuloisiltakin olisi löytynyt leikattavaa”	45
3.4	Kriittiset mielipidekirjoitukset	47
3.4.1	Opiskelijat yksilöinä	52
4	Lopuksi	54
4.1	Mahdolliset jatkotutkimukset ja tutkielman puutteet	55
4.2	Nykytilanne	55
	Lähteet	58
	Aineisto	64

1 Johdanto

Petteri Orpo, onko nyt kirkossa kuulutettu että (kokoomuksen) indeksijarru ei koske eläkkeitä ja opintotukea?

– Ei koske eläkkeitä, ei koulutusta eikä turvallisuutta.

Entä opintotukea?

– Se kuuluu koulutukseen. Ja nyt ei ole kyse leikkaamisesta, olemme puhuneet indeksijarruttamisesta. Inflaatiosta johtuen indeksit kohoavat. Kun iso osa julkisista menoista on sidottu indekseihin, se tarkoittaisi sitä, että jarrutettaisiin nykytasolle tai annetaan nousta, mutta ei ehkä niin paljon.

Voitteko antaa sellaisen lupauksen, että koulutuksesta ei leikata?

– Käytän termiä, että koulutus ja osaaminen ovat erityissuojeluksessa seuraavalla vaalikaudella (Demokraatti 10.2.2023.)

Asumisen kustannukset ovat merkittävä osa opiskelijan arjen kuluja. Kokoomus ei ole poistamassa opiskelijoiden asumisen tukea eikä siirtämässä opiskelijoita pois asumistuen piiristä. Päinvastoin opiskelijoiden toimeentulo on otettava huomioon asumistukea kehitettäessä (Kokoomus.fi 14.3.2023.)

Näin kokoomuksen puheenjohtaja Petteri Orpo puhui vaalikampanjointinsa aikana ennen vuoden 2023 eduskuntavaaleja, jotka kokoomus voitti, ja Orposta tuli pääministeri. Hallituksen muodostivat kokoomus, perussuomalaiset, kristillisdemokraatit ja ruotsalainen kansanpuolue. Vaalikampanjointinsa aikana Orpo teki yllä mainittujen kaltaisia lupauksia olla leikkaamatta muun muassa koulutuksesta ja opiskelijoilta (Demokraatti 10.2.2023). Kuitenkin hallitusohjelman suunnitteluvaiheessa ja sen tultua julki kävi ilmi, että nämä lupaukset oltaisiin pettämässä. Orpon hallitus alkoi kaavailla mittavia leikkauksia muun muassa sosiaaliturvaan, koulutukseen ja terveydenhuoltoon. Asumistukeen alettiin suunnitella satojen miljoonien eurojen leikkauksia, ja opintorahaan päätettiin tehdä indeksijääditys (esim. HS 14.6.2023b; HS 16.6.2023; HS 18.9.2023). Suunnitellut leikkaukset herättivät laajaa julkista keskustelua, ja olivat paljon esillä uutismedioissa. Leikkaukset herättivät kritiikkiä etenkin pienituloisten, työttömien ja opiskelijoiden osalta, ja huoli näiden ihmisryhmien hyvinvoinnista leikkausten vaikutusten myötä nousi otsikoihin (esim. HS 17.6.2023; HS 23.9.2023b; HS 29.9.2023a; HS 15.10.2023a). Suunnitellut leikkaukset saivat aikaan paljon vastustusta opiskelijoiden keskuudessa, minkä seurauksena opiskelijat järjestivät useita mielenosoituksia ja valtasivat yliopistojen rakennuksia (esim. HS 19.9.2023a; HS 20.9.2023c; HS 5.10.2023b).

1.1 Tutkimuskysymykset ja tutkielman tavoitteet

Tämän tutkielman aiheena on Orpon hallituksen suunnittelemaa – etenkin opiskelijoihin kohdistuvia – sosiaaliturvan leikkauksia käsittelevien *Helsingin Sanomien* juttujen tarkastelu diskurssianalyysin keinoin. Tutkimuskysymykseni on:

- Millaisia diskursseja leikkauksia käsittelevissä jutuissa muotoutuu opiskelijoiden toimeentulon ympärille, sekä miten pienituloisiin kohdistuvia leikkaustoimia perustellaan ja oikeutetaan?

Tavoitteenani on siis tarkastella sitä, millaisia diskursseja *Helsingin Sanomissa* muotoutuu opiskelijoiden toimeentulosta Orpon hallituksen leikkaussuunnitelmiin liittyen, miten opiskelijoihin ja muihin pienituloisiin kohdistettavia leikkauksia oikeutetaan ja perustellaan sekä analysoida, miten kyseiset diskurssit liittyvät laajemmin sosiaalisiin käytäntöihin ja eri instituutioihin, kuten Suomen opintotukijärjestelmään ja hallituksen harjoittaman sosiaalipolitiikan suunnanmuutoksiin.

Suomessa nuoret elävät muihin ikäryhmiin verrattuna yleisemmin pienituloisuusrajan¹ alla. Joka viides 16–29-vuotias nuori on pienituloinen, ja korkeimmat pienituloisuusasteet ovat yksinasuvilla työttömällä nuorilla ja opiskelijoilla. (esim. Mikkola et al. 2024, 194.) Silti opiskelijoiden pienituloisuutta ja toimeentuloon tehtyjä heikennyksiä pyritään oikeuttamaan päättäjien puheissa ja julkisessa keskustelussa eri tavoin, joita analysoin tarkemmin tulevissa luvuissa. Uutisoinnissa ja ylipäätään kaikissa teksteissä kielelliset valinnat ovat merkittävässä roolissa merkitysten luojina (Jokinen et al. 2016, 21), ja juuri tähän pureudun tutkimuksessani tarkastellessani sitä, millaisia erilaisia diskursseja leikkauksia käsittelevissä lehtiartikkeleissa muodostuu opiskelijoiden toimeentulon ympärille, ja millaisia merkityksiä kyseiset diskurssit rakentavat liittyen laajemmin erilaisiin sosiaalisiin käytänteisiin ja instituutioihin. Kielelliset valinnat konstruoivat sosiaalista todellisuuttamme (Jokinen et al. 2016, 21–22), ja näin ollen niiden – sekä tässä yhteydessä että yleisesti journalististen tekstien – kriittinen tarkastelu on tärkeää.

Journalistisia tekstejä analysoimalla diskurssianalyysin menetelmää käyttäen erittelen aineistosta esiin nousevia diskursseja, niiden piirteitä ja muun muassa sitä, millaisia merkityksiä

---

¹ ”Pienituloisuuden euromääräinen raja määritellään suhteessa vuosittaiseen mediaanituloon. Eurostatin käyttämä raja on 60 % vuosittaisesta mediaanitulosta, mikä vuonna 2023 oli yhden hengen taloudelle 17 660 euroa vuodessa (nettotulot n. 1470 euroa/kk).” (Tilastokeskus 17.12.2024.)

leikkauksia käsittelevät journalistiset tekstit luovat juuri opiskelijoista ja heidän toimeentulonsa heikentymisestä. Diskurssien hahmottamisen ja tarkastelun kautta pohdin myös sitä, miten kyseiset diskurssit liittyvät laajempiin sosiaalisiin käytäntöihin ja instituutioihin, kuten esimerkiksi opiskelijoiden toimentulon lainapainotteisuuteen ja hyvinvointivaltion perusteisiin liittyvään sosiaaliturvaan sekä Orpon hallituksen harjoittamaan talouskuripolitiikkaan.

1.1.1 Oma tutkijapositio

Etenkin laadullista tutkimusta tehtäessä oman tutkijaposition esille tuominen on tärkeää muun muassa tutkielman läpinäkyvyyden kannalta (Berger 2015). On oleellista huomauttaa, että tämän tutkielman aihe on varsin henkilökohtainen. Tarkastelemani asiat koskettavat minua konkreettisesti: opiskelijana Orpon hallituksen suunnittelemat – ja tämän tutkielman valmistuttua voimaan tulleet – leikkaukset ovat vaikuttaneet omaan elämäni. Tutkimustiedon tuottaminen on subjektiivista ja tutkijasta riippuvaista (Berger 2015), joten oman tutkijaposition vaikutusten tiedostaminen reflektointina on tärkeää.

Oman tutkijaposition esille tuomiseen liittyen koen tutkielmani aiheen kannalta oleelliseksi tuoda esille myös poliittisen sijoittumiseni vasemmistoon. Tämän ja opiskelijan asemani takia suhtautumiseni Orpon hallituksen oikeistolaiseen talouspolitiikkaan on lähtökohtaisesti melko kriittinen. Vaikka tarkoitukseni tässä tutkielmassa ei ole arvostella Orpon hallituksen talous- ja sosiaalipolitiikkaa sekä leikkaustoimia itsessään, vaan tarkastella niitä käsitteleviä journalistisia tekstejä ja niissä muotoutuvia diskursseja, koen oman positioni ja suhtautumiseni aiheeseen esille tuomisen tärkeänä tutkielman läpinäkyvyyden kannalta. Tutkielmani aiheen henkilökohtaisuus oli myös yksi syy sille, miksi ylipäättään halusin syventyä kyseiseen aiheeseen. Kun Orpon hallituksen suunnitelmia sosiaaliturvan leikkauksista alkoi valua julkisuuteen, turhautuminen ja huoli tulevasta osittain ajoivat minut tutkielmani aiheen äärelle. Leikkaussuunnitelmat olivat paljon esillä uutismedioissa, ja etenkin opiskelijoihin kohdistuvista leikkauksista heräsi suuri huoli opiskelijoiden keskuudessa, ja tätä huolta olin myös itse aitiopaikalta näkemässä ja kokemassa.

1.1.2 Aiempi tutkimus

Tässä tutkielmassa köyhyys ja sen ympärillä käyty julkinen keskustelu ovat vahvasti läsnä. Kuten tulevissa analyysiluvuissa tulee esille, Orpon hallituksen leikkaustoimien on todettu kasvautuvan jo entuudestaan pienituloisille ihmisryhmille ja lisäävän eriarvoisuutta (esim. Ollonqvist et al. 2023). Köyhyyttä Suomessa on tutkittu runsaasti ja monesta eri näkökulmasta. Tutkimuksia on tehty muun muassa köyhyyden eri ilmenemismuodoista ja kokemuksista köyhyyttä kokeneiden omien kertomusten kautta (Isola & Suominen 2016), Suomen hyvinvointivaltiomallin vaikutuksista köyhyyteen ja siitä miten köyhyys ja eriarvoisuus asemoidaan poliittisessa päätöksenteossa (Mikkonen 2013), lapsen elatukseen liittyvästä ja siitä johtuvasta köyhyydestä (Haapanen & Hakovirta 2019), työssäkäyvien köyhyydestä ja kokemuksista liittyen prekaariin työhön ja sosiaaliturvaan (Jakonen et al. 2024), sekä vammaisuudesta johtuvan syrjinnän ja eriarvoisuuden luomista köyhyyskokemuksista (Katsui & Laitinen 2024).

Vaikka köyhyyttä Suomessa on tutkittu runsaasti, tutkimusta nimenomaan opiskelijaköyhyydestä Suomessa ei ole tehty yhtä laajalti. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentuloon ja sen haasteisiin liittyvää tutkimusta on Suomessa tehty kuitenkin melko paljon. Tutkimuksen kohteena ovat olleet muun muassa korkeakouluopiskelijoiden oppimisvaikeudet ja niiden kytkökset muihin elämän osa-alueisiin kuten toimeentulon ongelmiin (Rinne et al. 2021), opiskelijoiden psyykkisen kuormittuneisuuden ja Kelan kuntoutuspalveluiden tarpeen yhteys (Koskenvuo et al. 2024), sekä opiskelijoiden kokemukset avoimen yliopiston opintomaksuista ja maksujen eriarvoistavuudesta (Lahtomaa et al. 2024). Myös muun muassa opiskelijoiden köyhyysriskiä ja viimesijaisen toimeentulotuen tarvetta on tutkittu (Karttunen 2025).

Vaikka opiskelijaköyhyyttä olisi tarpeellista tutkia lisää, tässä tutkielmassa en pyri tutkimaan opiskelijaköyhyyttä ilmiönä itsessään, vaan tuomaan näkyväksi julkisen keskustelun ja erilaiset vakiintuneet diskurssit opiskelijoiden toimeentulon ympärillä. Tämän tutkielman myötä pyrkimykseni on myös tuoda näkyväksi valtavirtautismedioiden merkittävä rooli julkisen keskustelun ohjailijoina ja merkitysten luojina.

1.2 Aineisto

Tämän tutkielman aineistona toimivat Orpon hallituksen kaavailemia leikkauksia ja niiden vaikutuksia opiskelijoihin käsittelevät *Helsingin Sanomien* lehtiartikkelit aikavälillä

2.4.2023–31.12.2023. Aikarajaus alkaa päivästä, jolloin eduskuntavaalit järjestettiin, ja tämän tutkielman laajuuden kannalta päätin rajata aineiston vuoden 2023 loppuun. Jutut on haettu *Helsingin Sanomien* verkkolehden hakukoneen avulla käyttäen hakusanoja ”leikkaukset ja opiskelijat”. Tällä rajauksella löytyneistä jutuista olen karsinut pois muutaman, jotka hakusanoista huolimatta eivät suoranaisesti liity tutkimuksen aiheeseen. Karsimieni juttujen aiheina olivat muun muassa listaus Suomen parhaista lukioista, opettajan ja oppilaan välinen oikeusjuttu ja hallituspuolueista eronneet kansanedustajat. Näin ollen aineistossani on yhteensä 71 juttua.

Aineistosta suuri osa on uutisia, mutta myös eri juttutyyppejä, kuten mielipidekirjoituksia, pääkirjoituksia, reportaaseja sekä kolumneja on aineistossa mukana. Juttutyypien moninaisuuden takia käytän tekstissäni suurimmaksi osaksi kaikista lehtiartikkeleista sanaa ”juttu” juttutyypistä riippumatta. Poikkeuksena tähän ovat muun muassa käsittelemäni mielipidekirjoitukset. Tutkielman selkeyden ja helppolukuisuuden vuoksi viittaan aineistoni juttuihin niiden julkaisupäivämäärän mukaan kirjoittajan sijasta. Näin viittaukset tieteellisiin lähteisiin ja aineistoon ovat sujuvammin erotettavissa toisistaan.

Vain *Helsingin Sanomien* valikoituminen tässä tutkielmassa tarkastelun kohteeksi on perusteltua ensinnäkin sillä, että kyseinen lehti on lukijamääränsä perusteella yksi Suomen suurimmista uutismedioista *Ilta-Sanomien* ja *Iltalehden* jälkeen. Vuoden 2023 Kansallisen mediatutkimuksen mukaan *Helsingin Sanomat* tavoitti printissä ja digitaalisena viikossa 2,19 miljoonaa yli 15-vuotiasta kuluttajaa, ja samaisessa tutkimuksessa vuonna 2025 *Helsingin Sanomat* tavoitti viikossa niin painettuna kuin digitaalisena 2,1 miljoonaa yli 15-vuotiasta kuluttajaa. *Helsingin Sanomien* painetun lehden ja näköislehden lukijamäärä oli 658 900 vuonna 2023 ja 596 000 vuonna 2025. (Sanoma 22.9.2023; Sanoma 22.9.2025.)

Helsingin Sanomat on ollut pitkään eliitin suosima uutismedia. Suomalaisten päätöksentekijöiden mediakäyttöä tutkivassa teoksessa Kunelius et al. (2009) *Media vallan verkoissa* todetaan, että suomalaiset päättäjät suosivat mediakäytössään etenkin *Helsingin Sanomia*. *Helsingin Sanomat* koettiin laadukkaaksi uutismediaksi sekä paikaksi, jossa määritellään kulloinkin julkisessa keskustelussa relevantit aiheet. Valtaeliitti myös koki *Helsingin Sanomat* arvovaltaisena itsenäisenä vallankäyttäjänä ja perustavanlaatuisena osana suomalaista julkista keskustelua. (Kunelius et al. 2009, 265–268.)

Helsingin Sanomilla on paljon vaikutusvaltaa siinä, mitkä aiheet pääsevät esille julkisessa keskustelussa – sillä on valtaa määritellä, mitkä asiat ovat kullakin hetkellä merkittäviä

yhteiskunnassamme ja muun muassa politiikassa (Lounasmeri 2017, 1305 sit. Lounasmeri & Ylä-Anttila 2014). *Helsingin Sanomien* suosion on tulkittu juontavan juurensa sen verrattain varhaiseen irrottautumiseen puoluepolitiikasta tavoitteenaan toimia ikään kuin sillanrakentajana poliittisen oikeiston ja vasemmiston välillä (Lounasmeri 2017, 1305 sit. Kulha 1989, 118; Tommila & Salokangas 1998, 212–218). Näin ollen *Helsingin Sanomilla* on ollut vaikutusvaltainen rooli suomalaisen kansakunnan rakentajana sekä yhtenäisyyden ja konsensuksen edistäjänä (Lounasmeri & Ylä-Anttila 2015, 62).

Helsingin Sanomat on ollut aktiivisesti osana Orpon hallituksen toimista käytyä julkista keskustelua juuri sosiaaliturvan leikkauksiin ja opiskelijoihin liittyen. Juttuja kyseisestä aiheesta on julkaistu lehdessä suhteellisen paljon. Tämän tutkielman tavoitteena ei ole muodostaa kattavaa kokonaiskuvaakaan kaikkien Suomen uutismedioiden raportoinnista Orpon hallituksen leikkaustoimiin liittyen, vaan tuoda esille yhden uutismedian näkökulman – tässä tapauksessa *Helsingin Sanomien* – kautta leikkausten ja opiskelijoiden toimeentulon ympärillä käytyä julkista keskustelua, ja analysoida tarkemmin sitä, millaista kuvaa leikkausuutisoinnin diskurssit tuottavat opiskelijoiden toimeentulosta.

1.3 Tutkimusmenetelmä ja teoreettinen viitekehys

Tässä tutkielmassa tutkimusmenetelmänä toimii diskurssianalyysi. Diskurssianalyysiä tehdessä huomio kiinnittyy siihen, miten ja millaista sosiaalista todellisuutta kielenkäyttö luo. Tarkastelun kohteena on muun muassa se, miten kielenkäytön kautta luodaan sosiaalista eriarvoisuutta ihmisten välille, ja millaiset diskurssit saavuttavat hegemonisen aseman ja sitä kautta luovat tietynlaisia subjektipositioita alistetuille subjekteille. Kielenkäyttö ymmärretään siis sosiaalisena toimintana. (Pietikäinen & Mäntynen 2019.)

Diskurssianalyysi määritellään ”kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä” (Jokinen et al. 2016, 14). Diskurssianalyysin lähtökohdaksi on siis ajatus siitä, että kaiken kielenkäytön – niin puhutun kuin kirjoitetun tekstin – kautta ei vain kuvailla maailmaa, vaan merkityksellistetään, sekä muunnetaan, rakennetaan ja uusinnetaan sosiaalista todellisuuttamme (Jokinen et al. 2016, 21).

Diskurssianalyysin eri suuntauksia voidaan jaotella kriittisestä diskurssianalyysistä analyytiseen diskurssianalyysiin. Kriittisessä diskurssianalyysissä – johon nojaudun tässä tutkielmassa

– tavoitteena on tarkastella ”kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena ja kieltä yhteiskunnallisena vaikuttajana” (Fairclough 1997, 76). Kriittisen diskurssianalyysin taustalla on ajatus siitä, että kielenkäyttö on sosiaalisen ja yhteiskunnallisen toiminnan muoto, joka on sekä yhteiskunnallisesti muovautunutta että yhteiskunnallisesti vaikuttavaa, sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden yhteiskunnan osa-alueiden kanssa (Fairclough 1997, 75–76). Kriittisessä diskurssianalyysissä siis tarkastellaan sitä, miten diskurssit liittyvät valtasuhteisiin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin, sekä miten muun muassa eri ideologiat ja valta muovaavat diskursseja (Fairclough 1993, 135).

Diskurssianalyysiä tehtäessä tavoitteena ei ole tarkastella tekstiä tuottavaa yksilöä itsessään – eli tämän tutkielman kontekstissa toimittajia ja muun muassa toimittajien jutuissaan siteeraamia poliitikkoja – vaan kielenkäyttöä ja niitä merkityksiä, joita kielenkäyttö tuottaa. Keskittymällä kielenkäyttöön ja sen konstruointiin sosiaalisiin todellisuuksiin analyysissä voidaan tarkastella kriittisesti niitä prosesseja, joissa muun muassa tietyllä kielenkäytöllä luodaan erilaisia valta- ja alistussuhteita. (Jokinen et al. 2016, 34, 36).

Diskurssin käsite on avainasemassa diskurssianalyysiä tehtäessä. Erilaiset diskurssit määritellään ”verrattain eheiksi säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta” (Jokinen et al. 2016, 27). Diskurssit ovat tiettyyn aihealueeseen liitettyjä merkitysten ja merkityksellistämisen tapojen kokonaisuuksia (Heikkinen 2020, 32). Diskurssin käsitteellä siis viitataan sekä kielellisiin kokonaisuuksiin että kielenkäyttöön sosiaalisena toimintana (Pietikäinen & Mäntynen 2019).

Diskurssianalyysiä tehtäessä kielelliset valinnat ovat siis keskeisessä asemassa analyysin kohteina. Kielitieteilijä Vesa Heikkinen pureutuu kielellisten valintojen merkityksiin ja tarjoaa työkaluja tekstianalyysiin teoksessaan *Tekstianalyysi – miksi kielellisillä valinnoilla on merkitystä?* (2020). Heikkinen tuo esille monipuolisten tekstiesimerkkien avulla käytännön tapoja eritellä ja analysoida kielellisiä valintoja ja niiden tuottamia merkityksiä, ja näin ollen tuo näkyväksi tekstien valinnanvaraisuuden – eli sen, että tekstit ovat aina täynnä kielellisiä valintoja – ja näiden valintojen luomat erilaiset merkitykset (Heikkinen 2020, 18).

Kuten Heikkinen tuo teoksen johdannossa esille, kieli ei ole vain kieltä, vaan sen kautta ”muodostetaan käsityksiä maailmasta, ylläpidetään arvoja ja asenteita sekä luodaan ihmisten välistä vuorovaikutusta ja valtasuhteita” (Heikkinen 2020, 11). Heikkinen huomauttaa, kuinka valta on aina läsnä kaikessa kielenkäytössä ja merkitysten luomisessa: kielenkäytössä ja

teksteissä on kyse valinnoista, jotka vaikuttavat ihmisiin. Sosiologiasta ammentaan Heikkinen tuo esille ”vahvan symbolisen vallan” käsitteen, jolla tarkoitetaan median määrittelyvaltaa, eli sitä, millä tavoin eri medioilla on valtaa vaikuttaa todellisuuskäsityksiimme ja näin ollen jäsentää ajatuksiamme muun muassa sukupuolijärjestyksestä ja yhteiskunnan lainalaisuuksista. Medioitumisen myötä medioiden vaikutusvalta onkin kasvanut vuorovaikutuksen tapahtuessa enenevässä määrin medioiden ehdoilla ja niiden kautta. (Heikkinen 2020, 14–15.) Tässä tutkielmassa on relevanttia pureutua nimenomaan kielenkäyttöön ja sen luomiin merkityssisältöihin, ja kielenkäytön tarkastelun kautta hahmottaa aineistossa esiintyviä dominoivia diskursseja, ja edelleen näiden diskurssien laajempia vaikutuksia yksilöihin ja yhteiskuntaan. Heikkinen teos toimii tässä tutkielmassa käytännön oppaana kielellisten valintojen analyysissä. Lehdistäjien kuvat on jätetty tässä tutkielmassa analyysin ulkopuolelle.

Etenin analyysissäni siten, että luin aineistoani läpi ja erottelin sieltä esiin nousevia diskursseja. Jaottelin aineiston juttuja myös osittain aihepiiriin ja juttutyyppeihin mukaan: muun muassa yliopistojen valtauksia käsittelevistä jutuista ja mielipidekirjoituksista muodostui selkeät teemaattiset kokonaisuudet. Diskurssien hahmottelun ja erittelyn jälkeen keskityin analysoimaan tarkemmin juttujen kieltä ja yksittäisiä sanavalintoja.

1.3.1 Journalismin tutkimuksen tärkeydestä

Osa journalismin tehtävästä demokraattisessa yhteiskunnassa on toimia dialogin mahdollistajana ja kansalaisyhteiskunnan äänen esille tuojana luoden näin tasapainoa yhteiskunnassa vallitseviin valtasuhteisiin (Lounasmeri 2013, 385). Julkisen keskustelun ylläpitäminen sekä poliittisesta toiminnasta raportointi ovat myös keskeisiä journalismin tehtäviä (Vainikka et al. 2020, 247–248). Yleisesti ottaen medialla – ja etenkin journalismilla – on valtaa vaikuttaa ihmisten todellisuuskäsityksiin muun muassa julkisen keskustelun aiheiden kehystämisen, kontekstualisoinnin ja rajaamisen kautta (Lounasmeri 2013, 384). Journalismilla on myös tärkeä rooli vallanpitäjien ja muun muassa kulloinkin hallitsevien poliittisten aatteiden ja toimintatapojen haastajana (Lounasmeri 2013, 384 sit. Asp 1986; Dahlgren 1991; Gibson 2004). Muun muassa näiden seikkojen takia journalismin tutkimus on tärkeää.

Journalismin ja politiikan suhteessa on olennaista objektiivisuuden tavoittelu, ja perinteisesti journalismin tavoitteena on politiikan tasapuolinen ja neutraali käsittely. Objektiivisuuden tavoittelu kiinnittyy vahvasti journalismin alan ammatti-ideologiaan. (Harjuniemi 2018, 152–

153.) Pyrkimys välittää maailman tapahtumista ”totuudenmukainen, tasapuolinen ja tosiasioita vastaava kuva” yleisölle on journalismin ytimessä (Harjuniemi 2018, 153 sit. Pöyhtäri ym. 2016, 4). Nykyinen kilpailullinen mediaympäristö sekä viihteellisyyden ja kaupallisuuden vaatimukset ovat toki vaikuttaneet omalta osaltaan journalismin objektiivisuuden ihanteisiin ja tavoitteisiin, mutta puolueettomuuteen ja tasapuolisuuteen pyrkiminen kuitenkin ohjaa edelleen journalistista toimintaa (Harjuniemi 2018, 153 sit. Phelan 2014, 98).

Karina Horsti tutkii väitöskirjassaan *Vierauden rajat: Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa* (2005) 2000-luvun alun turvapaikanhakijoihin liittyviä journalistisia tekstejä tuoden esille median kaksijakoisuuden aiheesta raportoitaessa. Horsti käyttää tutkimuksessaan kehysanalyysiä ja tarkastelee sitä, millä tavoin journalistisissa teksteissä kehystetään turvapaikanhakijoita. Horsti tuo esille sen, miten media suhtautuu kaksijakoisesti maahanmuuttoon tuottaen maahanmuuttajista uhkakuvan samanaikaisesti monikulttuurisuutta juhlistuen. Tapausesimerkkien avulla Horsti nostaa esille journalismin eri genreissä, kuten uutisjournalismissa ja ajankohtaisohjelmissä ilmeneviä kielellisiä valintoja, joiden kautta maahanmuuttajia kehystetään muun muassa uhkana tai ongelmana. Näin ollen journalismilla on valtaa vaikuttaa siihen, millaisia asenteita ihmisille muodostuu vaikkapa juuri maahanmuuttajia kohtaan, ja miten ihmiset jaottelevat tietyt ihmiset tiettyihin luokkiin. (Horsti 2005, 38.) Tällainen lähestymistapa journalismin tutkimukseen on keskeinen myös tämän tutkielman kannalta tarkastellessani sitä, millaisia diskursseja leikkausuutisoinnissa muodostuu ja miten nämä diskurssit kehystävät muun muassa opiskelijoita sekä myös muita pienituloisia, ja miten diskursseja muokkaavat ja myös niiden myötä muodostuvat asenteet mahdollisesti vaikuttavat laajemmin yhteiskuntaan ja instituutioihin sekä poliittiseen päätöksentekoon.

Horstin lähestymistapa journalismin tutkimukseen soveltuu hyvin tämän tutkielman näkökulmaan ja aihepiiriin. Horsti lähestyy tutkimusaihettaan kriittiseen tutkimusperinteeseen pohjaten siitä näkökulmasta, että ”sosiaaliset käytännöt, kuten kieli, kuvat ja koko journalismi nähdään sosiaalista maailmaa rakentavina.” Median rooli todellisuuden rakentajana, mielikuvien luoja ja sen valta määrittää mitkä aiheet saavat julkisuutta ja mitkä eivät, ovat keskeisiä lähtökohtia Horstin tutkimuksessa. (Horsti 2005, 45.) Diskurssianalyysiä tehdessäni tässä tutkielmassa keskityn olennaisesti tarkastelemaan aineistoni journalististen tekstien kielellisiä valintoja, kuten myös Horsti väitöskirjassaan. Diskurssianalyysissä ja Horstin käyttämässä kehysanalyysissä yhteistä on niiden näkemys ”kielen ja muiden sosiaalisten käytäntöjen todellisuutta tuottavasta luonteesta.” Kehyksillä ja diskursseilla on vaikutuksia yhteiskuntaan, sillä ne ”tuottavat sosiaalisia suhteita ja positioivat ihmisiä eri tavoin.” (Horsti 2005, 60.)

Tutkielman analyysiluvut jakautuvat kahteen pääluokkaan: ”Harmiton opintolaina” ja ”Välttämätön talouskuri”. Ensimmäisessä pääluvussa ja sen alaluvuissa käsitelen aineiston jutuissa muodostuvia diskursseja liittyen opiskelijoiden toimeentuloa heikentäviin leikkaussuunnitelmiin. Analyysin kohteena ovat muun muassa keskustelu opiskelijoiden toimeentulon lainapainotteisuuden ympärillä sekä opiskelijoiden protestiliike vastauksena Orpon hallituksen leikkaussuunnitelmiin. Tarkastelen myös muun muassa sitä, miten opiskelijoiden toimeentulon lainapainotteisuutta perustellaan, ja millaisia opiskelijoiden toimeentuloa heikentävien leikkausten vastaisia näkökulmia on myös tuotu *Helsingin Sanomissa* esille.

Toisessa pääluvussa ja sen alaluvuissa käsitelen Orpon hallituksen harjoittaman talouskuripolitiikan ympärillä käytyä keskustelua ja leikkaustoimille esitettyjä perusteluja. Analyysissä tulee esille myös talouskurin eriarvoistavia vaikutuksia käsittelevä diskurssi, ja muun muassa hallituksen toimia kritisovia mielipidekirjoituksia.

2 Harmiton opintolaina

Orpon hallituksen suunnittelemiin, opiskelijoihin kohdistuviin leikkauksiin liittyvissä jutuissa muotoutuu diskurssi, jossa opiskelijoiden toimeentulon lainapainotteisuus ja velkaantuminen toimeentulon kattamiseksi esitetään ongelmattomana asiana, ennemmin sääntönä kuin poikkeuksena. Jutuissa tuodaan esille muun muassa se, että vaikka leikkausten myötä opiskelijoiden tuet vähenevät, opintolainan takauksen määrää nostetaan, ja näin ollen opiskelijoiden toimeentulo loppujen lopuksi paranee: ”Lisäksi opiskelijoiden toimeentuloon tulee parannuksia, kun opintolainan takausta kasvatetaan. Kuukausittainen käteen jäävä summa siis kasvaa”, Nättinen [kokoomusopiskelijoiden puheenjohtaja] perustelee.” (HS 28.9.2023.) Kyseisessä jutussa ”Kokoomusopiskelijoiden puheenjohtaja: Oppilaitosten valtauksissa levitetty disinformaatiota” (HS 28.9.2023) on aiheena kokoomuksen ja perussuomalaisten nuorisjärjestöjen puheenjohtajien näkemykset oppilaitosten valtauksiin ja hallituksen suunnitteleminen leikkausten protestointiin liittyen. Kokoomusopiskelijoiden puheenjohtaja Nea Nättisen kommentti heijastaa käsitystä siitä, että opintolainan nostaminen on opiskelijoiden toimeentulon oletusarvo, eikä sitä kyseenalaisteta. Puhe velkaantumisesta opiskelijoiden toimeentulon ”parannuksena” normalisoi opintotukijärjestelmän lainapainotteisuutta.

Verrattuna muihin ihmisryhmiin opiskelijat ovat ainoita, joiden oletetaan kustantavan jokapäiväiset, välttämättömät elinkustannukset ainakin osittain lainarahalla. Suomessa opiskelijoiden sosiaaliturva on rakentunut oletukselle siitä, että opiskelijan on velkaannuttava kattaakseen toimeentulonsa. Yleisin syy opintolainan nostamiselle onkin välttämättömien menojen kattaminen ja oman toimeentulon tukeminen (Mikkonen et al. 2013, 33–34). Opintolainan nostaminen ja näin ollen velkaantuminen on myös edellytys sille, että opiskelija voi hakea viimeisijaista toimeentulotukea, jos esimerkiksi opiskelija on jo käyttänyt kaikki opintotukikuukautensa. Näin ollen päätös olla nostamatta opintolainaa lisää opiskelijoiden köyhyysriskiä. (Karttunen 2025, 51–52.) Velkaantumisen vaihtoehtona on ansiotyössä käyminen opintojen ohella, mikä ei kuitenkaan ole mahdollista kaikille opiskelijoille.

Velkaa tutkinut sosiologi Maurizio Lazzarato käsittelee teoksessaan *Governing by Debt* (2015) sitä, miten nykyaikamme kapitalistisessa yhteiskunnassa velasta on tullut poliittinen vallankäytön ja hallinnan muoto, joka ohjaa niin yksilöiden kuin valtioiden toimintaa. Lazzarato käyttää yhtenä argumentointinsa esimerkkinä Yhdysvaltojen korkeakoulusysteemiä, jossa kaksi kolmasosaa opiskelijoista valmistuu velkaantuneena (Lazzarato 2015, 65). Lazzarato argumentoi, että velasta on tullut uudenlainen vallankäytön tekniikka, jossa valta kontrolloida

velallisia tulee ulkopuolisten tekijöiden sijaan velallisista itsestään: korkeakouluopiskelijat ovat vapaaehtoisesti valinneet opiskelun, ja näin ollen valitsevat myös velkaantumisen. Velan kautta tapahtuva hallinta lävistää velallisen elämän ja yhdistää nykyhetken tulevaisuuteen: opiskelijan nykyhetken velka määrittää hänen tulevaisuutensa käyttäytymistä ja muun muassa tulojansa. (Lazzarato 2015, 69–70.) Velka ja velallistaminen voidaan nähdä myös tietynlaisena luokkavallan muotona. Muun muassa juuri opintolainan myötä velkaantuminen kasvattaa taloudellista painetta hyväksyä mitä tahansa työtä koulutustasosta riippumatta, sekä synnyttää ”velvoitteita suunnitella elämää ja itsen kehittämistä taloudellisten mittarien perusteella.” (Ojajärvi et al. 2016, 39 sit. Viren & Vähämäki 2011; Lazzarato 2014).

Vaikka Yhdysvaltojen ja Suomen korkeakoulujärjestelmät eivät ole suoraan verrattavissa keskenään, Lazzaraton argumentti velasta hallinnan muotona on Suomenkin kontekstissa relevantti. Opintotuen järjestäminen niin, että pelkkä opintoraha ja asumistuki eivät riitä välttämättömien menojen kattamiseen, vaan lisäksi opiskelijan on nostettava lainaa (tai käytävä ansiotyössä opintojen ohella), asettaa opiskelijat velkaantumiselle alttiiksi. Opintotuen rakenne ja sen määrä viestivät myös koulutukselle annetusta arvosta yhteiskunnassamme (Nummela 2014, 21 sit. Raivola ym. 2000). Vaikka korkeakoulutusta pidettäisiin yhä korkeassa arvossa yhteiskunnassamme, opintotukeen tehdyt muutokset ja sen muuttaminen entistä lainapainotteisemmaksi muun muassa korostavat opiskelijoiden omaa vastuutaan toimeentulostaan ja lisäävät painetta tavoiteajassa valmistumisesta.

Myös *Helsingin Sanomien* jutussa ”Grahn-Laasonen: Opiskelijoilla ja ansiosidonnaisen saajilla on edellytykset nousta pienituloisuudesta työllistymällä” (HS 9.10.2023b) oletus opintolainan turvin elämisestä nousee esille: ”Opiskelijoihin vaikuttaa erityisesti asumistuen pieneneminen. Opintolainaa ei ole laskettu mukaan käytettävissä oleviin tuloihin, mutta sen oletetaan kompensoivan tukien menetystä.” (HS 9.10.2023b.) Kyseisessä jutussa on aiheena Orpon hallituksen suunnittelemat sosiaaliturvan leikkaukset sekä veromuutosten budjettilait ja niiden yhteisvaikutuksista tehty arviointi, ja sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen näkemys asiasta. Jutussa tuodaan esille, että ”[a]rviointin perusteella hallituksen esittämät sosiaaliturvan leikkaukset kolahtavat suhteellisesti eniten opiskelijoihin ja työttömiin ansiosidonnaisen turvan saajiin. Näillä ryhmillä on lähtökohtaisesti paremmat edellytykset nousta pienituloisuudesta työllistymisen kautta, he eivät ole kaikkein heikoimmassa asemassa’, Grahn-Laasonen kommentoi STT:lle puhelimitse EU-kokouksesta Luxemburgista.” (HS 9.10.2023b.)

Leikkausten ”kolahtaminen” pahiten opiskelijoihin ja työttömiin luo mielikuvaa siitä, että leikkaukset sattumanvaraisesti osuvat tiettyihin ryhmiin eniten, vaikka kyseessä ovat Orpon hallituksen tietoisesti tekemät ja tiettyihin ihmisryhmiin kohdistamat leikkaussuunnitelmat. Se, esitetäänkö jokin asia tai tapahtuma ikään kuin itsestään tapahtuvana – kuten ”kolahtamisena” – vai toimijoiden tietoisena tekemisenä, on oleellinen ja merkityksiä ohjaileva kielellinen valinta. Tapahtuman tai toiminnan kuvaileminen ikään kuin itsestään tapahtuvana häivyttää pois itse tapahtumasta vastuussa olevan ihmistoimijan. (Heikkinen 2020, 144.) Tekijän – eli Orpon hallituksen – häivyttäminen pois häivyttää myös vastuuta pois hallitukselta sen tekemien leikkaussuunnitelmien vaikutuksista.

Ministeri Grahn-Laasosen kommenttien perusteella Orpon hallitus ei koe opiskelijoiden nykyhetken toimeentulon heikentämistä erityisen vakavana asiana, sillä nykyhetken heikentynyt taloudellinen tilanne ja köyhyys oikeutetaan tulevaisuudessa koittavalla, työllistymisen myötä saavutettavalla kohentuneella taloudellisella tilanteella. Antropologi Elizabeth Povinelli käsittelee teoksessaan *Economies of abandonment: social belonging and endurance in late liberalism* (2011) myöhäisliberalistisessa yhteiskunnassa vallitsevia olosuhteita, hallinnan muotoja ja valtasuhteita. Povinellin mukaan myöhäisliberalistisessa yhteiskunnassa muun muassa talouspolitiikassa tietynlaisen tulevaisuuteen liittyvän aikamuodon (”future anterior – what will have been”) käyttäminen nousee keskeiseen asemaan nykyhetken kurjuuden oikeuttajana. Tulevaisuudessa koittavasta paremmasta asiaintilasta tehdään nykyhetken kurjistavia tekoja oikeuttava kriteeri. (Povinelli 2011, 2, 3; Elmgren 9.2.2024.) Tällaiset diskurssit muotoutuvat oleellisiksi muun muassa opiskelijoiden toimeentulon heikentämisen ja velallistamisen oikeutuksena – nykyhetken vaikea taloudellinen tilanne oikeutetaan tulevaisuudessa odottavalla työllistymisellä ja vauraudella. Huomioon ei kuitenkaan oteta opiskelijoiden ja muiden pientuloisten nykyhetken ahdinkoa. Vaikka opiskelija valmistumisensa jälkeen pääsisikin osaksi työelämää ja näin kohentaisi taloudellista tilannettaan, opintojenkin aikana olisi selviydyttävä taloudellisesti. Povinelli (2011, 58) argumentoi myös, kuinka nykyhetken ahdinگون sivuuttavien diskurssien kautta yksilöitä nykyhetkessä kurittavat toimenpiteet – kuten tämän tutkielman kontekstissa etuuksien leikkaukset – kehystetään ikään kuin heihin kohdistuvaksi hoi-vaksi. Tulevaisuuden hyväosaisuus oikeuttaa nykyhetken huono-osaisuuden.

Helsingin Sanomien jutussa ”Kela on joutunut rientämään yhä useampien avuksi opintolainan takaisinmaksussa” (HS 30.9.2023) käsitellään Orpon hallituksen suunnittelemaa opintorahan

indeksijäädytyksiä² vuosille 2024–2027, sekä niiden vaikutuksia opiskelijoiden toimeentuloon. Jutussa opintotuesta vastaava liikunta-, urheilu- ja nuorisoministeri Sandra Bergqvist toteaa, että ”[t]ämä (indeksijäädytykset) on yksi tapa yrittää hillitä julkisen sektorin menoja, kun olemme vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Sen takia joudumme tekemään tämäntyyppisiä ikäviä ja vaikeitakin leikkauksia.” (HS 30.9.2023.) Kuten seuraavassa talouskuria käsittelevässä pääluvussa tulee esille, Bergqvistin kommentti leikkausten vaikeudesta ja ikävyydestä on poliitikoille varsin tyypillinen tapa kommentoida ja perustella leikkauksia. Vaikka ministeri myöntää indeksijäädytysten pienentävän ”opiskelijoiden ostovoimaa”, hän huomauttaa kuitenkin kommentissaan, että ”hallitus on lähettänyt lausuntakierrokselle lakipaketin, jonka keinoilla opiskelijoita pyritään auttamaan. Keinoja ovat opintorahan huoltajakorotuksen nostaminen, opintolainan nostokertojen lisääminen toisen asteen opiskelijoille sekä opintolainan valtiontakauksen määrän nostaminen 650 eurosta 850 euroon.” (HS 30.9.2023.)

Ministeri Bergqvistin ”ostovoima”-sanon käyttö hänen puhuessaan opiskelijoiden toimeentulon heikentämisestä leikkauksilla luo käsitystä siitä, että opiskelijat määritellään ensisijaisesti sen kautta, kuinka hyödyllisiä he ovat valtion taloudelle. Opiskelijoiden ”ostovoiman” heikentyminen viittaa ennemminkin tappioon valtion talouskasvua ajatellen kuin opiskelijoiden omaa jokapäiväistä toimeentuloa ajatellen. Ministeri Bergqvist kommentoi opiskelijoiden ostovoiman heikentymiseen liittyen myös, että ”[s]amalla kun asumistukeen tehdään leikkauksia, se voi johtaa siihen, että opiskelijat joutuvat ekstratarkkaan miettimään, miten pärjätä tulevaisuudessa” (HS 30.9.2023). Modaaliverbin ”voida” käyttö ilmaisee mahdollisuutta varmuuden sijasta (Heikkinen 2020, 133). Modaaliverbiä käyttämällä ministerin kommentti jättää tilaa erilaisille tulkinnoille: leikkaukset *voivat* ajaa opiskelijat taloudellisesti tukaliin tilanteisiin, mutta eivät *välttämättä*. Vaikka modaaliverbeistä juuri muun muassa ”voida” on yksi kymmenestä yleisimmästä yleiskielen sanasta, sen käyttötarkoitus on olennaisessa osassa, kun tarkastellaan tekstien sanavalintoja muun muassa arvottamisen näkökulmasta (Heikkinen 2020, 132–133).

Myös opiskelijoiden ”auttaminen” taloudellisesti muun muassa nostamalla opintolainan valtiontakauksen määrää, kun samanaikaisesti opiskelijoiden toimeentuloa heikennetään muita etuuksia leikkaamalla, esittää hallituksen hyväntahtoisena ja opiskelijoiden toimeentulosta välittävänä. Opiskelijoiden kannustaminen entistä suurempien lainamäärien nostamiseen on

---

² Indeksijäädytyksellä tarkoitetaan sitä, että opintorahan määrä jää vuoden 2023 tasolle, eikä sitä koroteta elinkustannusten noususta huolimatta (esim. HS 30.9.2023).

varsin lyhytnäköinen auttamisyritys, joka vain vahvistaa opiskelijoiden toimeentulon lainapainotteisuutta ja ajaa opiskelijat yhä pahempaan velkaantumiseen. Opintolainan myötä velkaantumisen vaikutukset ulottuvat pitkälle opiskelijan tulevaisuuteen, ja näin velan ominaisuus hallinnan muotona ja velallisen tulevaisuutta määrittelevänä tekijänä korostuu.

2.1 Investointi tulevaisuuteen

Edellisessä käsitellyssä jutussa ”Kela on joutunut rientämään yhä useampien avuksi opintolainan takaisinmaksussa” tuodaan myös esille, kuinka ”[o]piskelijajärjestöt ovat kritisoineet opintotukijärjestelmän muuttumista lainapainotteisemmaksi” (HS 30.9.2023). Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen huolista poiketen poliitikkojen puheiden ja leikkaussuunnitelmien perusteella lainapainotteisuutta ei nähdä Orpon hallituksessa ongelmallisena asiana, vaan päinvastoin sen argumentoidaan parantavan tai vähintäänkin kompensoivan opiskelijoiden toimeentuloa leikkausten astuessa voimaan. Ministeri Bergqvist kommentoikin, että ”[y]mmärtän toki kritiikin (lainapainotteisuudesta), mutta laina ei sinänsä ole huono asia, jos sitä käytetään hyvään tarkoitukseen. Tässä on myös kyse siitä, että investoidaan tulevaisuuteen, kun investoidaan opintoihin.” (HS 30.9.2023.) Adverbin ”toki” käyttämisen tavoitteena voi olla asian esittäminen ikään kuin välttämättömänä ja luonnollisena tosiasiana, ja näin ollen suostutella lukija hyväksymään asia. Rinnastuskonjunktio ”mutta” puolestaan tuo kommenttiin tietynlaista asiantuntijaroolia ja arvottamista: ministeri ”toki” ymmärtää kritiikin lainapainotteisuudesta, ”mutta” väittää ja tietää myös, että laina ja velkaantuminen ei ole huono asia. (Heikkinen 2020, 149, 154–155.)

Puhe tulevaisuudesta ja opintolainasta ”investointina” tulevaisuuteen häivyttää jälleen opiskelijoiden nykyhetken ahdingon vedoten tulevaisuudessa koittavaan, opintojen avulla saavutettavaan taloudellisesti parempaan asemaan. Lainan käyttäminen ”hyvään tarkoitukseen” ei poista sitä tosiasiaa, että yhä useammat opiskelijat valmistuvat yhä suurempien velkojen kanssa. Muun muassa koulutusinflaation, koulutuksen laajentumisen ja ylikoulutuksen takia korkeakoulututkinto ei myöskään enää takaa hyvin työllistymistä (Lehti & Karonen 2020, 2–4).

Julkisessa keskustelussa puhuttaessa opintolainasta ”investointina” opintoihin ja sitä kautta tulevaisuuteen on havaittavissa niin sanottuun korkeakoulutuksen markkinoistumiseen viittavaa retoriikkaa. Korkeakoulutuksen markkinoistumisella tarkoitetaan yksityisen sektorin

toimintatapoja ja erilaisia markkinateorioita ammentamalla korkeakoulutuksen toteuttamista tavoitteena tuottavuuden ja tehokkuuden kasvu. Eurooppalaisten korkeakoulujärjestelmien markkinoistumisen taustalla vaikuttavat globaalin kehityksen mukaiset vaatimukset kilpailukyvyn lisääntymisestä ja talouskasvun tavoittelemisesta. (Plamper & Jauhiainen 2021, 79 sit. Brown 2011b.) Suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa korkeakoulutukselle annetun korkean arvon vuoksi kyseisenlainen kehitys ei ole Suomessa tapahtunut yhtä nopeasti, mutta ”[s]uomalaisissa korkeakoulupoliittisissa diskursseissa ja uudistuksissa koulutuksen taloudellisten hyötyjen tavoittelu on viime vuosina korostunut, ja koulutusta määritellään yhä enemmän talouden käsitteillä sekä yhteiskunnan kilpailukyvyn parantamisen ja työ- ja elinkeinoelämän ehdoilla” (Plamper & Jauhiainen 2021, 79–80).

Korkeakoulutuksen markkinoistuminen liittyy pohjimmiltaan uusliberalismiin, jonka ideologian mukaisesti valtion säätelyä pyritään vähentämään ja vapaita markkinoita vahvistamaan. Näiden periaatteiden mukaisesti järjestetyssä koulutuspolitiikassa muun muassa koulutuksen taloudellisten hyötyjen tavoittelu korostuu: markkinaperiaatteita noudattaen koulutuksen laadun uskotaan paranevan, kun koulutuksen järjestämiseen saadaan monia palveluntarjoajia, jotka kilpailevat asiakkaista. (Plamper & Jauhiainen 2021, 80.) Korkeakouluopiskelijoiden asiakasasemaa tutkineet Raakel Plamper ja Arto Jauhiainen (2021, 81) tiivistävät, että:

Markkinaorientaation mukaiset diskurssit ja käytännöt kannustavat yksilöitä ponnisteluun, itseluottamukseen, itsenäisyyteen, tehokkuuteen, riskinottoon, vastuunottoon ja hyvän toimeentulon tavoittelemiseen. Markkinamuotoisuus toimii hallinnan muotona (esim. Dean 1999; Miller & Rose 2008), joka muovaa ja asemoi subjekteja sekä rakentaa puitteita ja ideaaleja yksilöiden identifioitumiselle ja asemoitumiselle. Markkinoista muodostuu yksilöiden toiminnan ja ajatusten hienovarainen säätelijä. Tällaisen hallinnan tuloksena opiskelijat asemoidaan ja he asemoivat itsensä korkeakoulutuksen palvelutietoisiksi kuluttajiksi ja asiakkaiksi (Nieminen & Tuijula 2011; Siivonen & Filander 2019) sekä yrittäjäminuuksiksi työmarkkinoiden palvelukseen (Laalo & Jauhiainen 2019; Ylöstalo 2014).

Julkisessa keskustelussa opintolainan kehystäminen investoinniksi opiskelijan tulevaisuuteen korostaa markkinaorientaation mukaista suhtautumista koulutukseen, ja opiskelijoiden asemaa korkeakoulutuksen kuluttajina. Opintolaina esitetään investointina tulevaisuudessa koulutuksen avulla saavutettavaan hyväpalkkaiseen työhön. Kuten sitaatissa yllä todetaan, markkinaorientaation mukaisten diskurssien riskinottoon ja hyvän toimeentulon tavoittelemiseen kannustaminen muovaa myös yksilöiden omaa asemoitumista korkeakoulutuksen kuluttaja-asiakkaiksi. Näin myös opiskelijoiden oma suhtautuminen velkaantumiseen voi muuttua, ja velkaantumisen ongelmallisuus jää vähemmälle huomiolle.

2.2 ”Käytännössä elän opintolainalla”

Opiskelijoiden toimeentuloon kohdistuvia leikkauksia ja lainapainotteisuutta kritisoivassa diskurssissa kyseenalaistetaan Orpon hallituksen toimia tuomalla esiin leikkaussuunnitelmien konkreettisia vaikutuksia opiskelijoihin ja heidän toimeentuloonsa. Opintotuen muutoksia ja opiskelijoiden toimeentulon lainapainotteisuutta käsitellään *Helsingin Sanomien* jutussa ”Kylmät luvut näyttävät, mitä kapinoivien opiskelijoiden tuille on viime vuosina todella tapahtunut” (HS 29.9.2023a). Jutun on kirjoittanut *Helsingin Sanomien* yliopistokirjeenvaihtaja, joka raportoi Helsingin yliopistoon liittyvistä tapahtumista ja ajankohtaisista puheenaiheista. Yliopistokirjeenvaihtajana toimivan toimittajan tekemässä jutussa sävy on kriittisempi kuin muissa aihetta käsittelevissä aineiston jutuissa. Heti jutun alussa opiskelijoiden oma ääni ja huoli toimeentulostaan nostetaan esille:

”Minua ahdistaa todella paljon se, miten kaikki on viime aikoina kallistunut. Käytännössä elän opintolainalla.”

Näin sanoi minulle toukokuussa Helsingin yliopistossa elintarviketieteitä opiskeleva 20-vuotias Monika, kun haastattelin häntä opiskelijaköyhyydestä kertovaan juttuun. (HS 29.9.2023a.)

Kyseisessä jutussa (HS 29.9.2023a) käydään läpi muun muassa opintorahan indeksikorotusten muutoksia vuosien varrella sekä opintolainaan ja opintorahaan liittyviä ristiriitaisuuksia. Orpon hallituksen suunnittelemiin opintorahan indeksijäädytyksiin liittyen jutussa todetaan, että ”[k]un opintoraha ei nouse toisin kuin elämisen kustannukset, opiskelijat köyhtyvät” (HS 29.9.2023a). Suoranaisesti opiskelijoiden köyhyyteen ja köyhyysriskiin viittaaminen on varsin harvinaista tämän tutkielman aineiston jutuissa leikkauksiin ja opiskelijoihin liittyen. Jutun sävy on kriittinen Orpon hallituksen tekemiä opiskelijoiden toimeentuloa heikentäviä toimia ja etenkin opintolainalla elämisen oletusta kohtaan:

Kun opintoraha ei riitä elämiseen, monelle opiskelijalle jää kaksi vaihtoehtoa: käydä töissä tai ottaa opintolainaa.

Ja lainaa tosiaan otetaan. Opintovelallisia on nyt noin kaksi kertaa enemmän kuin vuonna 2010. Heitä on yli puoli miljoonaa.

Kun vuonna 2006 tyypillisin opintolainamäärä oli kelan tilastojen mukaan 1000–2000 euroa, vuonna 2022 se oli 10000–15000 euroa. (HS 29.9.2023a.)

Kyseisten lukujen korostamisella voidaan tulkita olevan tarkoitus kyseenalaistaa opintotuki-järjestelmän lainapainotteisuutta, sekä tuoda konkreettisesti esille opiskelijoiden ahdinkoa opiskeluaikaisen toimeentulonsa takaamisessa. Opiskelijat joutuvat leikkausten ja yleisesti elämisen kustannusten nousun takia yhä useammin turvautumaan lainaan, jotta saisivat elinkustannuksensa katettua. Kuten jutussa huomautetaan, opintovelallisten ja opintolainojen määrät ovat viime vuosina kasvaneet voimakkaasti.

”Kylmät luvut” -jutussa (HS 29.9.2023a) tuodaan esille myös tärkeä huomio siitä, kuinka opiskelijoiden toimeentulosta puhuttaessa opintolainan ja opintorahan osuudet opintotuesta hämärtyvät:

Opintotuesta puhutaan usein yhtenä kokonaisuutena. Samalla hämärtyy, mitä opiskelija saa aidosti tukina ja mikä on lainaa. Esimerkiksi tällä hetkellä opintorahan osuus opintotuesta on vain noin kolmannes, kaikki muu on opintolainaa. Las-kelmassa ei ole huomioitu asumislisää. (HS 29.9.2023a.)

Opintotuesta puhuminen yhtenä kokonaisuutena, kuten useimmiten julkisessa keskustelussa on tapana, luo vääristettyä kuvaa opiskelijoiden toimeentulosta. Kuten yllä olevasta sitaatista tulee ilmi, opintolainan määrä opintotuessa on opintorahaa paljon suurempi. Opintolainan las-keminen automaattisesti osaksi opintotuen määrää tuo näkyväksi opiskelijoiden toimeentulon lainapainotteisuuden ja heijastaa oletusta siitä, että opiskelijoiden tulisi kustantaa opiskeluaikainen elämisensä osittain lainarahalla.

Turun yliopiston sosiaalitieteiden yliopisto-opettaja Heidi Elmgren pohtii Acatiimi-lehden es-seessään sitä, miksi opintotuesta on tehty lainapainotteisempaa, ja millaisia keskusteluja vastikkeettomien tukien ja sosiaaliturvan ansaitsemisen ympärillä käydään. Elmgren huomauttaa, miten sosiaaliturvasta puhuttaessa etuuskien ansaitsemisen näkökulmasta keskustelussa ko-rostuu moraalinen ulottuvuus. (Elmgren 9.2.2024.) Kuten myös eräässä *Helsingin Sanomien* mielipidekirjoituksessa todetaan, ”[u]sein julkisesta keskustelusta unohtuu myös se, että opintotuki ei ole vastikkeetonta rahaa: jokainen tukikuukausi pitää ansaita opintosuorituksilla. - - Kaikista sosiaalitulukia nauttivista ryhmistä opiskelijoiden ehdot tuloilleen ovat ankarimmat mutta tuet pienimmät.” (HS 22.9.2023a.) Jos julkisessa keskustelussa vähemmälle huomiolle jää se, että opiskelijoiden on ansaittava opintorahansa opintosuorituksilla, ja opintolaina las-ketaan automaattisesti osaksi opintotuen kokonaisuutta, opiskelijoiden toimeentulosta voi piirtyä todellisuutta parempi kuva. Velkaantuminen toimeentulon oletuksena ja sen ongelmal-lisuus jää keskustelussa taka-alalle, ja opintorahan vastikkeellisuuden huomiotta jättäminen

voi horjuttaa opiskelijoiden toimeentulon heikennyksiä kritisoiden puheenvuorojen uskottavuutta.

”Kylmät luvut” -jutussa (HS 29.9.2023a) käsitellään myös opiskelijoiden toimeentulon ristiriitaisia parannuksia liittyen työntekoon opintojen ohella:

Toinen selkeä mutta myös ristiriitainen parannus opiskelijoiden taloudelliseen tilanteeseen on, että töiden tekeminen on nykyisin huomattavasti kannattavampaa kuin ennen.

Esimerkiksi tänä vuonna opiskelijat saavat tukia menettämättä tienata jokaista tukikuukautta kohden yli 1000 euroa, kun vielä vuonna 2021 summa oli alle 700 euroa ja vuonna 2007 noin 500 euroa.

Toisaalta nykyinen hallitus on ilmaissut hallitusohjelmassaan toiveensa opiskelijoiden valmistumiseen tavoiteajassa.

Jos joutuu jatkuvasti tekemään paljon töitä arjen kulujen kattamiseksi ja samalla opiskelemaan hyvin tavoitteellisesti, vaarana on uupuminen. (HS 29.9.2023a.)

Muissa tämän aineiston jutuissa – mielipidekirjoituksia lukuun ottamatta – ei juurikaan nosteta esiin opiskelun ja samanaikaisesti työnteon haittavaikutuksia. Yllä käsitelty juttu haastaa julkisessa keskustelussa vakiintuneita diskursseja opiskelijoiden toimeentuloon liittyen, ja tuo esille ristiriitaisuuksia opiskelijoilta vaadittujen asioiden, kuten tavoiteajassa valmistumisen, ja opiskelijoiden toimeentulon heikentämisen välillä.

2.2.1 Opintotukijärjestelmä Suomessa

Sosioekonomisten luokkaerojen kaventaminen ja kaikille tasapuoliset, mahdollisimman hyvät elämän edellytykset tarjoava yhteiskunta on suomalaisen hyvinvointivaltion tavoite. Teoksessa *Opintolainalla onneen ja sivistykseen* (2014) käsitellään suomalaisen hyvinvointivaltion kehitystä ja lähihistoriaa, sekä esitellään Suomen opintotukijärjestelmän historiaa ja kehittymistä. Hyvinvointivaltio tähtää kaikkien kansalaisten tasavertaiseen kohteluun, ja näin ollen kaikkien ihmisryhmien tasa-arvoon. Esimerkiksi juuri opintotukijärjestelmän avulla pyritään takaamaan kaikille yhdenvertainen mahdollisuus kouluttautua, ja näin ollen nostaa elintasoaan sosioekonomisista taustoistaan riippumatta. (Nummela 2014, 21.)

Opintotukijärjestelmän avulla opiskelusta on pyritty tekemään nuorille taloudellisesti houkuttelevampi vaihtoehto verrattuna muiden sosiaalietuuksien varassa elämiseen. Opintotukijärjestelmän mahdollistamien opintojen avulla oman työmarkkina-aseman ja ansiokehityksen

parantaminen on mahdollista, kuten myös oman osaamisen tarjoaminen yhteiskunnan käyttöön. Opintotuki onkin nähty ”investointina sekä yksilön että koko yhteiskunnan kannalta”, ja näin ollen muun muassa opintotuen taso kertoo koulutukselle annetusta arvosta yhteiskunnassamme. (Nummela 2014, 21.)

Suomalaisen opintotukijärjestelmän alkuaikoina, sodanjälkeisestä ajasta 1960-luvulle ainoastaan ”ahkerat, lahjakkaat ja vähävaraiset” opiskelijat saivat valtiolta tukea stipendien ja korkotuettomien opintolainojen muodossa. 1970-luvulta alkaen valtion takaamien tukien saamisen kriteerinä ei ollut enää vähävaraisuus ja ahkeruus, vaan opiskelijoilta edellytettiin ”normaalia opintomenestystä”. 2000-luvulla opiskelijoilta vaaditaan jälleen tiukkaa opiskelutahtia ja tavoiteajassa valmistumista. (Nummela 2014, 22.)

Vaikka opintotukijärjestelmän perimmäisenä tarkoituksena on ollut luoda kaikille yhdenvertainen mahdollisuus kouluttautua (Nummela 2014, 21), Orpon hallituksen opintotukeen tekemät muutokset eivät tue tätä tavoitetta. Kuten *Helsingin Sanomien* jutussa ”Kaksi oppositiojohtajaa iski hallituksen kimppuun eri taktiikoilla” (HS 24.9.2023) oppositiopuolue vihreiden puheenjohtaja Sofia Virta toteaa, ”[n]yt jo tiedämme, että todellisuudessa opintotuen indeksit jäädytetään ja lisäksi asumistuen leikkaukset tulevat myös vaikuttamaan siihen, että kouluttautuminen eriarvoistuu” (HS 24.9.2023).

2.3 Yliopistojen valtaukset ja mielenosoitukset

Tämän tutkielman aineistosta osa (n. 17 juttua) koostuu syksyllä 2023 järjestettyjä Orpon hallituksen leikkausten vastaisia mielenosoituksia ja oppilaitosten valtaamisia käsittelevistä jutuista. Syyskuussa 2023 opiskelijat valtasivat Helsingin yliopiston päärakennuksen mielenilmauksena hallituksen suunnittelemaa leikkauksia ja muita opiskelijoihin kohdistuvia toimenpiteitä vastaan. Yliopiston valtaajat kertoivat mielenosoituksen vastustavan suunniteltuja asumistuen leikkauksia, opintotuen indeksikorotusten jäädyttämistä, kansainvälisten opiskelijoiden oikeuksien heikentämistä, yliopistojen suunniteltuja lukukausimaksuja ja opiskelijoiden mielenterveyspalveluiden riittämättömyyttä (HS 19.9.2023a; HS 19.9.2023b).

Helsingin yliopiston päärakennuksen valtauksen jälkeen myös muun muassa Turun yliopiston opiskelijat liittyivät mukaan protestiliikkeeseen valtaamalla Turun yliopiston ja Åbo Akademin yhteisen Aurum-rakennuksen (HS 20.9.2023c). Myös muun muassa Helsingin Kallion ilmaisutaidon lukion, Taideyliopiston, Aalto-yliopiston, Tampereen yliopiston ja

ammattikorkeakoulun opiskelijoita yhtyi mielenilmausten aaltoon. Suuri osa valtauksia käsittelevistä jutuista ovat uutisia ja näin ollen tyyliltään raportoivia, ja niissä keskitytään lähinnä kuvaamaan valtausten tapahtumien kulkua ja liikkeen leviämistä eri oppilaitoksiin, ilmapiiriä valtauspaikoilla ja valtaajien vaatimuksia. Jutuissa opiskelijat pääsevät myös omin sanoin kerromaan kantansa Orpon hallituksen toimista haastattelujen kautta.

2.3.1 Valtausten dramatisointi

Valtauksista kertovissa jutuissa on muutamia, joissa käsitellään muun muassa Helsingin yliopiston valtaajille annettua häätökäskyä (HS 27.9.2023b), sekä valtausta yrittäneiden opiskelijoiden poistamista oppilaitoksen tiloista poliisin toimesta (HS 3.10.2023b; 4.10.2023). *Helsingin Sanomien* jutussa ”Poliisi poisti kymmeniä valtausta yrittäneitä mielenosoittajia Biomedicum-tiloista (HS 3.10.2023b) kerrotaan, että:

Helsingin poliisin johtokeskuksesta kerrotaan, että Biomedicum-tiloissa toimiva yrittäjä kutsui paikalle poliisipartion, joka oli poistanut henkilöt rakennuksesta. Poliisin mukaan valtaajien poistaminen sujui ilman välikohtausta.

Opiskelijat leikkauksia vastaan -liikkeen tiedotteen mukaan ”poliisi ei antanut mielenosoittajille henkilökohtaista poistumiskäskyä, vaan kaikkien tuli poistua yleisen poistumiskäskyn jälkeen niskoittelu-rikosnimikkeen uhalla”. Liike myös kertoo yrittäneensä neuvotella tilanjohdon ja Biomedicum-tilojen johdon kanssa valtauksista, mutta ”neuvotteluja ei haluttu käydä ja poliisit kutsuttiin paikalle hyvin äkillisesti ja varoittamatta.” (HS 3.10.2023b.)

Samaista tapahtumaa käsittelevässä jutussa ”Poliisi poisti mielenosoittajia Meilahden kampukselta Helsingissä” (HS 4.10.2023) kerrotaan, että Biomedicum-rakennuksen omistava kiinteistöyhtiö teki päätöksen opiskelijoiden häätämisestä. Häätökäskyä perusteltiin vetoamalla opiskelijoiden turvallisuuteen: ”Sekä yliopiston että kiinteistöyhtiön julkaisemassa tiedotteessa todetaan lisäksi, että rakennuksessa on paljon laboratoriotiloja ja kemikaalien käsittelyyn liittyvää toimintaa. Yliopiston toimitilajohtaja Marita Rovamo sanoo tiedotteessa Helsingin yliopiston tukevan sitä, että ”kaikkien tiloissa toimivien turvallisuudesta on huolehdittava.”” (HS 4.10.2023.) Valtausta yrittäneiden opiskelijoiden vastaus tilanteeseen kerrotaan jutun lopussa:

Valtausta yrittäneet opiskelijat kyseenalaistavat selityksen omassa tiedotteessaan. Opiskelijoiden mukaan turvallisuutta ei myöskään mainittu itse poistotilanteessa häätämisen syyksi.

Vaarallisiin kemikaaleihin vetoaminen on sumutusta, väittää tiedotteessa Anders Brandt. Tiedotteen mukaan hän on työskennellyt Biomedicumissa tutkimusavustajana. (HS 4.10.2023.)

Kyseisissä jutuissa konfliktitilanne valtaajien, virkavallan ja tilanjohdon kanssa nostetaan keskiöön. Journalismia onkin usein kritisoitu sen taipumuksesta korostaa jännitteitä ja konflikteja (Vainikka & Toivanen 2024, 319 sit. Carter et al. 2011). Konfliktitilanteen korostaminen ja virkavallan osallisuuden esiin tuominen tuo oppilaitosten valtauksiin tietynlaista dramaattisuutta. Rauhanomaisesta protestiliikkeestä muotoutuu yleistä järjestystä rikkova häiriötekijä. Jos journalismissa protestiliike esitetään ikään kuin speaktaakkelina, se voi myös heikentää liikettä ja väheksyä mielenosoittajien vaatimuksia (Lounasmeri 2017, 1307 sit. Hallin 1986; Iyengar 1991; Luther and Miller 2005).

Tapahtumien dramatisointi tulee myös esille jutussa ”Savon Sanomat: Opiskelijoita rangaistiin koulun valtaamisesta” (HS 5.10.2023c), jossa kerrotaan Kuopion taidelukio Lumitin opiskelijoiden vallanneen koulurakennuksen ja yöpyneen koulun tiloissa luvatta, ja tästä rangaistuksena opiskelijoilta evättiin koulun tilojen omatoiminen iltakäyttö runsaaksi kahdeksi viikoksi. Jutun lopussa mainitaan, että:

Suomessa opiskelijat ovat vallanneet opinahjoja ympäri maata. Esimerkiksi Helsingissä hallituksen kaavailemia leikkauksia vastustavat opiskelijat valtasivat Taideyliopiston. Yliopisto tarjosi opintopisteitä Taideyliopiston valtaamisesta. (HS 5.10.2023c.)

Opintopisteiden ”tarjoaminen” yliopiston valtaamisesta kuulostaa melko provosoivalta ja erikoiselta väitteeltä. Kyseisessä jutussa viitataan toiseen uutiseen otsikoltaan ”Taideyliopisto tarjoaa opiskelijoilleen opintopisteitä yliopiston valtaamisesta” (HS 29.9.2023b). Heti jutun alussa kerrotaan, että ”Teatterikorkeakoulun yhteisen opetuksen keskus tarjoaa kaikille Taideyliopiston opiskelijoille mahdollisuuden osallistua *Valtauksen dramaturgia* -kurssille, josta voi saada kahdesta viiteen opintopistettä. - - Pelkkä valtauksen osallistuminen ei kuitenkaan riitä kurssisuorituksen saamiseen, vaan kurssiin liittyy tiettyjä osaamistavoitteita.” (HS 29.9.2023b.) Muotoilemalla asia tulkittavaksi niin, että Taideyliopisto ”tarjosi” opiskelijoille opintopisteitä valtauksesta – vaikka todellisuudessa kysymyksessä oli opiskelijoille tarjottu mahdollisuus osallistua valtauksia käsittelevälle kurssille – tuo juttuun tietynlaista dramaattisuutta ja shokkiarvoa, ja näin heikentää ja kyseenalaistaa valtausten poliittista sanomaa.

2.3.2 ”Totta kai tämä on poliittinen protesti”

Oppilaitosten valtauksiin liittyvässä raportoinnissa nostettiin pian mielenilmausten alkamisen jälkeen esille myös kysymys valtausten järjestäjien poliittisista taustoista. Muutamissa jutuissa käsitellään sitä, miksi yliopistojen valtausten järjestäjien poliittista taustaa ei tuotu heti esille (esim. HS 20.9.2023a). *Helsingin Sanomien* jutussa ”Yliopiston valtaajien taustat ovat vahvasti vasemmistossa: ”Totta kai tämä on poliittinen protesti” (HS 20.9.2023a) Helsingin yliopiston valtausten järjestäjien vasemmistotaustaisuus on jutun mukaan herättänyt keskustelua, sillä järjestäjien poliittisista taustoista ei ollut kerrottu mielenilmauksen viestinnässä:

Helsingin yliopiston valtauksen järjestäjien ydinjoukon taustat ovat puhuttaneet tiistaina alkaneen mielenilmauksen jälkeen. Mielenilmauksen keskeiset järjestäjät ovat vasemmistotaustaisia. Tieto on nostattanut laineita sosiaalisessa mediassa, sillä mielenilmauksen viestinnässä asiasta ei mainittu mitään. Valtauksesta kertovassa tiedotteessa puhuttiin vain yleisesti opiskelijoista. Joidenkin mielestä valtaus kehystettiin väärin perustein kaikkien opiskelijoiden protestiksi, vaikka taustavaikuttimet saattoivat olla pikemminkin hallituspolitiikan puoluepoliittisessa vastustamisessa. (HS 20.9.2023a.)

Kyseisessä jutussa vaikuttaa olevan taustalla ajatus siitä, että Orpon hallituksen opiskelijoihin kohdistuvia leikkaustoimia kritisoivan protestin ei tulisi olla puoluepoliittisesti latautunut. Jutussa haastatellaan yhtä mielenilmauksen järjestäjää, Vasemmistonuorten puheenjohtaja Pinja Vuorista. Häneltä kysytään ”[o]nko protestinnekkin siis pikemmin hallituksen vastaista oppositiopolitiikka opiskelijapolitiikan sijaan, Pinja Vuorinen?”, johon Vuorinen vastaa ”[e]i, kyllä me ihan opiskelijoina olemme täällä”. Jutussa todetaan, että:

Vuorisen mukaan mielenosoittajien poliittisia taustoja ei ole kysely, eikä puoluepoliittisen rekisterin perään ole huudeltu. Vuorisen mukaan on kuitenkin luonnollista, että hallituksen politiikkaa, etenkin opiskelijoiden toimeentuloa huonontavia leikkauslistoja vastustavat tulevat vasemmalta. ”Totta kai meidän poliittinen kanta on erilainen kuin hallituksen. On oletettavaa, että ne ihmiset, jotka kannattavat hallitusta, eivät ole täällä osoittamassa mieltään hallitusta vastaan.” (HS 20.9.2023a.)

Vuoriselta myös kysytään, ”[o]llisiko vasemmistolaisuus pitänyt tuoda etukäteen esiin?”, johon hän vastaa: ”Totta kai tämä on poliittinen protesti. [Leimaaminen vasemmistolaisuudeksi] on varmasti aika tyypillinen tapa hiljentää itse sanoma, ikään kuin siksi tätä ei tarvitsisi ottaa vakavasti”, Vuorinen sanoo. (HS 20.9.2023a.)

Kuten Vuorinen jutussa toteaa, protestin leimaaminen vasemmistolaisen puoluepolitiikan ajamiseksi voi osaltaan ohjata huomiota pois itse protestin sanomasta ja kyseenalaistaa sen

tarkoituksiperiä ja legitimizeettiä. Protestiparadigman mukaisesti yliopistojen valtauksia käsittelevissä jutuissa, joissa huomio kiinnitetään protestien järjestäjiin ja heidän poliittisiin taustoihinsa, itse protestien sanoma jätetään vähemmälle huomiolle, kuten Vuorinen myös kommentissaan huomauttaa. Protestiparadigmalla tarkoitetaan sitä, miten valtavirtamedia käsittelee mielenosoituksia usein delegitimisoivalla tavalla, kun kyseessä on muun muassa vallitsevan poliittisen ilmapiirin haastaminen. Perinteisen journalismin normit ja rutiinit – kuten journalistien ymmärrys uutisarvoisuudesta – vaikuttavat siihen, miten media usein kehystää mielenosoituksen siten, että protestien poliittiset vaatimukset jäävät taka-alalle. (Masullo et al. 2024; Brown & Harlow 2019.) Sen sijaan, että valtausten järjestäjiä käsittelevissä jutuissa keskityttäisiin tarkemmin tuomaan esille muun muassa leikkausten vaikutuksia opiskelijoiden toimeentuloon ja hyvinvointiin, keskeisimmäksi aiheeksi nostetaan julkisessa keskustelussa ”laineita nostattanut” valtausten järjestäjien vasemmistolaisuus ja mahdollisten puoluepoliittisten agendojen ruotiminen, ja näin huomio siirtyy pois Orpon hallituksen toimista.

Passiivin käyttö on yksi huomionarvoinen seikka yllä käsitellyssä jutussa. Jutun alussa passiivia käytetään useaan otteeseen: ”ei mainittu”, ”puhuttiin” ja ”kehystettiin”. Passiivin käyttö voidaan usein mieltää kielteisessä mielessä piilottaen tekstistä tekijän, ja samalla ”tekevän tekstistä ympäriryöreyttä.” Passiivin käyttö aktiivimuodon sijaan on kuitenkin pätevä ja kielellisesti korrekti ilmaisumuoto ja yhtä lailla tärkeä osa kielenkäyttöämme. (Heikkinen 2020, 138.) Passiivin käytöllä on seurauksensa, kuten muillakin kielellisillä valinnoilla. Passiivia käyttämällä voidaan muun muassa nostaa etualalle nimenomaan jutun aihe toimijoiden sijaan (Heikkinen 2020, 139). Yllä käsitellyssä jutussa passiivia käytetään, kun kerrotaan muun muassa, että ”[j]oidenkin mielestä valtaus kehystettiin väärin perustein kaikkien opiskelijoiden protestiksi, vaikka taustavaikuttimet saattoivat olla pikemminkin hallituspolitiikan puoluepoliittisessa vastustamisessa” (HS 20.9.2023a). Kyseisessä jutussa se, kenen mielestä ”valtaus kehystettiin väärin perustein kaikkien opiskelijoiden protestiksi”, jätetään epäselväksi. Näin huomio kiinnitetään itse keskustelua herättäneeseen seikkaan, eli valtausten järjestäjien kyseenalaisina esitettyihin motiiveihin.

Myös toisessa yliopistojen valtauksia käsittelevässä jutussa ”Kokoomusopiskelijoiden puheenjohtaja: Oppilaitosten valtauksissa levitetty disinformaatiota” (HS 28.9.2023) käsitellään valtauksia ja niiden puoluepoliittisia kytköksiä. Jutussa haastatellaan Kokoomusopiskelijoiden puheenjohtaja Nea Nättistä sekä perussuomalaisten nuorisojärjestön PS-nuorison puheenjohtaja Lauri Laitista ja heidän mielipiteitään oppilaitosten valtauksiin liittyen. Jutussa tuodaan esille Laitisen ja Nättisen mielipiteitä julkisessa keskustelussa esitettyihin väitteisiin muun

muassa siitä, että valtaukset eivät edusta kaikkia opiskelijoita, ja että Orpon hallituksen politiikka olisi opiskelijavastaista.

Kysymys valtausten ”puolueellisuudesta” nostetaan jutussa esille: ”Laitinen ei ole kuitenkaan täysin vakuuttunut siitä, että mielenilmaukset olisivat puolueettomia. Esimerkiksi Helsingin yliopiston valtaajat ovat korostaneet olevansa puoluepoliittisesti sitoutumattomia.” (HS 28.9.2023.) Kyseisessä kommentissa on hieman epäselvästi ilmaistu, mitä puolueettomuudella tässä kontekstissa tarkoitetaan. Ensi lukemalla puolueettomuuden voi tulkita tarkoittavan, että oppilaitosten valtausten mielenilmauksissa ei pitäisi Laitisen mukaan kannattaa mitään tiettyä arvomaailmaa, vaan sen tulisi olla neutraali, mikä itsessään on mahdotonta – onhan kyseessä nimenomaan poliittinen protesti, jossa vastustetaan Orpon hallituksen oikeistolaista talous- ja sosiaalipolitiikkaa. Juttu kuitenkin jatkuu Laitisen kommentilla: ”Mielenilmauksissa on ollut vasemmistotaustaisia opiskelijoita. Mielenilmauksissa on myös osoitettu mieltä esimerkiksi yleisesti hallituksen maahanmuuttopolitiikkaa vastaan, Laitinen sanoo.” (HS 28.9.2023.) Kyseisen kommentin perusteella puolueettomuudella on tässä kontekstissa kuitenkin tarkoitettu nimenomaan puoluepoliittista sitoutumattomuutta. Kyseinen juttu on hyvä esimerkki siitä, miten suuri vaikutus yksittäisillä sanavalinnoilla, lauserakenteilla ja tekstin selkeydellä on sen tulkitsemisen kannalta.

Poliittisista protesteista raportoitaessa medialla on usein tapana muun muassa väheksyä ja polarisoida mielenosoittajia ja heidän vaatimuksiaan (Vainikka & Toivanen 2024, 315 sit. Cottle 2008; Lounasmeri 2017). Haastateltaessa juuri pääministeripuolue kokoomuksen ja myös hallituksessa olevan perussuomalaisten nuorisojärjestöjen puheenjohtajia jutun tavoitteena voi olla jonkinlaisen vastakkainasettelun luominen opiskelijoiden välille, ja esittää vasemmistotaustaisten valtausten järjestäjien vaatimukset ja tavoitteet kyseenalaisessa valossa sen takia, että ne eivät edusta kaikkien opiskelijoiden näkemyksiä Orpon hallituksen opiskelijoihin kohdistuviin leikkauksiin liittyen. Toisaalta opiskelijoiden eriävien poliittisten suuntausten, ja näin ollen myös eriävien arvomaailmojen esiin tuominen on tärkeää ja korostaa sitä, että opiskelijat eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan joukko varsin erilaisista sosioekonomisista taustoista ja lähtökohdista ponnistavia ihmisiä.

Oppilaitosten valtauksista raportoivissa jutuissa muutamassa otsikossa sekä juttujen leipäteksteissä sana valtaus on laitettu lainausmerkkeihin (esim. HS 20.9.2023c ”Kymmenet opiskelijat ’valtasivat’ yliopiston rakennuksen, osalla makuupusseja mukana”; HS 26.9.2023 ”Helsingin läisen lukion ’valtaus’ junailtiin hetkessä kasaan Whatsapp-viesteillä”). Esimerkiksi jutussa

”Helsinkiläisen lukion ’valtaus’ junailtiin hetkessä kasaan Whatsapp-viesteillä” (HS 26.9.2023) kerrotaan, että ”Helsingin kuvataidelukion lisäksi Helsingin yliopiston opiskelijoiden viimeistisestä ’valtauksesta’ on otettu mallia lukioissa ainakin muualla Helsingissä ja Turussa” (HS 26.9.2023). Erilaisten tapahtumien tai asioiden nimeämiset ovat ”voimakkaita määrittelyn keinoja”, ja nimeämisen kautta ”tapahtumasta tulee ilmiö – se tulee konkreettisemmaksi ja näkyvämmäksi” (Horsti 2005, 75). Nimetessään asioita tai ilmiöitä ihminen käyttää luokittelultaansa, ja usein luokittelijalla onkin tapana valita omiin tarkoituksiinsa parhaiten sopivia nimeämiä (Heikkinen 2020, 80 sit. Hayakawa 1966 212–213). Yliopistojen ja koulurakennusten valtausten nimeäminen juuri valtauksiksi kuvaa tapahtumia merkittävänä ja vakavasti otettavina, opiskelijoiden kasvavan huolen demonstraatioina. Kun valtauksista kirjoitetaan lainausmerkkien kera, viesti on erilainen. Lainausmerkkien käytöllä voi olla asennetta ilmaiseva ja arvottava merkitys (Heikkinen 2020, 184). Valtauksia esitetään ”niin sanottuina” valtauksina. Lainausmerkkien käytöllä voidaan tulkita olevan tarkoituksena tässä kontekstissa muun muassa pehmentää sanan merkitystä tai kyseenalaistaa valtausten vaikuttavuutta ja vakavasti otettavuutta.

3 Välttämätön talouskuri

Helsingin Sanomien jutuissa, joissa käsitellään Orpon hallituksen leikkaustoimia ja niiden vaikutuksia opiskelijoihin muotoutuu diskurssi, jonka kautta leikkaustoimet esitetään välttämättöminä sopeutustoimina, joilla varmistetaan suomalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuus ja nuorille paremman tulevaisuuden edellytykset. Orpon hallituksen harjoittama talouspolitiikka myötäilee vahvasti talouskuripolitiikan piirteitä. Talouskuripolitiikka on ollut pinnalla julkisessa keskustelussa useaan otteeseen 2000-luvun aikana. Vuosien 2008–2009 finanssikriisin ja siitä johtuneen eurokriisin siivittämänä talouskuri nousi maailmanlaajuisesti puheenaiheeksi. Talouskuri ideologiana on varsin kiistelty sekä vaikutusvaltainen aihe, ja sen perusajatuksena on talouden sopeuttaminen julkisten menojen ja palkkojen leikkausten avulla taantumman aikana. (Harjuniemi 2018, 151.)

Poliittisen taloustieteen tutkija Mark Blyth käsittelee teoksessaan *Talouskuri: vaarallisen opin historia* (2017) nimensä mukaisesti talouskurin aatteen historiaa ja harjoittamista sekä perustelee, miksi talouskuripolitiikka ei ole toimiva ratkaisu valtioiden velkaantumiseen ja talouden tasapainottamiseen, ja osoittaa talouskurin muun muassa lisäävän eriarvoisuutta. Blythin mukaan talouskuripolitiikka on sekä tehoton että vaarallinen oppi, sillä poliitikkojen ja median toistuvasti esittäessä talouskuripolitiikka ratkaisuna ”’valtioiden tuhlaailusta’ aiheutuneeseen ’valtionvelkakriisiin’”, tosiasiat talouden ongelmista vääristyvät. Blyth väittää, että ”[o]ngelmat, valtionlainamarkkinoiden kriisi mukaan lukien, ovat lähtöisin pankkialalta ja sieltä ratkaisunkin on pakko löytyä.” (Blyth 2017, 23.)

Timo Harjuniemi käsittelee artikkelissaan ”Talous ja politiikka törmäyskurssilla – Talouskurin järki *The Economist*-lehdessä” (2018) talouskurikirjoittelua historiallisessa viitekehyksessä sekä suhteessa journalismin ammatti-ihanteisiin. Harjuniemi tarkastelee talouskuriaiheisia kirjoituksia brittiläisessä *The Economist*-lehdessä toisen maailmansodan jälkeisestä ajasta 2010-luvulle. Analyysissään hän osoittaa, että ”talouskuri saa oikeutuksensa markkinoiden vaatimuksista ja talouden tosiasioista.” Talouskurista eriävät ja sitä haastavat näkemykset puolestaan esitettiin ”järjettömyytenä, jota ajavat eteenpäin poliittiset paineet tai ideologiset pyrkimykset.” (Harjuniemi 2018, 151.) Samanlaista retoriikkaa on havaittavissa myös *Helsingin Sanomien* jutuissa, joissa käsitellään päättäjien perusteluja Orpon hallituksen talouskuripolitiikkaan liittyen. Näitä piirteitä analysoin tarkemmin tässä luvussa.

Tunteisiin vetoaminen on olennainen osa talouskurin toimintaa ja perusteluja. Janne Autto ja Jukka Törrönen analysoivat artikkelissaan ”’Yes, but all responsible Finns want to stop living on credit’: Feeling rules in the Finnish politics of austerity” (2018, 78–80) miten Suomen vuoden 2015 eduskuntavaaleissa muodostunut hallitus pyrki taivuttelemaan kansalaiset hyväksymään talouskuritoimet erilaisilla tunteisiin vetoamisen tavoilla muun muassa kertomalla kansalaisille, millaisia tunteita talouskuritoimien pitäisi ja ei pitäisi heissä herättää. Artikkelissa havainnollistetaan niitä tapoja, joilla päättäjät houkuttelevat kansalaisia hyväksymään talouskuritoimet ikään kuin yhteisenä ponnistuksena, ja kuinka nämä taivuttelun tavat perustuvat kansalaisten talouskuriin liittyvien tunteiden hallintaan ja ohjailuun. Nyt talouskuripolitiikka on jälleen pinnalla, ja muun muassa Auton ja Törrösen esiin tuomia tunteisiin vetoamisen tapoja on nähtävillä Orpon hallituksen suunnittelemien ja toteuttamien leikkausten perusteluissa sekä niihin liittyvässä julkisessa keskustelussa.

Suomalaisen hyvinvointivaltion pelastaminen talouskurin avulla on yksi keskeinen diskurssi hallituksen retoriikkaa toistavissa jutuissa. *Helsingin Sanomien* jutussa ”’En koe mitään iloa veroalesta, kun tiedän, mitä häviäjien puolella tulee tapahtumaan’ – Tässä ovat hallituksen päätösten voittajat ja häviäjät” (HS 23.9.2023b) esitellään Orpon hallituksen suunnittelemien leikkausten sekä muun muassa hyvätuloisille suunnattujen verokevennysten seurauksia. Jutussa tuodaan esille hallituksen päätösten ”voittajia” ja ”häviäjiä”, eli veronkevennyksistä hyötyviä ja leikkauksista kärsiviä. Jutussa kerrotaan, että muun muassa työttömien tukien leikkausten avulla ”[h]allituksen tavoitteena on lisätä työllisyyttä ja taittaa Suomen voimakas velkaantuminen. Orpo on sanonut, että vain näin voidaan pelastaa Suomen hyvinvointiyhteiskunta” (HS 23.9.2023b). Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan pelastamiseen vetoaminen on vaikuttava retorinen keino. Nimenomaan hyvinvointiyhteiskunnan käsitteen käyttö hyvinvointivaltion sijaan häivyttää valtion vastuuta ja korostaa yksilöiden lisääntyvää vastuuta omasta toimeentulostaan (Julkunen 2001, 201 sit. Savikuja 200, 178). Vaikka työttömien, opiskelijoiden ja muiden pienituloisten tilannetta heikennetään entisestään sosiaaliturvaetuuksien leikkauksilla, Orpon hallitus katsoo sen kuitenkin takaavan suomalaisen hyvinvointivaltion selviämisen, ja olevan näin ainoa mahdollinen keino. Talouskuritoimien hyväksynnän saavuttamiseksi kansalaisten tunteisiin on usein vedottu sekä käytännöllisillä että moraalisisilla perusteluilla. Käytännölliset argumentit oikeuttavat talouskurin välttämättömyytenä ja väittävät, että vaihtoehtoja leikkaustoimille ei ole (”vain näin voidaan pelastaa Suomen hyvinvointiyhteiskunta”). Moraaliset perustelut puolestaan korostavat talouskuria säästäväisyyteen pyrkivänä ja näin ollen vastuullisena, hyveellisenä politiikkana (”hallituksen tavoitteena on lisätä

työllisyyttä ja taittaa Suomen voimakas velkaantuminen”). (Autto & Törrönen 2019, 80 sit. Clarke & Newman 2012; Clarke 2014; O’Hara 2015; Fairclough 2016.) Ajatukset hyvinvointivaltion rappeutumisesta ja valtiontalouden huonosta tilanteesta voivat herättää kansalaisissa myös pelon tunteita, ja juuri kyseisillä pelon tunteilla talouskuritoimia voidaan myös pyrkiä oikeuttamaan (Autto et al. 2022, 83 sit. Blyth 2013). Kiistanalaisuus siitä, ovatko talouskuritoimet valtiontalouden tasapainottamisen kannalta toimivia vai eivät, lisää tunteisiin vetoamisen merkitystä talouskurin oikeuttamisessa (Autto & Törrönen 2019, 80).

Orpon hallituksen suunnitteleminen leikkaustoimien kohdistaminen opiskelijoihin tuodaan yllä käsitellyssä jutussa esille ohimennen samalla kuitenkin huomauttaen hallituksen toimista koulutuksen hyväksi:

Asumistukileikkaukset kohdistuvat myös opiskelijoihin. Opintotukea aletaan uudistaa, mutta jo nyt opintotukeen tehdään indeksileikkaus niin, ettei se nouse hintojen noustessa, kuten yleensä.

Toisaalta hallitus lisää rahaa koulutukseen. (HS 23.9.2023b.)

Se, että ”hallitus lisää rahaa koulutukseen” ei tarkoita sitä, että se helpottaisi opiskelijoiden toimeentuloa, kuten kyseisen jutun muotoilusta voi ymmärtää. Sitä, millä tavalla hallitus lisää rahaa koulutukseen, ei tuoda jutussa esille. *Helsingin Sanomien* jutussa ”Emme saa olla sini-silmäisiä hölmöjä’ – Purra puolusti hallituksen maahanmuuttolinjaa yritysjohtajien tentissä” (HS 5.10.2023a) perussuomalaisten puheenjohtaja ja valtiovarainministeri Riikka Purran kommentit opiskelijoiden ”suojatusta” asemasta ja yliopistojen valtausten ihmettelystä luovat kuvaa opiskelijoiden tilanteesta verrattain hyvänä:

Purran mukaan hallitusohjelmassa myös opiskelijat ovat melko suojatussa asemassa. Hän sanoo, ettei täysin ymmärrä viimeaikaisia protesteja yliopistoilla muun muassa opintotuen indeksijäädystä vastaan.

”Tiedän, että vastaus ei ihan miellytä, mutta kannustan opiskelijoita huomioimaan kokonaisuuden ja suhteuttamaan tilannetta.”

Hän muistelee itse lämpimästi opiskeluaikaansa.

”Kaipaankyllä sitä elämää, erityisesti näissä tehtävissä. Se oli ihanaa aikaa.” (HS 5.10.2023a.)

Opiskelijoiden kannustaminen ”huomioimaan kokonaisuuden ja suhteuttamaan tilannetta” on varsin tyypillinen talouskuritoimia puolustava kommentti, jossa vedotaan kansakunnan kollektiiviseen solidaarisuuteen säästötoimien sietämisessä (Autto & Törrönen 2019, 80). ”Tilanteen suhteuttaminen” ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että muun muassa juuri opintotuen

indeksijäädytys – yhdessä myös opiskelijoihin vaikuttavien asumistuen leikkausten kanssa – heikentää merkittävästi jo valmiiksi pienituloisten opiskelijoiden kuukausittaisia tuloja. Ilman indeksijäädytystä opintorahan määrän on arvioitu nousevan 15,63 eurolla kuukaudessa vuonna 2024, ja 31,70 eurolla vuonna 2027. Näin ollen jäädytyksen vaikutuksen on arvioitu olevan jopa 285,30 euroa vuonna 2027. (HS 18.9.2023.)

Yllä käsitellyssä jutussa on tuotu myös esiin Purran kommentti siitä, kuinka hän muistelee lämmöllä omien opiskelujensa ”ihanaa aikaa”, ja kaipaa sitä ”erityisesti näissä tehtävissä”. Kommentti on sävyiltään melkein pä irvaileva tämän päivän opiskelijoita kohtaan ottaen huomioon Orpon hallituksen opiskelijoiden toimeentuloa heikentävät leikkaukset. Poliitikkojen puheissaan tietynlainen auktoriteetin ja autenttisuuden tasapainottelu on tärkeää poliitikkojen uskottavuuden rakentumisen kannalta. Uskottavuuden luomiseksi poliitikkojen on samankaltaisesti esiinnyttävä auktoriteettiasemassa olevina henkilöinä mutta kuitenkin autenttisina, yhtenä ”meistä”. (Wahl-Jorgensen 2019, 70 sit. Coleman & Firmstone 2017.) Purran kommentit omien opiskeluaikojensa perään haikailusta, sekä opiskelijoiden kannustaminen ”tilanteen suhteuttamiseen” luovat myös tietynlaista epäsuhtaa kommenttien sanomassa: omien opiskeluaikojen kaipaaminen ”näissä tehtävissä” (eli valtiovarainministerinä) ei tunnu sopivan yhteen nykyhetken opiskelijoiden toimeentuloa heikentävien leikkauspäätösten kanssa.

Sosiaaliturvatukien leikkausten kohdistamisesta raportoitaessa kerrotaan leikkausten kohteeksi joutuvien lisäksi Orpon hallituksen esittämiä perusteluja leikkauksille:

Sosiaaliturvatukien leikkaukset kohdistuvat moneen ryhmään. Kaikkiaan hallitus leikkaa ensi vuonna valtion menoja 700 miljoonaa euroa, josta suuri osa vähäosaisille suunnatusta sosiaaliturvasta.

Hallitus haluaa näin saada ihmiset töihin mutta myös vähentää valtion joka vuosi paisuvaa velkataakkaa. (HS 23.9.2023b.)

Sosiaaliturvan leikkausten kerrotaan ”kohdistuvan moneen ryhmään”, mutta kuitenkin suurimmat leikkaustoimet toteutetaan ”vähäosaisille suunnatusta sosiaaliturvasta”. Hallituksen perusteluita toistaen jutussa kerrotaan sosiaaliturvan leikkausten johtavan lisääntyvään työllisyyteen, ja samalla hallitus hillitsee uhkaavasti ”paisuvaa velkataakkaa”.

Helsingin Sanomien jutussa ”Velka hirvitti kansanedustajia laidasta laitaan – budjettikeskustelun sävy ei miellyttänyt kaikkia” (HS 10.10.2023b) puidaan valtion velkaantumisen ongelmallisuutta:

”Velkaannumme niin nopealla vauhdilla, että heikompaa alkaa jo hirvittämään. Julkisen talouden alijäämä on ensi vuonna ylittämässä jopa EU:n kolmen prosentin raja-arvon”, keskustan Markus Lohi sanoi ryhmäpuheessaan.

Lohen mukaan Petteri Orpon (kok) hallitus ottaa ilman koronakriisiä kolme miljardia enemmän velkaa kuin edellinen hallitus. Hän epäili hallituksen lupausta, että ”velkalaiva” kääntyy. (HS 10.10.2023b.)

”Paisuva velkataakka” ja ”velkalaivan” kääntäminen ovat poliitikkojen puheiden ja aiheesta uutisoinnin perusteella Orpon hallituksen päällimmäinen huoli. ”Velkataakan” paisumisen esittämiseen parhaaksi keinoksi Orpon hallitus esittää sosiaaliturvatukien leikkaukset ja tätä kautta väitetyt työllisyyden nousun, ja *Helsingin Sanomien* jutuissa mukaillaan näitä perusteluja. Ongelman nimittäminen ”velkataakaksi” vetoaa tunteisiin: se saa kuulijat mahdollisesti tuntemaan, että valtion harteillaan kannatteleva ”velkataakka” on yhtä lailla kansalaisten harteilla, ja näin ollen heidän on mukauduttava leikkaustoimiin ja kannettava kortensa kekoon yhteisen hyvän ja suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan pelastamisen vuoksi.

Erialaisten kielikuvien käyttö on politiikassa tavanomaista, ja niiden avulla voidaan pyrkiä esittämään abstrakteja asioita konkreettisemmassa muodossa. Etenkin metaforien käytön avulla – niin politiikassa kuin muissakin yhteyksissä – pyritään tekemään vaikeaselkoisista asioista ymmärrettävämpiä ja selkeämpiä. (Heikkinen 2020, 84–85.) Journalismissa etenkin metaforilla voidaan pyrkiä muun muassa ohjailemaan lukijan suhtautumista käsiteltyihin aiheisiin (Vainikka et al. 2020, 266). Kielikuva valtion ”paisuvasta velkataakasta” ja ”velkalaivasta” antaa valtionvelan tilanteesta ongelmallisen ja kestävättömän kuvan. ”Paisuminen” ei voi enää jatkua, muuten ”velkataakkaa” on liian raskasta kannatella, ja täten kansalaisten on mukauduttava hallituksen suunnittelemiin leikkaustoimiin. ”Velkalaiva” on käännettävä, jotta se ei ajaudu yhä vaarallisimmille vesille. Valtion velkaa, sen määrää ja sen seurauksia voi olla vaikea hahmottaa politiikan kielellä ja numeroina, joten velan esittäminen raskaana ”taakana” selkeyttää tilanteen olevan huono ja kestävättömän.

Helsingin Sanomien jutussa ”Miksi opiskelijoiden ostovoimasta leikataan mutta eläkeläisten ei, ministeri Grahn-Laasonen?” (HS 20.9.2023e) sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen esittää leikkausten kohdistamisen juuri sosiaaliturvaan ja sen kautta opiskelijoihin sekä muihin pienituloisiin ihmisryhmiin vastentahtoisesti tehtynä mutta kuitenkin välttämättömänä päätöksenä, jolle ei löydy juuri muita vaihtoehtoja:

”Ymmärrän, että julkisen talouden tasapainottamiseksi tehtävät leikkauspäätökset ovat vaikeita hyväksyä. Mutta ne tehdään siksi, että tässä taloustilanteessa hallituksella on hyvin vähän vaihtoehtoja”, sanoo Grahn-Laasonen HS:lle.

Sanni Grahn-Laasonen toteaa tuoreiden ennusteiden kertovan, että valtion taloustilanne on vielä odotettuakin vaikeampi, ja valtion velka kasvaa leikkauksista huolimatta ”hurjiin lukemiin.” (HS 20.9.2023e.)

Kivuliaat leikkaukset esitetään ainoana vaihtoehtona valtion velkaantumisen hidastamiseksi ja talouden tasapainottamiseksi. Mark Blyth (2017, 11–12) argumentoi leikkauksia vastaan talouden sopeuttamistoimissa: hänen mukaansa leikkausten avulla ei saavuteta toivottua talouskasvua, vaan kasvu alkaa vasta leikkauksista luovuttaessa. Blythin mukaan leikkaukset kuristavat taloutta, ja samalla tuhoavat ”nuorten pitkän aikavälin edellytykset kehittää taitojaan, mikä paradoksaalisesti tuhoaa aidot kestävyys edellytykset.”

Sosiaaliturvaministeri Grahn-Laasonen vetoaa kommentissaan vaihtoehtojen vähyyteen talouspolitiikassa: ”Jos olisi vaihtoehto sille, tehdäänkö leikkauksia vai eikö tehdä, niin varmasti mikä tahansa hallitus jättäisi mieluummin tekemättä leikkauksia ja heikennyksiä sosiaaliturvaan ja opiskelijoiden etuuksiin. Mutta valtio velkaantuu niin hurjaa vauhtia’, ministeri sanoo.” (HS 20.9.2023e.) Kyseisen kommentin kautta leikkaukset sosiaaliturvaan ja opiskelijoiden etuuksiin näyttävät välttämättömänä pahana, ja hallitus niitä vastentahtoisesti toteuttavana toimijana. Vaihtoehtojen vähyyden ja ymmärryksen leikkausten kivuliaista vaikutuksista kansalaisiin korostaminen on tyypillistä retoriikkaa talouskuritoimien puolustajilta (Autto et al. 2022, 90). Vetoaminen valtion ”hurjaa vauhtia” velkaantumiseen ja siihen, että vaihtoehtoja leikkausten tekemiselle ei ole, voi herättää kansalaisissa pelkoa siitä, että mikäli tiukkoja säästötoimia ei toteuteta nyt, sopeutustoimet tulevaisuudessa voisivat olla entistä kivuliaampia ja uhata jopa kansallista itsenäisyyttämme (Autto et al. 2022, 90). Luvun alussa käsitelty Auton ja Törrösen (2018) analyysi kansalaisten tunteisiin vetoamisesta talouskuritoimien oikeuttamiseksi resonoi Orpon hallituksen toimien ja niistä uutisoinnin kanssa: hallitus ja sen väitteitä toistava media vakuuttavat, että vaihtoehtoja leikkauksille ei ole, ja näin kansalaisia taivutellaan hyväksymään talouskuritoimet.

Orpon hallitus perustelee leikkausten välttämättömyyttä myös vetoamalla siihen, että niiden myötä nuorten tulevaisuus näyttää kirkkaammalta, ja leikkaukset hyödyttävät nuoria pitkällä aikavälillä: ”Hallituksen säästöohjelma on vietävä läpi. Ja se on myös nuorten sukupolvien – ja ennen kaikkea nuorten sukupolvien – etu” Grahn-Laasonen sanoo.” (HS 20.9.2023e.) Vetoaminen nuorten sukupolvien hyvinvointiin ja siihen, että nykyhetken kärsimykset palkitaan tulevaisuudessa koittavalla paremmalla tilanteella tuo perusteluun moraalisen ulottuvuuden, ja heijastelee aiemmassa opintotuen lainapainotteisuutta käsittelevässä luvussa esiin tullutta

argumenttia tulevaisuudessa koittavasta paremmasta asiointilasta nykyhetken kärsimysten oikeuttajana (Povinelli 2011, 2, 3).

Nuoria sukupolvia hyödyttäviin leikkaustoimiin liittyen myös niin sanottu sukupolviretoriikka tulee esille Orpon hallituksen talouskuritoimia käsittelevissä *Helsingin Sanomien* jutuissa. Sukupolviretoriikka, eli tuleviin sukupolviin vetoaminen retorisenä keinona, voidaan nähdä yhtenä poliittisena tehokeinona, jossa tietynlaisen perintöön ja omaisuuteen liittyvän kielenkäytön avulla politiikkaan pyritään tuomaan mukaan moraalinen ulottuvuus. Sukupolviretoriikkaa voidaan myös pyrkiä käyttämään politiikassa oman edun tavoittelemiseen. (Helin 2011.) Kun valtiovarainministeriön kansliapäällikkö toteaa *Helsingin Sanomien* jutussa ”Varovasti niiden saksien kanssa” (HS 4.5.2023), että ”[v]oi olla, että tämän sukupolven täytyy jostain luopua hetkeksi, jotta lapsillemmekin on hyvinvointivaltio”, sukupolviretoriikan käytön tarkoituksena voi olla juuri moraalisen ulottuvuuden lisääminen argumenttiin, ja näin ollen yleisön tunteisiin vetoaminen. Myös sosiaaliturvaministeri Grahn-Laasosen vetoamus siitä, että ”[h]allituksen säästöohjelma on vietävä läpi. Ja se on myös nuorten sukupolvien – ja ennen kaikkea nuorten sukupolvien – etu” (HS 20.9.2023e) vetoaa sukupolviretoriikan keinoin säästötoimien moraaliseen oikeutukseen, nuorten sukupolvien tulevaisuuden hyvinvoinnin edistämiseen.

Lasten ja tulevien sukupolvien hyvinvointiin ja hyvinvointivaltion pelastamiseen vetoaminen on tehokas ja tunteisiin vetoava retorinen keino. Hyvinvointivaltion käsitteestä onkin nykyajan poliittisessa retoriikassa muotoutunut puoluelinjat ylittävä yhteinen tavoite, jota voidaan käyttää perusteluna ja motivaattorina kaikenlaisille poliittisille päämäärille. Muun muassa juuri talouskuria pyritään perustelemaan hyvinvointivaltion rahoituksen mahdollistavana tekijänä. (Kauranen & Lamberg 2016, 211–212 sit. Kettunen 2014, 171.)

Leikkausten esittäminen välttämättömyytenä voidaan nähdä myös yrityksenä ikään kuin epäpolitisoida leikkaustoimet. Kun poliitikot toistavat puheissaan sitä, että leikkauksille ei ole vaihtoehtoja, ja että leikkaukset tehdään nuorten sukupolvien tulevaisuuden hyväksi, tavoitteena voi olla aiheen epäpolitisointi, eli kysymyksen kehystäminen moraaliseksi poliittisen sijaan – tässä tapauksessa leikkausten välttämättömyyden määrittely retorisesti niin, että ”vaihtoehtoja ei ole, eikä asiasta pitäisi edes keskustella.” (Helin 2011.) Kun kyseessä on nuorten ja tulevien sukupolvien hyvinvointi, moraalinen ulottuvuus korostuu ja näin ollen leikkausten kyseenalaistaminen ja vastustaminen saadaan vaikuttamaan moraalisesti kyseenalaiselta (Autto et al. 2022 sit. Helin 2011). Moraalisen ulottuvuuden käyttöönnotolla voi olla

tavoitteena pikemminkin oman edun ja poliittisen agendan ajaminen ja oikeuttaminen kuin yhteisen hyvän tavoittelu poliittisessa päätöksenteossa (Helin 2011).

Vetoaminen edellisten hallitusten tekemättä jättämiin säästötoimenpiteisiin on myös tyypillinen talouskuritoimien oikeuttaja. *Helsingin Sanomien* jutussa ”Perussuomalaisten mukaan ’kaiken kivan’ jakaminen kaikille loppuu nyt – eduskunta aloitti väittelyn budjettipäätöksistä” (HS 10.10.2023a) perussuomalaisten talouspoliittinen linja on selkeä: ”Perussuomalaisten ryhmäpuheen pitäneen Jenna Simulan mukaan puolueen vahtivuorolla loppuu ’kaiken kivan jakaminen kaikille’, kuten aiemmat hallitukset ovat hänen mukaansa toimineet” (HS 10.10.2023a). Myös *Helsingin Sanomien* kolumnissa ”Tuttavan kommentti hätkähdytti – valehtelevatko poliitikot meille todella päin kasvoja?” (HS 12.10.2023) viitataan edellisen hallituksen sotkuihin ja niiden siivoamiseen: ”Elokuussa Petteri Orpo puhui omilleen kokoomuksen ministeriryhmän kesäkokouksessa. ’Tungosta ei näihin siivoustalkoisiin vaalien jälkeen ollut’, pääministeri lausui.” (HS 12.20.2023.) Aiempien hallitusten syyttäminen valtion talouden ongelmista on hallituksille tyypillinen tapa pyrkiä välttämään negatiivisten tunteiden syntymistä niiden omaa politiikkaansa kohtaan (Autto & Törrönen 2019, 80 sit. Clarke & Newman 2012, 306; Giger & Nelson 2010, 19).

Yleisesti ottaen yllä käsitellyissä *Helsingin Sanomien* jutuissa ja niissä muotoutuneessa diskurssissa, jossa tuodaan esille Orpon hallituksen leikkaussuunnitelmia ja niiden perusteluja, ei juurikaan pyritä kritisoimaan hallituksen toimia tai esittämään vaihtoehtoisia toimintamalleja, vaan lähinnä tiedottamaan hallituksen suunnitelmista ja päätöksistä. Jutuissa referoidaan paljon päättäjien puheita, ja näin niiden tavoitteena voidaan tulkita olevan lähinnä kansalaisten tiedottaminen politiikan tapahtumista hallituksen omin sanoin. Yllä käsitellyt jutut ovatkin suurimmaksi osaksi uutisia, joiden oletetaan olevan tosiasioita tiedottavia tekstejä ilman toimittajien kannanottoja tai asenteellisuutta. Uutisetkin kuitenkin käsittelevät asioita aina jostakin valitusta näkökulmasta, ja uutiset ”vahvistavat käsitystä tavallisesta, luonnollisesta todellisuudesta ja siinä tapahtuvista asioista.” (Heikkinen 2020, 209–211.) *Helsingin Sanomien* mukautuessa toistamaan Orpon hallituksen retoriikkaa ja poliitikkojen puheita leikkausten välttämättömyydestä ja velkaantumisen hidastamisesta se mukautuu enemmän kurittajien, eli päättäjien kuin kurinalaisten, eli kansalaisten puolelle (ks. Vainikka & Toivanen 2024, 316). Seuraavassa luvussa tuon esille *Helsingin Sanomissa* julkaistuja juttuja, joissa Orpon hallituksen leikkaustoimia kuitenkin myös kyseenalaistetaan, ja muun muassa niiden eriarvoistavia vaikutuksia tuodaan enemmän esille.

3.1 Eriarvoistava talouskuri

Orpon hallituksen talouskuritoimia myötäilevän ja niistä tiedottavan diskurssin vastapainona *Helsingin Sanomat* on myös tuonut esille hallituksen talouskuripolitiikasta eriäviä näkemyksiä ja leikkausten negatiivisia vaikutuksia. *HS Vision*³ artikkelissa ”Varovasti niiden saksien kanssa” (HS 4.5.2023) käsitellään kokoomuksen (tässä vaiheessa vielä hallitusneuvottelut käynnissä) kaavailemia julkisen talouden sopeutustoimia ja niiden mahdollisia haittavaikutuksia. Jutussa tuodaan esille varoittavia esimerkkejä talouskuripolitiikan negatiivisista vaikutuksista eurokriisin jälkeisenä aikana 2010-luvulla muun muassa Iso-Britanniassa, Kreikassa sekä Suomessa. Jutussa huomautetaan, että ”[l]eikkaukset eivät ole taittaneet velkasuhdetta laskuun, vaan kasvattaneet sitä. Eurokriisin jälkimainingeissa 2010-luvulla harjoitetun talouskurin hintana on ollut niin eriarvoisuuden ja yhteiskunnallisen epävakauden lisääntyminen kuin vihreän siirtymän lykkääntyminen.” (HS 4.5.2023.)

Jutussa tuodaan esille talouskuripolitiikan vaaroja ja eriarvoistavia vaikutuksia varoituksen sanana kokoomuksen kaavailemien leikkausten mahdollisista vaikutuksista. Ääriesimerkkinä käytetään Kreikan tilannetta 2010-luvun alussa:

Itsemurhalukujen nousu on yhdistetty talouskuripolitiikkaan, jota Kreikka alkoi harjoittaa Euroopan keskuspankin ja komission sekä IMF:n muodostaman troikan ohjauksessa.

Rajut menoleikkaukset eivät ainoastaan lisänneet työttömyyttä, köyhyyttä ja kodittomuutta. Ne myös kasvattivat työttömien, köyhien ja kodittomien kokemaa epätoivoa. (HS 4.5.2023.)

Artikkeli on siinä mielessä ainutlaatuinen tämän tutkielman aineistossa, että siinä käsitellään vaalit voittaneen kokoomuksen (tässä vaiheessa hallitusta ei ole vielä muodostettu) kaavailemaa talouspolitiikkaa ja talouden sopeutustoimia nimenomaan talouskuripolitiikkana. Muissa aineiston jutuissa ei suoranaisesti puhuta Orpon hallituksen harjoittavan nimenomaan talouskuripolitiikkaa, vaan jutuissa puhutaan muun muassa leikkauksista, sopeutustoimista tai talouden tasapainottamisesta. Jutussa todetaankin, että ”[j]ulkisen keskustelu talouskurista kietoutuu lähinnä kahden kysymyksen ympärille: monellako miljardilla eurolla julkista taloutta on sopeutettava, ja mistä kaikesta voidaan leikata? Edellä kuvatut menoleikkausten nurjat puolet

---

³ *HS Visiossa* käsitellään muun muassa talouden, sijoittamisen, teknologian ja johtamisen teemoja (HS 3.3.2021).

nousevat keskustelussa harvemmin esiin yhtä konkreettisina.” (HS 4.5.2023.) Jutussa pohditaan myös, kuinka:

Leikkauksia ei kannata kohdistaa investointiluontoisiin menoihin, sillä niillä on tarkoitus luoda edellytyksiä tulevaisuuden talouskasvulle. Tällaisia menoja ovat esimerkiksi tutkimus- ja kehitysmenot sekä koulutusmenot. Huonosti kohdistetut leikkaukset voivat siis latistaa tulevaisuuden kasvua ja heikentää siten valtion kykyä ylläpitää julkisen talouden tasapainoa pitkällä aikavälillä. (HS 4.5.2023.)

Mark Blyth (2017, 11–12) argumentoi samaa: hänen mukaansa leikkauksilla on vain taloutta kuristava vaikutus, ja leikkaukset muun muassa heikentävät nuorten mahdollisuuksia kehittää osaamistaan, ja näin ollen pitkän aikavälin kehityksen edellytykset heikkenevät. Kokoomuksen kaavailemat leikkaukset vaikuttavat siten lyhytnäköiseltä ratkaisulta valtiontalouden ongelmiin, ja kyseisessä jutussa tämä ongelma tuodaan selkeästi esille.

Elizabeth Povinellin (2011, 2, 3) argumenttiin liittyen erilaisten aikamuotojen käytöstä talouspolitiikan toimien oikeuttajana jutussa tuodaan esille asiantuntijoiden eriäviä kommentteja talouskuriin liittyen:

”Voi olla, että tämän sukupolven täytyy jostain luopua hetkeksi, jotta lapsillemmekin on hyvinvointivaltio” sanoi valtiovarainministeriön kansliapäällikkö Juha Maijanen, kun hän esitteli yhdeksän miljardin euron sopeutustarvetta ministeriönsä tiedotustilaisuudessa viime maaliskuussa.

Luopua siis tarkalleen mistä? Akatemiatutkija Anna Elomäki Tampereen yliopistosta ja tutkijatohtori Tero Toivanen Helsingin yliopistosta tahtoisivat kuulla enemmän puhetta tästä. Mistä talouskurin vuoksi on luovuttava? Heidän mielestään hyvinvointia, tasa-arvoa ja ekologisesti kestävää yhteiskuntaa ei voi pitää talouskurille alisteisina. (HS 4.5.2023.)

Tutkijoiden näkemysten mukaan tasa-arvoisen ja hyvinvoivan yhteiskunnan tulisi mennä talouskasvun edelle. Kyseisessä jutussa tuodaan esille aikaisempien menoleikkausten vaikutuksia myös muun muassa sukupuolten tasa-arvoon: työmarkkinoilla leikkaukset koskivat suurimmilta osin naisvaltaista julkista sektoria, ja etuuksin, korvauksiin ja palveluihin tehdyt leikkaukset koskettivat tilastollisesti enemmän naisia. Talouskuria onkin kritisoitu siitä, että se kurittaa pahiten jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevia ihmisryhmiä, kuten työttömiä, naisia, maahanmuuttajia sekä lapsia (Autto & Törrönen 2019, 79 sit. Peck 2012; O’Hara 2015, 6; Hayes 2017, 23).

Orpon hallituksen kaavailemien leikkausten eriarvoistavista vaikutuksista tuodaan kyseisessä jutussa esille myös asumistuen leikkausten vaikutus opiskelijoihin ja muihin vuokralla asuviin pienituloisiin. Tutkija Anna Elomäki pohtiikin, ”[o]lisiko talouskurilla silloin samanlaista

poliittista hyväksyntää, jos sen tasa-arvoa vähentävät vaikutukset olisivat yhtä paljon esillä kuin julkisen velan vähentäminen?” (HS 4.5.2023). Orpon hallituksen suunnittelema leikkauksia käsittelevissä jutuissa leikkausten välttämättömyys ja velan vähentämisen tärkeys nostetaan talouspolitiikan tärkeimpinä teemoina esille, kuten edeltävässä luvussa on tullut esille. Leikkausten osuminen jo entuudestaan pienituloisiin nostetaan jutuissa myös yhtä lailla esille, mutta niiden vaikutuksia ei useimmiten analysoida laajemmin.

Leikkausten eriarvoistavuus tulee esille myös *Helsingin Sanomien* jutussa ”Kaksi oppositiojohtajaa iski hallituksen kimppuun eri taktiikoilla” (HS 24.9.2023), jossa kootaan oppositio puolue vihreiden ja keskustan puheenjohtajien Sofia Virran (vihr.) ja Annika Saarikon (kesk.) pitämien poliittisten linjapuheiden antia:

Virta muistutti puheessaan kolme kertaa, että veroalennuksista hyötyy myös pääministeri. Hän viittasi päätökseen nostaa niin kutsutun solidaarisuusveron alarajaa.

”Hallitus sanoo, että köyhimmiltä on pakko leikata – ja samaan aikaan tekee veronkevennyksiä kaikkein rikkaimmille, pääministeri mukaan lukien.” (HS 24.9.2023.)

Virran kommentissa kiteytyy hyvin Orpon hallituksen talouskuripolitiikan ja sen perustelujen ristiriitaisuus: välttämättömiksi väitetyt, köyhiin kohdistetut leikkaukset menettävät uskottavuuttaan muun muassa juuri hyvätuloisten veronkevennyspäätösten myötä. Samaisessa jutussa tuodaan esille myös Orpon hallituksen vaalilupausten pettäminen:

Virta ja Saarikko syyttivät molemmat hallitusta vaalilupausten pettämisestä, mutta valitsivat eri esimerkit. - - Virta keskittyi arjen kustannusten ja velan sijaan koulutukseen ja syytti kokoomusta opiskelijoiden pettämisestä. ”Vielä keväällä kuulimme, että opiskelijat olisivat mahdollisten leikkausten ulkopuolella”, Virta muisteli.

”Nyt jo tiedämme, että todellisuudessa opintotuen indeksit jäädytetään ja lisäksi asumistuen leikkaukset tulevat myös vaikuttamaan siihen, että kouluttautuminen eriarvoistuu.” (HS 24.9.2023.)

Myös *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa ”Hintojen nousu panee monet miettimään rahojen riittävyttä” (HS 15.10.2023a) otetaan kantaa Suomen taloustilanteeseen ja nostetaan esille julkisesta keskustelusta unohtuneet, toimeentulonsa kanssa kamppailevat:

Julkisessa keskustelussa huomio kiinnittyy yleensä kaikkein huono-osaisimpiin, joita puolustavat poliitikot ja tutkijat. Vähemmälle huomiolle jäävät ne hiukan paremmassa asemassa olevat, jotka sinnittelevät normaalisti juuri ja juuri, mutta nyt ovat ahtaalla. - - Suomalaiset ovat köyhtyneet; se ei ole mikään näköharha. Hintojen nousu on vienyt ostovoiman takaisin vuoden 2010 tasolle. Vaikka inflaatio ja

korkojen nousu ovat taittumassa, kuopasta kipuaminen kestää kauan. (HS 15.10.2023a.)

Pääkirjoituksen kannanotto julkisesta keskustelusta unohtuneiden, toimeentulonsa kanssa kamppailevien ihmisten huomioimiseksi kommentoi julkisen keskustelun vinoumia, ja tuo näkyväksi suomalaisten taloudellisen tilanteen heikentymisen: leikkausten myötä yhä useammat suomalaiset joutuvat ”ahtaalle” toimeentulonsa kanssa.

3.1.1 Entä ihmisoikeudet?

Orpon hallituksen suunnittelemien leikkausten yhteisvaikutuksia on arvioitu ja arvosteltu jopa ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. *Helsingin Sanomien* jutussa ”Perustusvaliokunta hajosi äänestyksessä – oppositiosta vaadittiin leikkauksien kokonaisarviota” (HS 14.11.2023) kerrotaan perustuslakivaliokunnan oppositioedustajien vaatineen Orpon hallituksen suunnittelemien etuusleikkauksien käsittelemistä yhdessä, sekä sosiaali- ja terveysministeriöltä arviota leikkausten vaikutuksista perus- ja ihmisoikeuksiin. Jutussa kerrotaan, että vaatimuksen ”[t]austalla on näkemys siitä, ovatko Petteri Orpon (kok) hallituksen kaavailemat, erilaiset tukiin tehtävät leikkaukset yhteensä niin merkittäviä, että ne saattaisivat olla kokonaisvaikutukseltaan ristiriidassa perustuslain tai Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa” (HS 14.11.2023). Leikkausten yhteisarvioinnin puute on huolettanut myös asiantuntijoita:

”Vakava puute on myös se, että vaikutusarviossa ei oteta huomioon kaikkien hallituksen esittämien sosiaalietuuksien leikkausten kokonaisvaikutusta, siitäkin huolimatta, että perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään toistuvasti edellyttänyt toisiinsa liittyvien etuusleikkausten kokonaisvaikutusten arviointia”, emeritusprofessori Kaarlo Tuori kirjoitti lausunnossaan toimeentulotukilaista.

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi lokakuussa muistion, joka käsitteli leikkausten yhteisvaikutuksia. Sen mukaan sosiaaliturvan leikkaukset osuvat suhteellisesti eniten opiskelijoihin ja työttömiin ansioturvan saajiin.

Tuori katsoi lausunnossaan, ettei esimerkiksi tämä muistio korjaa kokonaisarvion puutetta.

”[Muistiossa] ei ole mukana toimeentulolakiin ehdotettua muutosta ja [se] ei lainkaan sisällä arviota perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisesta.” (HS 14.11.2023.)

Leikkausten eriarvoistavat vaikutukset ja kysymys ihmisoikeuksien toteutumisesta nostetaan myös esille *Helsingin Sanomien* jutussa ”THL:n tuore raportti: Laajat sosiaaliturvan leikkaukset lisäävät eriarvoisuutta” (HS 1.12.2023). Jutussa tuodaan esille, että:

Suomen perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaan sosiaaliturvan leikkaukset eivät saa aiheuttaa samoille ihmisille tai jo valmiiksi heikommassa asemassa oleville kohtuutonta tilannetta.

”Hallituksen ehdotukset sosiaaliturvan säästöistä kasautuvat kuitenkin voimakkaasti heikommassa asemassa oleville, mikä lisää eriarvoisuutta”, täydentää tutkijapäällikkö Jussi Tervola tiedotteessa.

THL:n laskelmien mukaan hallituksen esittämien sosiaaliturvan leikkausten yhteisvaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin pienituloisimpiin kotitalouksiin. (HS 1.12.2023.)

Asiantuntijoiden näkemysten mukaan on siis selvää, että Orpon hallituksen suunnittelemat leikkaukset sosiaaliturvaan lisäävät eriarvoisuutta ja kohdistuvat pahiten jo valmiiksi heikommassa asemassa oleviin ihmisryhmiin, kuten opiskelijoihin ja työttömiin, ja näin ollen mahdollisesti jopa vaarantavat näiden ihmisryhmien mahdollisuudet perus- ja ihmisoikeudet täyttävään toimeentulon tasoon. Asiantuntijoiden näkemyksiin vetoaminen tuo juttuihin vakaavuutta ja uskottavuutta. Vaikka leikkausten yhteisvaikutusten on arvioitu olevan jopa perus- ja ihmisoikeuksia uhkaavaa, tämän tutkielman aineiston perusteella julkisen keskustelun vakiintuneissa diskursseissa tämä aspekti on kuitenkin jäänyt verrattain vähäiselle huomiolle.

Kyseisessä jutussa myös huomautetaan siitä, miten leikkaukset ja muut uudistukset muuttavat Suomen hyvinvointivaltiomallia:

”Etuuksiin kohdistuvat säästöt ovat vain osa hallituksen esittämiä uudistuksia, jotka vievät kohti velvoittavampaa hyvinvointivaltion mallia. Kaavaillut uudistukset korostavan yksilön ja perheiden omaa vastuuta toimeentulostaan. Muutosten seuraukset ovat haitallisimpia niille, joilla ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia hankkia työtuloja tai lisätä työntekoa”, sanoo THL:n tutkimusprofessori Heikki Hiilamo tiedotteessa. (HS 1.12.2023.)

THL:n tutkimusprofessorin kommentti sosiaaliturvan leikkausten myötä muotoutuvasta ”velvoittavammasta hyvinvointivaltion mallista” liittyy myös vahvasti uusliberalismiin. Kuten jo aiemmin opintotuen lainapainotteisuutta ja korkeakoulutuksen markkinoistumista käsittelevässä luvussa tuli esille, uusliberalismi on poliittinen ja taloudellinen teoria, jonka ytimessä ovat ajatukset valtion sääntelystä vapaista markkinoista ja vapaasta kaupasta, yksityisen omistusoikeuden suojelusta sekä yksilön vapauksista ja vastuista (Harvey 2008, 7; Patomäki 2007, 10, 28). Uusliberalismin ideologian mukaisesti valtion roolin pienentäminen ja yksilön vastuun korostaminen omasta toimeentulostaan (ja taloudellisesta menestyksestään) näkyy juuri muun muassa sosiaaliturvaetuuksien leikkauksina.

3.2 Opiskelijat vs. eläkeläiset

Eläkeläisten ja opiskelijoiden vertailu ja vastakkainasettelu muun muassa indeksijäädytyksiin liittyen on yksi julkisessa keskustelussa esiin noussut diskurssi. Kysymys opiskelijoiden ja eläkeläisten eriävästä kohtelusta leikkausten suhteen nostetaan esille muun muassa *Helsingin Sanomien* jutussa ”Miksi opiskelijoiden ostovoimasta leikataan mutta eläkeläisten ei, ministeri Grahn-Laasonen?” (HS 20.9.2023e): ”Opiskelijoiden jättäminen niiden [leikkausten] ulkopuolelle, kun puhutaan tästä mittakaavasta, on erittäin vaikeaa, ja olisi myös sosiaalisesti vaikeaa perustella, miksi opiskelijat jäisivät esimerkiksi indeksisäästöjen ulkopuolelle, kun se koskee lähes kaikkia muita etuuksia” (HS 20.9.2023e). Sosiaaliturvaministeri Grahn-Laasonen vetoaa kyseisessä kommentissaan siihen, että leikkaukset tulisi jakaa tasapuolisesti eri etuuksia saaville ihmisryhmille, ja näin ollen opiskelijoiden ei tulisi olla oikeutettuja minkäänlaiseen erityiskohteluun. Ministeri Grahn-Laasonen mukaan ”olisi sosiaalisesti vaikeaa perustella” opiskelijoiden jättäminen leikkausten ulkopuolelle, vaikka leikkausten vaikutusten on todettu osuvan pahiten juuri opiskelijoihin ja työttömiin ansiosidonnaista työttömyysturvaa saaviin (esim. HS 15.10.2023b). Toimittajan kysymykseen mahdollisuudesta leikata myös eläkkeistä ministeri Grahn-Laasonella ei kuitenkaan ollut antaa vakuuttavia perusteluja:

Suuria säästöjä olisi ollut saatavissa esimerkiksi eläkkeiden indeksijäädytyksillä. Miten niiden jättäminen ulkopuolelle on perusteltua?

”Se oli hallituksen yhteinen ratkaisu. Hallitus ei halunnut leikata eläkkeistä.”

Miksi?

”Hallitus ei halunnut tehdä sitä ratkaisua, että jo ansaittuihin eläkkeisiin koskettaisiin.” (HS 20.9.2023e.)

Myös toisessa jutussa ”’Emme saa olla sinisilmäisiä hölmöjä’ – Purra puolusti hallituksen maahanmuuttolinjaa yritysjohtajien tentissä” (HS 5.10.2023a), jossa käsitellään valtiovarainministeri Riikka Purran vastauksia yritysten edustajien ja opiskelijoiden kysymyksiin HS:n ja Aalto EE:n järjestämällä Taloudenpuolustuskurssilla, kysymys eläkeläisiltä leikkaamisesta tuodaan esille:

Opiskelija Rasmus Räsänen Aalto-yliopistosta:

Miten perustellette sen, että eläkeläisiltä ei leikata?

Eläkkeisiin ei kosketa, Purra myöntää. Hän huomauttaa kuitenkin, että eläkeläisten asumistukeen tehdään indeksijäädytys. (HS 5.10.2023a.)

Kyseisten kommenttien perusteella eläkkeiden jättäminen leikkausten ulkopuolelle on varsin ylimalkaisesti perusteltu päätös. Mitään muuta konkreettista syytä päätökselle ei anneta, kuin että eläkkeet ovat ”jo ansaittua” rahaa eikä niistä siten ole perusteltua leikata. Eläkkeisiin vetoaminen ”jo ansaittuna” rahana tuo perusteluun ansaitsemisen näkökulman myötä moraalisen ulottuvuuden: eläkeläiset ovat ansainneet toimeentulonsa päättyneen työuransa myötä, kun taas opiskelijat eivät vielä ole antaneet työpanostaan yhteiskunnan hyväksi, ja näin ollen eivät ole ”ansainneet” valtio varoista kustannettavaa toimeentuloaan.

Yksi syy leikkauspäätösten taustalla voisi kuitenkin olla perinteisesti puolueiden haluttomuus kajota eläkkeisiin, sillä eläkeläiset ovat merkittävä äänestäjäryhmä, ja näin ollen eläkkeisiin puuttuminen voisi heikentää merkittävästi puolueen kannatusta. Esimerkiksi juuri vuoden 2023 eduskuntavaaleissa äänestysaktiivisuus oli suurinta 70 ikävuoden molemmin puolin (Tilastokeskus 19.5.2023). Eläkkeisiin puuttumattomuuden syitä spekuloidaan myös jutussa ”Hallituksen leikkuri panee opiskelijan ja eläkeläisen aivan eri asemiin” (HS 15.10.2023b): ”Kokoomus lupasi jo ennen vaaleja, ettei sen esittämä indeksijarru koskisi eläkkeitä. Yksi syy saattaa löytyä vaalimatematiikasta: uhkaus leikata suurelta ja aktiiviselta äänestäjäryhmältä olisi voinut maksaa pääministeripuolueen paikan.” (HS 15.10.2023b.) Sen sijaan nuorten, kuten opiskelijoiden, äänestysprosentit ovat pysyneet matalampina kuin eläkeläisten (Tilastokeskus 19.5.2023; FNES). Näin ollen puolueilla ei mahdollisesti ole yhtä suurta kynnystä ryhtyä toimiin, jotka heikentäisivät nuorten – kuten opiskelijoiden – toimeentuloa.

Helsingin Sanomien jutussa ”Hallituksen leikkuri panee opiskelijan ja eläkeläisen aivan eri asemiin” (HS 15.10.2023b) tuodaan esille opiskelijoihin ja eläkeläisiin eri tavalla vaikuttavia indeksijäädytyksiä ja -korotuksia. Kyseisessä jutussa käsitellään Orpon hallituksen kaavailemaa indeksileikkuria ja sen vaikutuksia eri etuuksiin. Jutussa kerrotaan, että indeksileikkuri ”jakaa eri sosiaalietuuksien saajat poikkeuksellisella tavalla kahteen ryhmään” (HS 15.10.2023b). Orpon hallituksen kerrotaan jakavan indeksikorotukset epätasaisesti: ”Lähes kuuden prosentin korotukset tehdään vuodenvaihteessa kansan- ja takuueläkkeisiin, perhe-eläkkeisiin, rintamalisiin, vammaisetuuksiin, sotilasavustuksen perusavustukseen ja toimeentulon perusosaa. Sen sijaan korotuksia ei tehdä lainkaan esimerkiksi työttömän työmarkkinatukeen ja peruspäivärahaan, opintorahaan, asumistukien määrätymisperusteisiin tai sairauspäivärahan ja vanhempainpäivärahan vähimmäismäärään.” (HS 15.10.2023b.) Muun muassa työttömiin ja opiskelijoihin kohdistettujen indeksijäädytysten kerrotaan vahvistavan ”hallituskauden lopulla julkista taloutta nettona arviolta 384 miljoonaa euroa. Säästöjä kertyisi vielä paljon enemmän, jos hallitus ei sulkisi suurinta menoerää eli eläkkeitä leikkurin

ulkopuolelle.” Jutussa kerrotaan myös eläkkeiden indeksikorotusten ”kasvattavat julkisia menoja pelkästään ensi vuonna noin kaksi miljardia euroa.” Jutussa huomautetaan myös, että ”toimeentulotuki on suojassa indeksileikkurilta”, joten ”leikkaukset osuvat ennen kaikkea opiskelijoihin ja ansiosidonnaista työttömyysturvaa saaviin.” (HS 15.10.2023b.) Kyseisessä jutussa eläkeläisiin ja opiskelijoihin varsin eri tavalla kohdistettujen indeksikorotusten ja -leikkausten käsitteleminen tuo esille Orpon hallituksen leikkauspäätösten eriarvoistavuuden.

Opiskelijoiden ja eläkeläisten eroavaa kohtelua – ja yhtä lailla myös vastakkainasettelua – on myös kyseenalaistettu *Helsingin Sanomissa*. Jutussa ”Pitäisikö eläkkeisiin kajota? Muut puolueet vastaavat vihreiden vaatimukseen” (HS 26.10.2023b) tuodaan esille oppositiopuolue vihreiden ehdotus eläkkeisiin puuttumisesta:

Oppositiopuolue esittää sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuteen vedoten, että verotuksen keinoin hillittäisiin vuodenvaihteessa työeläkkeisiin tulevaa 5,7 prosentin korotusta noin yhden prosenttiyksikön verran.

Veronkiristyksen vuoksi korotus olisi siis käytännössä noin 4,7 prosenttia. Muutos ei koskisi lainkaan alle 1125 euron kuukausieläkettä saavia.

Vihreät haluaisi eläkeläiset mukaan kantamaan taakkaa säästötoimista.

Koska hallitus esittää muihin etuuksiin kuten työttömyysturvaan ja opintorahaan enintään kymmenen prosentin indeksileikkuria, olisi vihreiden mielestä eläkkeistäkin suotavaa leikata edes noin yksi prosentti. (HS 26.10.2023b.)

Vihreät vetoavat ehdotuksessaan ”sukupolvien väliseen oikeudenmukaisuuteen”, minkä perusteella myös eläkeläisiltä olisi perusteltua leikata. Vihreiden ehdotus ei kyseisen jutun mukaan saanut kannatusta muilta oppositiopuolueilta. Muun muassa keskustan puheenjohtaja Annika Saarikko kommentoi, että ”vihreiden esitys osittaa ’etäisyyttä pienituloisen eläkeläisen elämästä’. Monet runsaan tuhannen euron eläkettä saavat ovat jo valmiiksi tiukilla, hän sanoo”. Saarikko myös toteaa, että ”[s]ukupolvien välinen oikeudenmukaisuus on tärkeää, mutta se ei lisääny vastakkainasettelulla. Ei kannattaisi asettaa sukupolvia vastakkain.” Saarikko huomauttaa myös, että ”[k]aikkein iäkkäimmillä ei ole mahdollisuutta lisätuloihin, kuten vaikkapa monella opiskelijalla on.” Jutussa myös huomautetaan, että ”[n]ykyiset eläkeläiset saavat Eläketurvakeskuksen laskelmien mukaan keskimäärin moninkertaisesti eläkettä suhteessa aikanaan maksamiinsa eläkemaksuihin.” (HS 26.10.2023b.)

Julkisessa keskustelussa esillä ollut kiista siitä, miten opiskelijoita ja eläkeläisiä tulisi kohdella sosiaaliturvan leikkausten osalta liittyy laajempaan suomalaisen sosiaalipolitiikan suunnanmuutokseen, jota Opron hallitus leikkauksillaan toteuttaa. Hallituksen kaavailemat

etuuksien leikkaukset ovat yksi toimenpide uudenlaista, yksilöiden velvollisuuksien ja oikeuksien suhdetta tavoittelevaa hyvinvointivaltion mallia, jossa muun muassa yksilöiden vastuu omasta toimeentulostaan korostuu. (Ollonqvist et al. 2023, 3.)

Opiskelijoiden ja eläkeläisten vastakkainasettelu ja epätasaisen kohtelun esiintuomisen tarkoitus *Helsingin Sanomien* jutuissa voi olla muun muassa juurikin kritiikin esittäminen Orpon hallituksen sosiaalipoliittisia toimia kohtaan tuomalla esiin hallituksen leikkaustoimien eriarvoistavuus. Leikkausten, indeksikorotusten ja -jäädystysten kohdistaminen epätasaisesti eri ihmisryhmille nostaa julkiseen keskusteluun myös Orpon hallituksen arvomaailman. *Helsingin Sanomien* pääkirjoituksessa ”Sosiaalipolitiikan linjariita leimahti eduskunnassa” (HS 5.12.2023) otetaankin kantaa Orpon hallituksen arvovalintoihin leikkaussuunnitelmien kannalta. Kirjoituksessa todetaan, että:

Suomalaisessa hyvinvointiajattelussa on perinteisesti lähdetty siitä, että kaikista pidetään huolta. Tavoite on laajasti hyväksytty, ainakin retorisella tasolla. Hallitusohjelman tulokulma on toinen: jokainen on ensisijaisesti vastuussa itsestään, ja tukea saa vasta viimeisessä hädässä. Sitä voi kutsua pohjoismaisuudeksi tai oikeistolaisuudeksi, mutta selkeä arvovalinta se toki on. (HS 5.12.2023.)

Pääkirjoituksessa otetaan kantaa siihen, että Orpon hallituksen harjoittama sosiaalipolitiikka olisi ristiriidassa perinteisten suomalaisen hyvinvointivaltion perusteiden ja arvojen kanssa. Pääkirjoituksen kommentti siitä, että hallituksen linjausten mukaisesti ”jokainen on ensisijaisesti vastuussa itsestään, ja tukea saa vasta viimeisessä hädässä” (HS 5.12.2023) tuo esille Orpon hallituksen talouskuripolitiikan ja sen taustalla vaikuttavan uusliberalistisen talousajattelun keskeistä ajatusta lisääntyvästä yksilönvastuusta. Kuten aiemmissa analyysiluvuissa on tullut esille, Orpon hallitus on perustellut leikkauspäätöksiään muun muassa hyvinvointivaltion pelastamiseen vedoten välttämättöminä toimenpiteinä. Yllä käsitellyssä pääkirjoituksessa kuitenkin hallituksen retoriikan ja tekojen välinen ristiriita tuodaan selkeästi esille.

3.2.1 Samassa veneessä?

Vaikka Orpon hallitus on talouskuritoimia perustellessaan vedonnut kansakunnan yhtenäisyyteen ja yhteiseen vastuunkantoon talouden sopeutustoimissa, kaikki suomalaiset eivät kuitenkaan osallistu talkoisiin tasapuolisesti. Kuten jo aiemmin analyysissä on todettu, Orpon hallituksen suunnittelemat leikkaustoimet osuvat suhteellisesti pahiten työttömiin ja opiskelijoihin (esim. Ollonqvist et al. 2023).

Yhteiseen vastuunkantoon liittyen kielikuva ”samassa veneessä” olemisesta on yksi vakiintuneimmista ja tärkeimmistä kielikuvista suomalaisessa politiikassa. Kyseistä kielikuvaa käyttämällä poliitikot pyrkivät puheissaan vetoamaan suomalaisen yhteiskunnan yhtenäisyyteen ja yhteiseen vastuunkantoon muun muassa talouteen ja sosiaaliturvaan liittyen. (Kainulainen & Saari 2018, 310.) Suomalaisten välisiä empatiakuiluja ja niiden ”poliittisia jakolinjoja” tarkastelevassa artikkelissa ”Samassa veneessä: empatiakuilujen poliittinen ulottuvuus Suomessa” (2018) Sakari Kainulainen ja Juho Saari tarkastelevat empatiakuilun käsitettä hyödyntäen suomalaisten välittämistä eri väestöryhmistä sekä sitä, onko välittämisen määrä riippuvainen siitä, mitä poliittista puoluetta kannattaa. Empatiakuilulla viitataan ”ihmisten haluan tuntea tai olla tuntematta myötätuntoa eri väestöryhmiä kohtaan.” (Kainulainen & Saari 2018, 310–311 sit. Trout 2009.)

Tutkimuksessa huomautetaan, että ihmisten kokemaan empatiaan ja sen määrään vaikuttavia tekijöitä on monia, kuten muun muassa kulttuuriset tekijät, omakohtaiset kokemukset esimerkiksi köyhyydestä, sekä oma asema suhteessa hyvinvointivaltioon (Kainulainen & Saari 2018, 312 sit. Kallio 2010, 69; Niemelä 2008, 2011; Larsen 2008; Saari, Kainulainen ja Mutanen 2017). Tutkimuksessa tulee ilmi, että suhtautumiseen köyhiin vaikuttaa ihmisten sijoittuminen poliittisesti vasemmistoon tai oikeistoon. Tutkimuksen tulosten perusteella eniten köyhistä välittävät vahvasti vasemmistoon sijoittuvat ja vähiten vahvasti oikeistoon sijoittuvat. (Kainulainen & Saari 2018, 317, 321.) Kuitenkin puolue-eroista huolimatta muun muassa lapsia, vammauksia ja vammaisia kohtaan suhtauduttiin yleisellä tasolla empaattisesti (Kainulainen & Saari 2018, 322).

Kuten artikkelissa myös tuodaan esille, asenteet eri ihmisryhmiä kohtaan ”heijastuvat harjoitettuun politiikkaan ja myös osin muodostuvat puoluepolitiikan seurauksena” (Kainulainen & Saari 2018, 322). Orpon hallituksen harjoittama eriarvoistava talouskuripolitiikka horjuttaa mielikuvaa suomalaisten samassa veneessä olemisesta. Samassa veneessä olemisen ja yhteisen vastuunkannon retoriikka menettää vaikuttavuuttaan, kun julkisessa keskustelussa tuodaan esille Orpo hallituksen talouskuritoimien ja sosiaalipolitiikan eriarvoisuutta lisäävät vaikutukset.

Kuten *Helsingin Sanomien* jutussa ”Varovasti niiden saksien kanssa” (HS 4.5.2023) todetaan, ”[e]dellisten menoleikkausten yhteydessä suomalaiset poliitikot puhuivat yhteisistä talkoista. Olivat talkoot sitten yhteiset tai eivät, taakat eivät kuitenkaan jakautuneet niissä järin tasaisesti.” (HS 4.5.2023.) Sama retoriikka ja leikkausten vaikutusten epätasainen jakautuminen

eri ihmisryhmille on myös Orpon hallituksen toimissa läsnä. Myös mielipidekirjoituksessa ”Hallituksen esittämät keinot eivät auta työttömiä” (HS 14.10.2023b) kirjoittaja tuo esille yhteisten talkoiden ja samassa veneessä olemisen retoriikkaa ja mielikuvaa horjuttavia Orpon hallituksen kaavailemia leikkaustoimia:

Yritykset tarvitsevat osaajia ja työntekijät osaamista. Silti hallitus esittää leikkauksia aikuiskoulutukseen ja opistojen rahoitukseen. Opiskelijoiden velkaantumisuhrka vie työnantajilta osaamista ja työntekijöiltä mahdollisuuksia. Anonyymi rekrytointi auttaisi työllistymään. Tätä ei tueta. Työttömän suojaisuus tukisi toimeentulon hankkimista – se ollaan poistamassa.

Onko hallituksella todella halua lisätä työttömien työllistymistä, lisätä työnkiertoa, jotta työtä saadaan jatkettua, ottaa kaikki mukaan rakentamaan Suomen talouselämää sekä parantaa työttömien kykyä vastaanottaa työtä? Jos on, sen tulisi näkyä. (HS 14.10.2023b.)

3.3 ”Hyvätuloisiltakin olisi löytynyt leikattavaa”

Vaikka poliitikkojen puheissa ja leikkauksista uutisoitaessa leikkausten välttämättömyys ja leikkauskohteiden vaihtoehtojen vähyys on yksi yleisimmistä diskursseista, vaihtoehtoisia leikkauskohteita kuitenkin on. *Helsingin Sanomien* jutussa ”Hyvätuloisiltakin olisi löytynyt leikattavaa, sanoo Kelan entinen pääjohtaja” (HS 23.9.2023a) haastatellaan Kelan entistä pääjohtaja Elli Aaltosta. Aaltonen avaa jutussa omia näkemyksiään liittyen sosiaaliturvaan ja Orpon hallituksen kaavailemiin sosiaaliturvan leikkauksiin. Aaltonen tuo esille muun muassa sen, että ”[j]os leikkaukset kohdistuvat sosiaaliturvaan, ansiosidonnainen työttömyysturva on - - parempi kohde kuin perusturvaetuudet” (HS 23.9.2023a). Kyseisen jutun julkaisun aikaan Orpon hallitus oli päättänyt toteuttaa useita eri sosiaaliturvan leikkauksia, jotka kohdistuvat muun muassa yleiseen asumistukeen ja työttömyysturvaan, ja lisäksi monissa etuuksissa toteutetaan indeksijäädetykset (HS 23.9.2023a). Aaltonen myös huomauttaa, että:

Sosiaaliturvajärjestelmässä on myös hyvätuloisille kohdistuvia osia, Aaltonen huomauttaa. Esimerkiksi sairausvakuutuskorvauksista, sairauspäivärahoista ja sairaanhoitokorvauksista ei ole juuri käyty keskustelua.

”Sairausvakuutuskorvaukset ovat iso potti rahaa, yli 5 miljardia, ja korvauksen määrä lasketaan hakijan vuositulojen perusteella.” (HS 23.9.2023a.)

Kyseisessä jutussa tulee hyvin esille se, että leikkauksille olisi myös vaihtoehtoisia kohteita, vaikka hallituksen puheista ja niitä toistavasta journalismista saakin varsin erilaisen kuvan.

Muutamissa aineiston jutuissa tuodaan esille myös se, että samalla kun Orpon hallitus on päättänyt leikata sosiaaliturvaetuuksista, suurituloisten verotusta on päätetty keventää:

”Kun joutuu tekemään leikkauksia pienituloisten toimeentuloon, ei sen kanssa sovi yhteen hyväosaisten veronkevennykset. Taloutta on pakko sopeuttaa, mutta veroja ei ole pakko keventää. Missä on oikeudentunto, Riikka Purra?” Saarikko kysyi. (HS 24.9.2023.)

Oppositio puolue keskustan puheenjohtaja Annika Saarikon kommentissa tulee esille ilmeinen ristiriita Orpon hallituksen politiikassa. Sosiaaliturvaetuksien leikkausten väitetty välttämättömyys menettää uskottavuuttaan juuri muun muassa suurituloisten veronkevennyspäätösten takia. Syksyllä 2023 eduskunnassa käytyä budjettikeskustelua kokoavassa jutussa ”Velka hirtitti kansanedustajia laidasta laitaan – budjettikeskustelun sävy ei miellyttänyt kaikkia” (HS 10.10.2023b) huoli Suomen velkaantumisesta sekä hallituksen tekemät verotuspäätökset nousivat esiin suurimpina puheenaiheina. Kansanedustajat toivat puheenvuoroissaan esille Orpon hallituksen tavoitteiden ja toimien välisen ristiriidan:

”Ministereiden ja suurituloisten veronalennukset ovat teille tärkeämpää kuin valtiotalouden tasapainottaminen. Velkaantuminen lisääntyy johtuen keskeisesti veroasteen laskusta”, vasemmistoliiton Li Andersson sanoi. - - Keskustan Katri Kulmunin mukaan muistio osoittaa, että hallituksen leikkaukset sosiaaliturvasta tulevat heikentämään ihmisten kannustimia työllistyä.

”On arvioitu, että 15 000 ihmistä ajautuu toimeentulotuelle, joka kaikista sosiaaliturvamuodoista on heikoiten työllistymistä edistävä. Onko nämä säästöt tehty niin, että kaikki kokevat osallistuvansa niihin, koska nyt kaikista suurituloisimmat eivät tule osallistumaan?” (HS 10.10.2023b.)

Myös *Helsingin Sanomien* jutussa ”Perussuomalaisen mukaan ”kaiken kivan” jakaminen kaikille loppuu nyt – eduskunta aloitti väittelyn budjettipäätöksistä” (HS 10.10.2023a) tuodaan esille opposition vaihtoehtoisia leikkauskohteita:

Oppositio puolueista vihreät ja vasemmistoliitto arvostelivat hallituksen linjaa, jossa tulopuolta eli verotusta ei hyödynnetä enemmän.

Vihreiden Atte Harjanteen mukaan esimerkiksi ympäristöhaittoja voisi verottaa rohkeammin. Vasemmistoliiton Hanna Sarkkinen nosti esiin listaamattomien yhtiöiden osinkoverotuksen, jonka porsaanreikiä korjaamalla valtio voisi saada hänen mukaansa lisätuloja. (HS 10.10.2023a.)

Kyseiset jutut osoittavat, että vaihtoehtoisia leikkauskohteita on, vaikka Orpon hallitus puheissan onkin toistanut juuri muun muassa sosiaaliturvaetuksien olevan välttämätön leikkauskohde. Kuten tässä luvussa sekä aiemmissa talouskurin eriarvoistavia vaikutuksia käsittelevissä luvuissa tulee esille, kuitenkin itse talouskuriajattelua ja leikkausten

välttämättömyyttä ei niinkään haasteta jutuissa, vaikka leikkauskohteita kritisoidaan ja niille esitetään vaihtoehtoisia kohdennuksia. Vaikka jutuissa esitetään kritiikkiä Opron hallituksen leikkauspäätöksiä kohtaan, talouskurin logiikan mukainen keskustelu kuitenkin toistuu, kun leikkauksia itsessään ei haasteta ja kyseenalaisteta.

3.4 Kriittiset mielipidekirjoitukset

Päättäjien näkemyksiä haastava journalismi on avainasemassa yhteiskunnallisen keskustelun luomisessa (Huuhtanen 2025, 98 sit. Hatakka 2013, 13–14). Julkinen keskustelu on yksi toimivan demokraattisen yhteiskunnan perusedellytyksistä. Pelkästään yhtenäistävänä ja kokoaavana areenana toimimisen sijaan julkisen keskustelun olisikin tärkeä antaa tilaa myös konflikteille, sillä ne voivat herättävät kansalaisten mielenkiintoa osallistua keskusteluun ja mahdollisesti parantaa julkisen keskustelun laatua. (Kantola 2002, 305.) Muun muassa mielipidekirjoituksilla on näin ollen tärkeä rooli julkisessa keskustelussa vakiintuneiden diskurssien haastajana ja eriävien mielipiteiden ja näkökulmien esiintuojana. *Helsingin Sanomien* mielipidekirjoituksissa liittyen Opron hallituksen talous- ja sosiaalipolitiikkaan nuoret ja opiskelijat saavat oman äänensä kuuluviin ja pääsevät tuomaan peittelemättömästi esille huolensa Orpon hallituksen leikkausten vaikutuksista ja tulevaisuudestaan kontrastina muiden juttujen, kuten uutisten pääosin neutraaliin ja tiedottavaan, sekä paljolti päättäjien näkemyksiä myötäilevään tyyliin. Tämän tutkielman aineistossa mielipidekirjoituksia on yhteensä 13, ja niiden perusteella *Helsingin Sanomien* toimitus on valinnut julkaistavaksi lähestulkoon ainoastaan Orpon hallituksen toimia kritisoivia tai kyseenalaistavia puheenvuoroja, ja näin ollen tuonut julkiseen keskusteluun lisää moniäänisyyttä ja eriäviä näkemyksiä.

Mielipidekirjoituksissa haastetaan politiikan julkisessa keskustelussa vallitsevaa diskurssia tuomalla esiin toinen näkökulma: ilmaston lämpeneminen (esim. HS 23.5.2023b, HS 5.6.2023). Mielipidekirjoituksessa ”Nuorilla on oikeus tulevaisuuteen” 22-vuotias opiskelija pohtii, kuinka:

Valtionvelka on ollut pysyvä puheenaihe vaalikevään ja viime vuosien aikana. Olen osin huvittuneena, osin epätoivoisena seurannut, kuinka puolueet esittävät kilpaa säästöehdotuksia. Huoli tulevaisuudesta liittyy politiikassa nimenomaan valtiontalouteen. Nuorena, 22-vuotiaana, on kuitenkin sanottava, että omat – sekä lähipiiriini kuuluvien nuorten – tulevaisuuden uhkakuvat eivät liity valtionvelkaan vaan ilmaston lämpenemiseen. (HS 23.5.2023b.)

Kuten kirjoittaja toteaa, valtionvelka ja välttämättöminä esitetyt leikkaustoimenpiteet ovat dominoineet politiikan julkista keskustelua sivuuttaen muut, etenkin nuorten tulevaisuutta uhkaavat huolenaiheet, kuten juuri ilmastokriisin. Vaikka toki valtion huono taloustilanne vaikuttaa kaikkiiin kansalaisiin, sen käsitteleminen akuuteimpana vaarana ja ongelmana ei heijasta kaikkien sukupolvien huolia tasavertaisesti. Vaikka päättäjät toistavat lausunnoissaan nykyisten talouden kiristystoimenpiteiden luovan perustaa paremmalle tulevaisuudelle, heidän maalaamansa kuva paremmasta tulevaisuudesta rajoittuu kuitenkin vain taloudelliseen tilanteeseen jättämällä huomiotta esimerkiksi juuri ilmastokriisin uhan etenkin nuorten sukupolvien tulevaisuudelle. Kuten kyseisen mielipidekirjoituksen kirjoittaja toteaaakin, ”[j]os leikkauksia ja säästöjä perustellaan tulevien sukupolvien ahdingon vähentämisellä, kannattaisiko keskittyä kaikista olennaisimpaan?” (HS 23.5.2023b).

Toisessa mielipidekirjoituksessa ”Miksi meitä nuoria ei vielä kukaan oteta vakavasti?” (HS 5.6.2023) kirjoittaja tuo esille näkemyksensä siitä, että nuorten huolia ja näkemyksiä ei oteta tarpeeksi huomioon poliittisessa päätöksenteossa. Kirjoittaja toteaa, että:

Meille nuorille on luvattu tulevaisuus, mutta jatkuvasti tehdään päätöksiä, jotka edistävät luontokatoa ja kasvattavat nuorten hätää. Olemme kasvaneet kriisien keskellä, ja nytkin otsikot ovat täynnä mielenterveysongelmia ja taloudellista ahdinkoa. Silti suunnitellaan leikkauksia nuorten palveluihin. Nuoret kaipaavat yhteiskuntaan muutosta, mutta meitä ei oteta vakavasti. (HS 5.6.2023.)

Kuten aiemmin käsitellyssä mielipidekirjoituksessa, tässäkin kirjoituksessa kirjoittaja nostaa esille ilmastokriisin myös muiden nuoria koskettavien kriisien ohella. Vaikka myös valtiontalouden tilanne toki huolettaa nuoria, sitä ei kuitenkaan nähdä suurimpana tulevaisuuden uhkakuvana nuorille sukupolville.

Kuten edelliset esimerkit osoittavat, mielipidekirjoituksissa toistuvat erityisesti nuorten kantamat huolet tulevaisuudestaan sekä muun muassa huoli eriarvoisuuden lisääntymisestä leikkausten myötä (esim. HS 29.10.2023 ja HS 3.7.2023). Itse nuorten ja opiskelijoiden lisäksi huoliaan esittävät myös opiskelijoiden parissa työskentelevät eri alojen ammattilaiset (esim. HS 29.10.2023 ja HS 11.11.2023). Kirjoituksissa kritiikki Orpon hallituksen toimia kohtaan on suorasanaista ja perusteltua. Esimerkiksi Kirkon Oppilastyöntekijät ry:n työntekijöiden mielipidekirjoituksessa ”Nuorten tilanne kurjistuu entisestään” (HS 29.10.2023) kirjoittajat tuovat esille huolensa opiskelijoiden tilanteesta:

Olemme huolestuneita hallituksen leikkauksista, jotka kohdistuvat opiskelijoihin. Kirkon oppilaitostyöntekijöinä näemme läheltä sen todellisuuden, jonka keskellä

opiskelijat elävät. Tunnistamme paineet, joiden keskellä opiskelijat elävät arkeaan ja suorittavat opintojaan, sekä valtavan epävarmuuden ja huolen tulevaisuudesta. Kaikki tämä ilmenee mielenterveyden ongelmien ja pahoinvoinnin samoin kuin diakonisen tarpeen lisääntymisenä. (HS 29.10.2023.)

Kuten kyseisessä kirjoituksessa todetaan, nuorten ja opiskelijoiden parissa työskentelevät ammattilaiset näkevät aitiopaikalta nuorten ahdingon ja Orpon hallituksen leikkaussuunnitelmien negatiiviset vaikutukset nuorten hyvinvointiin. Mieliopidekirjoitus tuo hyvin esille sen, kuinka leikkauksista päättävät poliitikot voivat olla etäännyneitä juuri muun muassa pienituloisten ihmisten elämän todellisuudesta. Yhteiskunnan ”huipulla” elävien – kuten muun muassa juuri poliitikkojen ja muiden hyvätuloisten – käsitykset pienituloisten ihmisten elämän realiteeteista ovat epämääräiset, ja päinvastoin. Tämä kertoo siitä, että suomalaisten elämäkokemukset ovat eriytyneet toisistaan, mikä tuottaa eri ihmisryhmien välille jännitteitä. Siksi eri väestöryhmien välisiä sosiaalisia etäisyyksiä kaventavien politiikkamallien käyttöönotto olisi tärkeää. (Saari et al. 2017, 206.) Orpon hallituksen harjoittama eriarvoistava talouskuripolitiikka kuitenkin syventää kuilua hyvä- ja huono-osaisten välillä.

Kun opiskelijoiden itsensä lisäksi heidän puolestaan huolta kantavat, opiskelijoiden parissa työskentelevät ammattilaiset ilmaisevat suorasanaisesti huolensa opiskelijoiden hyvinvoinnista, viestiin tulee ikään kuin lisää uskottavuutta. Samaisessa mieliopidekirjoituksessa (HS 29.10.2023) vedotaan myös tuoreeseen tutkimustietoon opiskelijoiden heikentyneestä hyvinvoinnista:

Uusimmat tutkimukset osoittavat, että niin koronaviruspandemia kuin epävakaa maailmantilannekin ovat vaikuttaneet syvästi opiskelijoiden elämään. Opiskelijoiden hyvinvointi ei ole pandemian ja etäopintojen jäljiltä kohentunut toivotusti. Opiskeluun liittyvä uupumus on edelleen kasvussa. (HS 29.10.2023.)

Myös huoli eriarvoisuuden lisääntymisestä leikkausten myötä nostetaan esille:

Hallituksen suunnittelemat leikkaukset heikentävät opiskelijoiden tilannetta entisestään. Leikkaukset myös syventävät kuilua hyvä- ja huono-osaisten opiskelijoiden välillä ja johtavat pahimmillaan laajempaan polarisaatioon yhteiskunnassamme. Kehitys on huolestuttava. Kyseenalaistamme myös sen maailmankuvan, jolle leikkaukset ja säästöt perustuvat. (HS 29.10.2023.)

Orpon hallituksen kaavailemat sosiaaliturvaetuksien leikkaukset kasautuvat samoille, jo entuudestaan heikommassa asemassa oleville ihmisryhmille, ja lisäävät täten eriarvoisuutta. Mieliopidekirjoituksessa esiin tuotu huoli leikkausten eriarvoistavuudesta ja niiden myötä mahdollisesta lisääntyvästä polarisaatiosta yhteiskunnassa on merkittävä huolenaihe. Myös

toisessa mielipidekirjoituksessa ”Eriarvoisuuden lisääntyminen heikentää talouskasvua” (HS 3.7.2023) kirjoittaja tuo esille Orpon hallituksen talouspolitiikan eriarvoistavuuden:

Petteri Orpon (kok) hallituksen kaavailemat leikkaukset sosiaaliturvaan ja terveyspalveluihin rappauttavat hyvinvointivaltiotamme. Uusi hallitus perustelee leikkauksia välttämättöminä. Leikkauksen kohteeksi joutuvilla ei ole sosiaaliturvan leikkausten jälkeen varaa yksityiseen terveydenhuoltoon, mahdollisuutta muuttaa halvempaan asuntoon tai maksaa kasvavia elinkustannuksia. Inflaation nostama ruuan ja energian hinta on jo iskenyt köyhiin suomalaisiin lujasti. Vahvaa ja välittävää Suomea hallitus rakentaa niille, joilla menee jo valmiiksi hyvin. Heille on luvassa veronkevennyksiä.

Eriarvoisuuden lisääminen ei tue talouskasvua eikä nosta bruttokansantuotetta. Eriarvoistumisen vauhdittaminen ajaa pahoinvoinnin kierteeseen, joka näkyy ihmisten toiminta- ja työkyvyn heikentymisenä. Tämän hallituskauden jälkeen maksamme entistä suurempaa velkaa, kun rahaa tarvitaan moninkertaisesti hyvinvointivaltion jälleenrakentamiseen. Me nuoret emme voi luottaa tulevaisuuttamme Orpon hallituksen käsiin. (HS 3.7.2023.)

Kirjoittaja haastaa Orpon hallituksen perustelut leikkauksista talouskasvuun johtavina toimenpiteinä. Kuten jo aiemmissa luvuissa on tullut esille, Orpon hallitus on perustellut leikkaustoimenpiteitään muun muassa vedoten siihen, että ne ovat ainoa keino turvata suomalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuus. Mielipidekirjoituksissa tämä hallituksen näkemys kuitenkin haastetaan, ja leikkausten väitetyt työllisyyttä ja talouskasvua parantavat vaikutukset kyseenalaistetaan.

Yllä käsitellyssä mielipidekirjoituksessa (HS 3.7.2023) kirjoittaja on ottanut käyttöönsä hallituksen käyttämää retoriikka ja perusteluja leikkauksista ja Suomen taloustilanteesta puhuttaessa. ”Vahva ja välittävä Suomi” on Orpon hallitusohjelman nimi. Mielipidekirjoituksen kirjoittaja myös toteaa, että ”[t]ämän hallituskauden jälkeen maksamme entistä suurempaa velkaa, kun rahaa tarvitaan moninkertaisesti hyvinvointivaltion jälleenrakentamiseen” (HS 3.7.2023). Orpon hallitus on vedonnut leikkaustoimia perustellessaan usein valtion velan määrään ja sen vähentämiseen kriittisimpänä huolenaiheena. Orpon hallituksen puheissa – ja hallituksen toimia käsittelevissä jutuissa – käytetyn retoriikan valjastaminen osaksi mielipidekirjoituksessa hallituksen toimia kritisovaa puheenvuoroa asettaa Orpon hallituksen retoriset keinot leikkauksia perusteltaessa kyseenalaisiksi.

Mielipidekirjoituksissa toistuu myös huoli opiskelijoiden asumistilanteesta. Kirjoituksissa tuodaan esille muun muassa opiskelijoiden asumisen tuen leikkausten kauaskantoisia vaikutuksia. Esimerkiksi mielipidekirjoituksessa ”Asumistuen leikkaaminen ajaa opiskelijat entistä pahempaan ahdinkoon” (HS 18.6.2023) kirjoittaja kommentoi, että:

Leikkaukset lisäävät opiskelijoiden jo nyt kasvussa olevaa velkaantumista. Hankala tilanne tulee olemaan erityisesti pääkaupunkiseudulla, jossa asuminen muodostaa menoista suuren osan.

Työnteko opintojen ohessa todennäköisesti lisääntyy, mikä viivästyttää valmistumista. Vallitseva opiskelijoiden mielenterveyskriisi syvenee, kun opiskelijoiden stressi toimeentulosta kasvaa. (HS 18.6.2023.)

Asumistilanteen ja toimeentulon kiristysten nähdään johtavan tilanteisiin, joissa opiskelijoiden mahdollisuudet keskittyä pelkästään opintojensa suorittamiseen heikentyvät, ja näin ollen opiskelijoiden valmistuminen tavoiteajassa voi viivästyä, mikä on ristiriidassa Orpon hallituksen esittämien toiveiden kanssa opiskelijoiden valmistumisesta tavoiteajassa. Myös mielipidekirjoituksessa ”Opiskelijoiden asuntotilanne käy yhä tukalammaksi” (HS 29.8.2023) opiskelijoiden asumistilanteen heikennyksiä kritisoidaan:

Asuntotilanteeseen ei ole näköpiirissä helpotusta, sillä opiskelijoiden asumista uhkaavat asumistuen ja investointiavustuksen leikkaukset. Hallituksen kaavailema leikkaus yleiseen asumistukeen supistaisi yksinasuvan helsinkiläisopiskelijat tukea yli 70 eurolla kuukaudessa. Vaikutus on tuntuva, sillä opiskelijoiden mediaanitulot Uudellamaalla ovat vain noin 1100 euroa. (HS 29.8.2023.)

Opiskelijoiden huolen lisäksi myös asiantuntijat ovat ilmaisseet skeptisyytensä yleisen asumistuen muutosten väitettyihin hyötyihin. *Helsingin Sanomien vieraskynässä*⁴ ”Asumistuen leikkaaminen voi olla tehoton säästötoimenpide” (HS 5.5.2023) Kelan tutkimusyksikön tutkimuspäällikkö ja Valtiontalouden tarkastusviraston johtava tuloksellisuustarkastaja pohtivat asumistukeen suunniteltujen leikkausten vaikutuksia:

Asumistuen leikkaukset tarkoittaisivat käytännössä tuen määrän pienentämistä tai sen rajaamista nykyistä suppeammalle kohderyhmälle. Keinot eivät ole kuitenkaan valtiontalouden sopeuttamisen näkökulmasta yksinkertaisia: tuen määrän alentaminen lisääisi toimeentulotuen tarvetta, ja suojaosan poistaminen heikentäisi työnteon kannustimia. Jos opiskelijat rajataan tuen ulkopuolelle, heidän asumistaan on tuettava muilla tavoin (HS 5.5.2023.)

Asiantuntijoiden näkemysten mukaan asumistuen leikkaukset olisivat mahdollisesti tehoton toimenpide valtiontalouden sopeuttamisen kannalta. Kirjoittajat huomauttavat myös, että opiskelijoiden siirtäminen asumistuen ulkopuolelle toisi säästöjen sijasta muita kustannuksia, kun opiskelijoiden asumista olisi tuettava jollakin vaihtoehtoisella tavalla. Asiantuntijoiden

---

⁴ ”Vieraskynät ovat asiantuntijoiden puheenvuoroja, jotka HS:n toimitus on valinnut julkaistaviksi. Vieraskynissä esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajien omia näkemyksiä, eivät HS:n kannanottoja.” (HS 5.5.2023.)

kannanotot opiskelijoiden asumistilanteen ahdingosta tuovat opiskelijoiden itsensä esittämien huolien tueksi auktoriteettiin ja asiantuntijuuteen vetoavaa näkökulmaa.

Mielipidekirjoituksessa ”Miksi opiskelijoita pidetään pelkkinä kuluerinä” (HS 22.9.2023a) kirjoittaja kyseenalaistaa talouspolitiikan julkisessa keskustelussa ja päättäjien puheissa vallitsevan diskurssin, jossa kirjoittajan näkemyksen mukaan opiskelijat nähdään pelkkinä ”kuluerinä”:

Hallitus on ilmoittanut säästökuurin olevan välttämätön talouden tasapainottamiseksi ja tulevaisuuden turvaamiseksi. Keskustelusta on kuitenkin unohtunut, että tulevaisuuden koulutetut veronmaksajat ovat Suomen talouden tukipilari. - - Talouspolitiikka ei ole pelkkiä numeroita Excel-taulukoissa – se on arvopolitiikkaa. Budjettiesityksen mukaisesti koululaitoksia tuetaan hienosti lisärahalta ja aloituspaikkoja lisätään. Samaan aikaan koulutettavia kuitenkin kurjuutetaan. Minkä takia tulevaisuuden veronmaksajat pitää nähdä pelkkänä kulueränä? (HS 22.9.2023a.)

Kyseinen mielipidekirjoitus tuo näkyväksi Orpon hallituksen talouspolitiikassa ja siitä käytyä julkisessa keskustelussa muun muassa leikkaustoimien yksilöllisten vaikutusten käsittelyn vähäisyyden. Kirjoittaja asettaa kyseenalaiseksi Orpon hallituksen talouskuripolitiikan opiskelijoita kurittavan arvomaailman, ja tuo keskusteluun inhimillisyyttä korostavaa ulottuvuuden: opiskelijat pitäisi nähdä yksilöinä, ei ”pelkkinä kuluerinä”.

3.4.1 Opiskelijat yksilöinä

Opiskelijat eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä, vaan moninainen, erilaisista elämäntilanteista ja lähtökohdista ponnistavien ihmisten monimuotoinen joukko. Opiskelijoiden elämäntilanteet, toimeentulo sekä muun muassa kokemukset riittävästä toimeentulosta eroavat merkittävästi keskenään (Mikkonen et al. 2013). Mediassa opiskelijat kuitenkin usein kehystetään yhtäläiseksi ryhmäksi, ja näin ollen yksilöt ja yksilöllisyys häivyttyvät. Leikkausten negatiivinen vaikutus opiskelijoihin yhtenä suurena massana ei vaikuta yhtä koskettavalta kuin leikkausten yksilölliset vaikutukset muun muassa mielenterveysongelmista kärsiviin, vammaisiin tai ulkomaalaisiin opiskelijoihin.

Leikkausten vaikutukset opiskelijoihin ovat kuitenkin varsin eriäviäisiä. Mielipidekirjoituksissa esitetyissä puheenvuoroissa nousevat esille yksittäisten opiskelijoiden huolet ja leikkausten konkreettiset vaikutukset heidän elämäänsä. Esimerkiksi mielipidekirjoituksessa ”Halutaanko minut ajaa työkyvyttömyyseläkkeelle?” (HS 7.10.2023) eräs yliopistossa

kauppatieteitä opiskeleva näkövammaisen nainen kertoo, miten ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan leikkaukset sekä asumistuen leikkaukset heikentäisivät niin merkittävästi hänen toimeentuloaan – yli 200 euro kuukaudessa – ettei hän pystyisi välttämättä saattamaan opintojaan loppuun. Kirjoituksessaan opiskelija toteaa, että:

Minä en ole valinnut silmäsairautta, mutta olen valinnut tulla yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi ja kouluttautua mahdollisimman hyvään – näkötilanteeseeni sopivaan – ammattiin. Mikäli en voi näin tehdä, 85 prosentin haitta-asteella putoan työkyvyttömyyseläkkeelle jo parikymppisenä. Tämä tarkoittaisi, että eläisin yhteiskunnan varoilla yli 40 vuotta työkyvyttömyyseläkkeellä ennen vanhuuseläkettä.

Tulevana laskentatoimen ja rahoituksen ekonomina tulisin maksamaan työnteollani moninkertaisesti takaisin minuun sijoitetut yhteiskunnan varat. Yli 40 vuoden työkyvyttömyyseläke on yhteiskunnalle paljon suurempi kuluerä kuin yliopisto-opintojen ajan maksettava ammatillinen kuntoutus. Ammatillisesta kuntoutuksesta leikkaaminen on lyhytnäköinen päätös, joka johtaa pitkällä aikavälillä yhteiskunnan menojen merkittävään kasvuun. - - Hyvä hallitus, te olette nyt tekemässä sellaisen päätöksen, joka johtaa omien tavoitteidenne vastaisiin seurauksiin. (HS 7.10.2023.)

Mielipidekirjoituksen kautta tulee esille se, miten eri tavoin leikkaukset vaikuttavat opiskelijoihin yksilöinä. Kyseinen näkövammaisen opiskelija saattaa joutua keskeyttämään opintonsa kokonaan leikkausten takia, kun taas jollekin toiselle, esimerkiksi vammattomalle ja opintojen ohessa työssäkäyvälle opiskelijalle tukien leikkaukset eivät aiheuta yhtä vaikeaa muutosta. Muissa Orpon hallituksen leikkaustoimia käsittelevissä *Helsingin Sanomien* jutuissa opiskelijoiden eroavat elämäntilanteet ja leikkausten vaikutukset jäävät kuitenkin huomattavasti vähemmälle huomiolle. Yleisesti ottaen *Helsingin Sanomien* toimitus on valinnut julkaistavaksi mielipidekirjoituksia, joissa Orpon hallituksen talous- ja sosiaalipolitiikkaa, sekä siitä käydyn julkisen keskustelun diskursseja haastetaan ja kyseenalaistetaan muun muassa tuomalla esiin leikkausten konkreettisia vaikutuksia opiskelijoihin niin ryhmänä kuin yksilöinä, sekä leikkaussuunnitelmien talouden tasapainottamisen kannalta tehottomia vaikutuksia.

4 Lopuksi

Tässä tutkielmassa tarkastelin Orpon hallituksen sosiaaliturvaan kohdistuvia leikkauksia käsitteleviä *Helsingin Sanomien* juttuja, ja leikkausten ja opiskelijoiden toimeentulon ympärille muotoutuneita diskursseja. Opiskelijoiden toimeentuloon ja leikkausten myötä toimeentulon heikennyksiin liittyen *Helsingin Sanomien* jutuissa käsiteltiin muun muassa opintotuen lainapainotteisuutta. Jutuissa, joissa siteerataan paljon päättäjien puheita, opintolaina ja opiskelijoiden lisääntyvä velkaantuminen esitettiin ongelmattomana asiana. Opiskelijoihin kohdistettuja leikkauksia pyrittiin oikeuttamaan muun muassa tulevaisuudessa koittavalla, työllistymisen myötä saavutettavalla paremmalla taloudellisella tilanteella. Jutuissa toistuivat myös politiikkojen puheiden ja julkisen keskustelun diskurssi opintolainasta ”investointina” tulevaisuuteen ja kyseisen diskurssin heijastamat kehityskulut korkeakoulutuksen markkinoistumisesta. Opiskelijoiden toimeentulon heikennyksiä ja lainapainotteisuutta myös kritisoitiin *Helsingin Sanomien* jutuissa tuoden esille muun muassa opintolainojen ja opintovelallisten määrän viimeaikainen kasvu.

Orpon hallituksen opiskelijoihin suunnattuja leikkaussuunnitelmia protestoivat yliopistojen ja oppilaitosten valtaukset olivat paljon esillä aineistossa. Valtauksia käsittelevissä jutuissa keskityttiin raportoimaan muun muassa valtausten tapahtumien kulkua, ilmapiiriä valtauspaikoilla ja valtaajien vaatimuksia, mutta osassa jutuista valtauksien käsittelyyn luotiin tietynlaista speaktaakkelimaisuutta muun muassa korostamalla konfliktitilanteita opiskelijoiden sekä virkavallan ja oppilaitosten tilanjohdon kanssa. Valtauksia käsittelevissä jutuissa nostettiin esille myös keskustelu valtausten järjestäjien poliittisista taustoista ja mahdollisista puoluepoliittisista vaikutuksista, ja näin huomio siirrettiin pois itse valtausten poliittisesta sanomasta.

Orpon hallituksen talouskuritoimia ja niiden perusteluja käsittelevissä jutuissa tuotiin paljon esille päättäjien kommentteja, ja näin myötäiltiin diskurssia talouskurin välttämättömyydestä. Jutuissa esille tuoduissa päättäjien talouskurin perusteluissa vedottiin muun muassa hyvinvointivaltion pelastamiseen, valtionvelan vähentämisen kriittisyyteen ja sosiaaliturvaan kohdistuviin leikkauksiin ikävinä mutta välttämättöminä toimenpiteinä. Jutuissa tuotiin myös esille Orpon hallituksen harjoittaman talouskuripolitiikan eriarvoistavia vaikutuksia, ja näin haastettiin diskursseja leikkausten välttämättömyydestä ja toimivuudesta valtiontalouden kohentamiseksi. Itse talouskurin ideologiaa ei kuitenkaan juuri haastettu jutuissa. Leikkausten eriarvoistavat vaikutukset tuotiin myös esille keskustelussa opiskelijoiden ja eläkeläisten eroavasta kohtelusta leikkaussuunnitelmiin liittyen.

Helsingin Sanomien julkaisemissa mielipidekirjoituksissa muun muassa opiskelijat ja opiskelijoiden parissa työskentelevät ammattilaiset pääsivät tuomaan esille näkemyksensä liittyen Orpon hallituksen leikkaussuunnitelmiin. *Helsingin Sanomat* oli aineiston perusteella valinnut julkaistavaksi lähinnä Orpon hallituksen talous- ja sosiaalipolitiikkaa, sekä siitä käytyä julkista keskustelua ja vakiintuneita diskursseja haastavia puheenvuoroja, joissa tuotiin esille muun muassa leikkausten yksilöllisiä vaikutuksia opiskelijoihin, sekä kyseenalaistettiin leikkaussuunnitelmien väitetty vaikutus valtiontalouden tasapainottamisesta.

4.1 Mahdolliset jatkotutkimukset ja tutkielman puutteet

Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena olivat lehtiartikkelit vain yhdestä uutismediasta, *Helsingin Sanomista*, ja näin ollen analyysin kohteena oli vain yhden mediatahon kautta muodostuva julkinen keskustelu ja diskurssit. Vaikka *Helsingin Sanomat* on levikiltään yksi Suomen suurimmista uutismedioista ja näin ollen merkittävä taho julkisessa keskustelussa, esittää se kuitenkin vain yhden näkemyksen aiheesta. Aineiston laajentaminen myös koskemaan muun muassa vuoden 2024 puolella julkaistuja juttuja olisi mahdollistanut laajemman analyysiin muun muassa siitä, miten julkinen keskustelu ja siinä muotoutuvat diskurssit leikkauksiin ja opiskelijoihin liittyen mahdollisesti muuttuivat ajan myötä.

Muiden uutismedioiden lehtiartikkeleiden tarkasteleminen ja niissä esiintyvien diskurssien vertailu mahdollistaisi kattavamman ja monipuolisemman tutkimuksen Orpon hallituksen leikkaustoiminnan ympärillä käydystä julkisesta keskustelusta. Myös muun muassa ajankohdaisohjelmien ja muiden poliitikkojen puheita sisältävien materiaalien analysoiminen voisi olla hedelmällinen jatkotutkimuksen kohde. Pureutumalla suoraan poliitikkojen puheisiin olisi mahdollista toteuttaa muun muassa mielenkiintoista retorista analyysia diskurssianalyysin sijaan.

4.2 Nykytilanne

Tämän tutkielman työstämisen aikana on tapahtunut paljon. Tutkielman tekemisen aikana ja sen valmistuessa keväällä 2026 osa Orpon hallituksen suunnittelemissa leikkauksista on ehtinyt astua voimaan, ja niiden vaikutukset ovat konkretisoituneet. Opiskelijat ovat muun muassa siirtyneet pois yleisen asumistuen piiristä takaisin opintotuen asumislisän saajiksi

elokuusta 2025 alkaen (Kela 12.12.2024). Hallitus aikoo myös toteuttaa toimeentulotuen kokonaisuudistuksen, jonka tavoitteena on ohjata ihmisiä hakemaan ”ensisijaisempia ja kannustavampia etuuksia” (Yle 12.8.2025). Uudistuksen myötä Kela voi muun muassa alentaa toimeentulotuen perusosaa entistä useammin, ja toimeentulotuen perusosaa leikataan kaksi tai kolme prosenttia kaikilta täysi-ikäisiltä tuensaajilta (Yle 1.2.2026a). Vaikka toimeentulotuen hakijoiden määrä kasvoi huomattavasti vuonna 2025 vuoteen 2024 verrattuna muun muassa asumistuen leikkausten ja sosiaalietuuksien indeksijäädytysten takia, toimeentulotuen uudistus tulee silti voimaan (Yle 1.2.2026b).

Orpon hallituksen ajamaa toimeentulotuen uudistusta on kritisoitu voimakkaasti. Muun muassa Kelan pääjohtaja Lasse Lehtonen on kommentoinut epäilevänsä toimeentulotuen uudistuksen arvioituja positiivisia työllisyysvaikutuksia (HS 16.11.2025). Toimeentulotuen uudistus on myös herättänyt huolta opiskelijoiden toimeentulon kannalta. Opiskelijoiden toimeentulotuen saamisen kriteereitä tiukennetaan (HS 22.9.2025). Toimeentulotuen uudistuksen valmisteluvaiheessa esiin nousi myös ongelma opiskelijoiden kesäajan toimeentulosta: Kelan säädösten myötä vaikutti siltä, että saadakseen kesäajalta täyttä toimeentulotukea opiskelijan olisi hankkiuduttava työttömyysturvan hakijaksi ja lopetettava opintonsa. Jos opiskelija ei tekisi näin, toimeentulotuen määrää voitaisiin pienentää 50 prosenttia. (Ilta-Sanomat 6.2.2026; Yle 1.2.2026b.) Sittemmin Kela on kuitenkin selventänyt linjaustaan ja todennut, että opiskelija voi saada kesäajalta täyttä toimeentulotukea luopumatta opiskelupaikastaan, mikäli opiskelu ei ole kesällä mahdollista ja opiskelija ei ole saanut kesätöitä (Kela 5.2.2026).

Huoli työttömyyden ja köyhyyden lisääntymisestä on ollut paljon pinnalla julkisessa keskustelussa. Etenkin sosiaaliturvaan kohdistuvat leikkaukset ovat saaneet osakseen kritiikkiä sekä herättäneet huolta. Muun muassa sosiaali- ja terveysministeriö on päivittänyt arvioitaan sosiaaliturvan leikkausten vaikutuksista. Leikkaukset lisäävät selkeästi pienituloisuutta ja kasvattavat tuloeroja (Sosiaali- ja terveysministeriö 2025; Yle 24.9.2025). Työttömyys on kasvanut, ja elokuussa 2025 15–74-vuotiaiden työttömyysasteen trendiluku⁵ kasvoi 10 prosenttiin, mikä on korkein lukema vuoden 2009 jälkeen, jolloin nykyinen tilastointi aloitettiin (Yle 23.9.2025). Alkuvuodesta 2026 Suomen työttömyysaste nousi Euroopan Unionin korkeimmaksi (Yle 8.1.2026). Opiskelijoiden keskimääräinen opintovelan määrä on kasvanut yli kaksinkertaiseksi lukuvuonna 2024–2025 verrattuna viime vuosikymmenen alkuun. Opintotuki

---

⁵ “Trendi kuvaa pitkän ajan muutosta, missä säännönmukainen kausivaihtelu ja epäsäännöllinen satunnaisvaihtelu on puhdistettu pois” (Yle 23.9.2025).

on muuttunut lainapainotteisemmaksi opintorahan ostovoiman heikentymisen ja opintolainojen kasvun myötä. (Yle 5.11.2025.) Ensi vaalikaudelle puolueet vasemmistoliittoa lukuun ottamatta ovat sopineet yhteisestä velkajarrusta, joka velvoittaa seuraavan hallituksen leikkaamaan menoja tai lisäävän tuloja 8–11 miljardilla eurolla (Yle 25.2.2026).

Tässä tutkielmassa esiin noussut diskurssi talouskuripolitiikan väitetystä välttämättömyydestä on edelleen esillä päättäjien puheissa. Pääministeri Orpo on muun muassa sanonut, että ”[e]i voi miettiä, onko talouskuripolitiikka oikein vai ei. Se on välttämätöntä”, sekä kommentoinut sosiaaliturvaleikkausten olevan ”ainoa oikea tapa” talouden tasapainottamiseksi (HS 24.9.2025). Orpon hallitusta onkin kritisoitu samaan aikaan laajojen, jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisryhmiin kohdistuvien leikkausten ja rikkaiden veronkevennysten toteuttamisesta (HS 24.9.2025). Kaiken kaikkiaan julkinen keskustelu Orpon hallituksen ajamasta talous- ja sosiaalipolitiikasta on käynyt kiivaana koko hallituskauden ajan. Huolet opiskelijoiden ja muiden pienituloisten ryhmien toimeentulosta ovat kasvaneet entisestään julkisessa keskustelussa.

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

- Autto, Janne; Törrönen, Jukka; Huysmans, Jef (2022) Fear and insecurity in the politics of austerity. *European Journal of Cultural and Political Society* 9(1), 83–111.
- Autto, Janne & Törrönen, Jukka (2019) ”Yes, but All Responsible Finns Want to Stop Living on Credit”: Feeling Rules in the Finnish Politics of Austerity. *Citizenship Studies* 23(1), 78–95.
- Berger, Roni (2015) Now I see it, now I don’t: researcher’s position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research: QR*, 15(2), 219–234.
- Blyth, Mark & (2017) *Talouskuri: vaarallisen opin historia*. Kääntänyt Laurila, Hannu. Tampere: Vastapaino.
- Brown, Danielle K. & Harlow, Summer (2019) Protests, Media Coverage, and a Hierarchy of Social Struggle. *The International Journal of Press/Politics* 24(4), 508–530.
- Elmgren, Heidi (9.2.2024) Opiskelijat hylkäämistaloudessa. *Acatiimi*. Saatavilla: <https://acatiimi.fi/2024/02/09/opiskelijat-hylkaamistaloudessa/> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Fairclough, Norman (1993) Critical Discourse Analysis and the Marketization of Public Discourse: The Universities. *Discourse & Society* 4(2), 133–168.
- Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Kääntänyt Blom, Virpi & Hazard, Kaarina. Tampere: Vastapaino.
- Haapanen, Mari & Hakovirta, Mia (2019) Lapsen elatus, vanhempien toimeentulo ja köyhyys. *Janus* 27(4), 395–492.
- Harvey, David (2008) *Uusliberalismin lyhyt historia*. Kääntänyt Koskinen, Kaisa. Tampere: Vastapaino.
- Harjuniemi, Timo (2018) Talous ja politiikka törmäyskurssilla – Talouskurin järki The Economist-lehdessä. *Media & viestintä* 41(3), 151–170.
- Heikkinen, Vesa (2020) *Tekstianalyysi: miksi kielellisillä valinnoilla on merkitystä?* Helsinki: Gaudeamus.
- Helin, Antti (2011) Tulevat sukupolvet poliittisessa retoriikassa – Mitä ne ovat ja miksi niistä puhutaan? *Hybris* 2/2011. Saatavilla: <https://hybrislehti.net/tulevat-sukupolvet-poliittisessa-retoriikassa> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Horsti, Karina (2005) *Vierauden rajat: monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Tampere: Tampere University Press.

- Huhtanen, Niina (2025) Näivettyvätkö sisällöt? *Media & viestintä* 48(2), 96–125.
- Isola, Anna-Maria & Suominen, Esa (2016) *Suomalainen köyhyys*. Helsinki: Into.
- Jakonen, Mikko; Säilävaara, Jenny; Ikonen, Hanna-Mari (2024) ”Eipä tästä käteen jää juuri yhtään mitään, kun toisesta päästä leikataan heti”: Työssäkäyvien köyhien kokemuksia prekaarista työstä ja sosiaaliturvasta 2000-luvun Suomessa. *Työväentutkimus Vuosikirja*, 37, 6–27.
- Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero (2016) *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija (2001) Hyvinvointiyhteiskunta – mikä se on ja mihin se kannustaa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 2/2001, 200–205.
- Jämsén, Arja & Nummela, Tuija (2014) *Opintolainalla onneen ja sivistykseen*. Tampere: Tampere University Press.
- Kainulainen, Sakari & Saari, Juho (2018) Samassa veneessä: empatiakuilujen poliittinen ulottuvuus Suomessa. *Politiikka* 60(4), 310–323.
- Kantola, Anu (2002) *Markkinakuri ja managerivalta: poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä*. Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- Karttunen, Onni (2025) *Indebtedness or at Risk of Poverty? University Students and Social Assistance in Finland*. Pro gradu tutkimus. Tampereen yliopisto.
- Katsui, Hisayo & Laitinen, Matti (toim.) (2024) *Disability, happiness and the welfare state: Finland and the Nordic Model*. Routledge.
- Kauranen, Ralf & Lamberg, Emma (2016) Hyvinvointi, työ ja häivytetty luokka pääministeri Jyrki Kataisen puheissa. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna et al. (2016) *Luokan ääni ja hiljaisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Koskenvuo, Karoliina; Ikonen, Jonna; Parikka, Suvi (2024) Kliinisesti merkittävä psyykkinen kuormittuneisuus on yhteydessä opiskelukykyä tukevien Kelan kuntoutuspalvelujen tarpeeseen korkeakouluopiskelijoilla. *Kuntoutus* 47(4), 6–16.
- Kunelius, Risto; Noppari, Elina; Reunanen, Esa (2009) *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö.
- Lahtomaa, Mervi; Haltia, Nina; Jauhiainen, Arto (2024) ”Hinta hieman rajoittaa käsitystä kaikille tasavertaisesta koulutusmahdollisuudesta” – opiskelijoiden kokemuksia avoimen yliopiston opintomaksuista. *Kasvatus* 55(2), 167–185.
- Lazzarato, Maurizio (2015) *Governing by Debt*. Kääntänyt Jordan, Joshua David. South Pasadena, CA: Semiotexte.

- Lehti, Hannu & Karonen, Esa (2020) Koulutuksen laajentuminen, koulutusinflaatio ja palkkatulojen heterogeenisyys eri yliopistoaloilla 1990- ja 2000-luvulla. *Sosiologia* 52(2), 130–150.
- Lounasmeri, Lotta (2013) “Power Investigation” Neglected: The Case of the Finnish Newspaper Helsingin Sanomat. *Journal of Contemporary European Studies* 21(3), 382–395.
- Lounasmeri, Lotta (2014) Revisiting the Spheres of Public Discussion: The history of Finland’s globalisation debate. *Journalism practice* 11(10), 1302–1328.
- Lounasmeri, Lotta & Ylä-Anttila, Tuomas (2015) Ruptures in National Consensus: Economic versus Political Openness in the Globalization Debate in Finland. Teoksessa Götz, Norbert & Marklund, Carl (toim.) (2015) *The paradox of openness: transparency and participation in Nordic cultures of consensus*. Leiden: Brill.
- Masullo, Gina M.; Brown, Danielle K.; Harlow, Summer (2024) Shifting the protest paradigm? Legitimizing and humanizing protest coverage lead to more positive attitudes towards protest, mixed results on news credibility. *Journalism* 25(6), 1230–1251.
- Mikkola, Hennamari; Sihvonen, Ella; Korpela, Tuija (2024) Sosiaaliturvan toimivuus nuorten erilaisissa ja muuttuvissa elämäntilanteissa. Valtioneuvoston kanslia. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-160-5> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Mikkonen, Janne; Lavikainen, Elina; Saari, Juhani (2013) Monituloiset. Korkeakouluopiskelijoiden tulonlähteet ja kokemus toimeentulosta erilaisissa elämäntilanteissa. *Otus* 40/2013. Saatavilla: <https://www.otus.fi/julkaisu/monituloiset/> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Mikkonen, Juha (2013) The politics of poverty in Finland. *Social Alternatives* 32(1), 24–30.
- Nummela, Tuija (2014) Kun valtio opintolainan takasi. Teoksessa Jämsén, Arja & Nummela, Tuija (2014) *Opintolainalla onneen ja sivistykseen*. Tampere: Vastapaino.
- Ojajärvi, Jussi; Mäkinen, Katariina; Launis, Kati; Lamberg, Emma; Lahikainen, Lauri; Kauranen, Ralf; Bergroth, Harley; Anttila, Anu-Hanna (2016) Miten Suomi muuttui 2000-luvulle tultaessa? Teoksessa Anttila, Anu-Hanna et al. (2016) *Luokan ääni ja hiljaisuus: yhteiskunnallinen luokkajärjestys 2000-luvun alun Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Ollonqvist, Joonas; Hiilamo, Heikki; Moisio, Pasi; Mukkila, Susanna; Peltoniemi, Johanna; Tervola, Jussi (2023) Säästötoimet osuvat pienituloisiin – Hallitus tavoittelee talouden tasapainottamisen lisäksi sosiaalipolitiikan suunnanmuutosta. *Tutkimuksesta tiiviisti* 62/2023. Terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki. Saatavilla: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-228-0> (linkki tarkistettu 29.3.2026).

- Patomäki, Heikki (2007) *Uusliberalismi Suomessa: lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*. WSOY.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2019) *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Plamper, Raakel & Jauhiainen, Arto (2021) Opiskelijat korkeakoulun asiakkaina – katsaus kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen. *Kasvatus* 52(1), 79–94.
- Povinelli, Elisabeth A. (2011) *Economies of abandonment: social belonging and endurance in late liberalism*. Durham: Duke University Press.
- Rinne, Hanna; Korkeamäki, Johanna; Villa, Tiia (2021) Korkeakouluopiskelijoiden koetut oppimisvaikeudet ja niiden yhteys eri elämän osa-alueisiin. *Kuntoutus* 44(1), 24–36.
- Saari, Juho; Kainulainen, Sakari; Mutanen, Annina (2017) Köyhyyskartta – Kuka pitää köyhää laiskana? Teoksessa Saari, Juho (toim.) (2017) *Sosiaaliturvariippuvuus: sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press.
- Vainikka, Eliisa; Kanner, Antti; Era, Riikka; Harju, Auli; Koivunen, Anu; Seuri, Olli; Mäkelä, Eetu (2020) Kilpailukykyloikasta ruutitynnynriin: Metaforat ja affektiivisuus poliittisen kriisin journalismissa. *Media & viestintä* 43(4), 247–271.
- Vainikka, Eliisa & Toivanen, Pihla (2024) The anatomy of austerity in Finnish media: The journalistic point-of-view towards Europe from the North. *European Journal of Communication* 39(4), 307–322.
- Wahl-Jorgensen, Karin (2019) *Emotions, media and politics*. Polity Press.

Muut lähteet

- Demokraatti* (10.2.2023) Saarikko kutsuu puolueet koolle puhumaan velasta – näin reagoi Petteri Orpo. Saatavilla: <https://demokraatti.fi/saarikko-kutsuu-puolueet-koolle-puhumaan-velasta-nain-reagoi-petteri-orpo> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- FNES Suomen kansallinen vaalitutkimuskonsortio (6.3.2023) Ääntä äänestämisestä. Saatavilla: <https://www.vaalitutkimus.fi/aanta-aanemistesta/> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Helsingin Sanomat* (3.3.2021) HS Visio on auki, tätä se on: timanttijuttuja, pörssipalvelu, uutisia, kolumneja talouden ytimeistä. Saatavilla: <https://www.hs.fi/visio/art-2000007836760.html> (linkki tarkistettu 22.4.2026).
- Helsingin Sanomat* (22.9.2025) Hallitus kiristää toimeentulotukea, uusi esitys vaikeuttaa alanvaihtoa. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011510605.html> (linkki tarkistettu 28.3.2026).

Helsingin Sanomat (24.9.2025) ”Vastustetaan ihmisten menestymistä”, sanoo Orpo vasemiston veropolitiikasta. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011513825.html> (linkki tarkistettu 28.3.2026).

Helsingin Sanomat (29.9.2023b) Taideyliopisto tarjoaa opiskelijoilleen opintopisteitä yliopisto valtaamisesta. Saatavilla: <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000009888828.html> (linkki tarkistettu 28.3.2026).

Helsingin Sanomat (16.11.2025) Toimeentulotuen uudistus ei toimi, sanoo Lasse Lehtonen. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000011618930.html> (linkki tarkistettu 28.3.2026).

Ilta-Sanomat (6.2.2026) Kela selventää opiskelijoiden tukia: opintoja ei tarvitse sittenkään lopettaa. Saatavilla: <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000011793868.html> (linkki tarkistettu 28.3.2026).

Kela (12.12.2025) Opiskelijat siirretään yleisen asumistuen saajista opintotuen asumislisän saajiksi 1.8.2025. Saatavilla: <https://www.kela.fi/ajankohtaista/opiskelijat-siirretaan-yleisen-asumistuen-saajista-opintotuen-asumislisan-saajiksi-1.8.2025> (linkki tarkistettu 29.3.2026).

Kela (5.2.2026) Opintolainan hakemista edellytetään kaikilta opiskelijoilta, jotka hakevat toimeentulotukea – Kela ei voi käyttää enää harkintaa. Saatavilla: <https://www.kela.fi/ajankohtaista/opintolainan-hakemista-edellytetään-kaikilta-opiskelijoilta-jotka-hakevat-toimeentulotukea-kela-ei-voi-kayttaa-ena-harkintaa> (linkki tarkistettu 28.3.2026).

Kokoomus (14.3.2023) Kokoomuksen, Kokoomusopiskelijoiden ja Kokoomusnuorten puheenjohtajat: koulutuksen rahoitus ja opiskelijoiden toimeentulo turvattava. Saatavilla: <https://www.kokoomus.fi/kokoomuksen-kokoomusopiskelijoiden-ja-kokoomusnuorten-puheenjohtajat-koulutuksen-rahoitus-ja-opiskelijoiden-toimeentulo-turvattava/> (linkki tarkistettu 28.3.2023).

Sanoma (22.9.2023) Sanoman uutis- ja aikakausmediat tavoittavat 91% suomalaisista. Saatavilla: <https://www.sanoma.com/fi/news/2023/kmt-2023-sanoma-uutismedia-aikakausmedia/> (linkki tarkistettu 28.3.2026).

Sanoma (22.9.2025) Uutis- ja aikakausmedian tavoittaa nyt 90% suomalaisista – ”Näiden lukujen perusteella olemme onnistuneet tarjoamaan merkityksellistä sisältöä lukijoidemme moninaisiin tarpeisiin”. Saatavilla: <https://www.sanoma.com/fi/news/2025/kansallinen-mediatutkimus-2025/> (linkki tarkistettu 28.3.2026).

- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2025) Arvio hallituksen sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutuksista toimeentulotuen käyttöön sekä tulonjakoon. Saatavilla: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/63ed29f6-a891-4229-9755-7fb579ae4219/1f564d1f-5502-4b85-9d6f-9c9189a30cf1/MUISTIO_20250922095602.PDF (linkki tarkistettu 29.3.2026).
- Tilastokeskus (19.5.2023) Eduskuntavaalit 2023, äänestäneiden tausta-analyysi. Saatavilla: <https://stat.fi/fi/julkaisu/cl8mvt1xt143o0cvzel1m7esx> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Tilastokeskus (17.12.2024) Pienituloisia 736 800 vuonna 2023. Saatavilla: <https://stat.fi/fi/julkaisu/cm49y0x3b1wpi07urvc30romg> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Yle (12.8.2025) Hallitus saa kritiikkiä aikeistaan kiristää toimeentulotukea – asiantuntijat pelkäävät kohtuuttomia seurauksia. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20173615> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Yle (23.9.2025) Synkimmät työttömyysluvut sitten vuoden 2009, jolloin nykyinen tilastointi aloitettiin. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20184446> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Yle (24.9.2025) Ministeriö päivitti arviotaan sosiaaliturvan leikkauksien vaikutuksista: pienituloisten määrä kasvaa rajusti. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20184493> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Yle (5.11.2025) Keskimääräinen opintovelka paisunut viime vuosina. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20192178> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Yle (8.1.2026) Suomessa on nyt Euroopan huonoin työttömyysaste – Espanja jäi kakkoseksi. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20203092> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Yle (1.2.2026a) Pienetkin rahalahjoitukset vaikuttavat jatkossa toimeentulotukeen – näin tuki muuttuu tänään. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20207169> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Yle (1.2.2026b) Toimeentulotuen uudistus voi pakottaa Johannes Vaalan eroamaan koulusta – uudistus ajaa tuensaajia umpikujiiin. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20207281> (linkki tarkistettu 28.3.2026).
- Yle (25.2.2026) Puolueet sopivat miljardiluokan sopeutustavoitteista ensi vaalikaudelle – vasemmistoliitto jäi ulos. Saatavilla: <https://yle.fi/a/74-20212104> (linkki tarkistettu 22.4.2026).

Aineisto

(Linkit tarkistettu 22.4.2026)

HS 3.4.2023 Opiskelijat Riina Nieminen ja Jasmin Saravirta pettyivät vaalitulokseen: “Maksun aika”. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000009496326.html>.

HS 4.5.2023 Varovasti niiden saksien kanssa. Saatavilla: <https://www.hs.fi/visio/art-2000009538983.html>.

HS 23.5.2023a STT:n tiedot: Kansanopistojen ja kesäyliopistojen rahoitukseen kaavailaan leikkauksia. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009604305.html>.

HS 23.5.2023b Nuorilla on oikeus tulevaisuuteen. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009601568.html>.

HS 5.5.2023 Asumistuen leikkaaminen voi olla tehoton säästötoimenpide. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009551422.html>.

HS 5.6.2023 Miksi meitä nuoria ei vielääkään oteta vakavasti? Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009630160.html>.

HS 14.6.2023a HS:n tiedot: Asumistukeen tulossa satojen miljoonien eurojen leikkaus, vuorotteluvapaista ollaan luopumassa. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009655281.html>.

HS 14.6.2023b Orpo vahvisti satojen miljoonien eurojen leikkaukset asumistukeen – Näitä tietoja tulevasta hallitusohjelmasta on tihkunut. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009655909.html>.

HS 16.6.2023 Koulutuksesta leikataan. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009662045.html>.

HS 17.6.2023 “Tämä sysää vaihtoehtojen köyhyyteen” – Asumistukea saava helsinkiläinen yksinhuoltajaäiti kertoo leikkausten hinnasta. Saatavilla: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000009661271.html>.

HS 18.6.2023 Asumistuen leikkaaminen ajaa opiskelijat entistä pahempaan ahdinkoon. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009661097.html>.

HS 3.7.2023 Eriarvoisuuden lisääntyminen heikentää talouskasvua. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009675079.html>.

HS 29.8.2023 Opiskelijoiden asuntotilanne käy yhä tukalammaksi. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009803994.html>.

- HS 18.9.2023 Hallitus jäädyttää opintotuen indeksikorotukset: Leikkauksen vaikutus voi nousta jopa 300 euroon vuodessa. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009862885.html>.
- HS 19.9.2023a Joukko opiskelijoita leiriytyi Helsingin yliopiston päärakennukseen. Saatavilla: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000009864397.html>.
- HS 19.9.2023b “Hei, tämä ei ole ok” – Yliopiston valtaajat kertovat nyt, mitä he vaativat. Saatavilla: <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000009865687.html>.
- HS 20.9.2023a Yliopiston valtaajien taustat ovat vahvasti vasemmistossa: “Totta kai tämä on poliittinen protesti”. Saatavilla: <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000009867129.html>.
- HS 20.9.2023c Kymmenet opiskelijat “valtasivat” yliopiston rakennuksen, osalla maakuupusseja mukana. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000009868592.html>.
- HS 20.9.2023e Miksi opiskelijoiden ostovoimasta leikataan mutta eläkeläisten ei, ministeri Grahn-Laasonen? Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009868578.html>.
- HS 22.9.2023a Miksi opiskelijoita pidetään pelkinä kuluerinä? Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009868315.html>.
- HS 23.9.2023a Hyvätuloisiltakin olisi löytynyt leikattavaa, sanoo Kelan entinen pääjohtaja. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009846507.html>.
- HS 23.9.2023b “En koe mitään iloa veroalesta, kun tiedän, mitä häviäjien puolella tulee tapahtumaan” – Tässä ovat hallituksen päätösten voittajat ja häviäjät. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009867256.html>.
- HS 24.9.2023 Kaksi oppositiojohtajaa iski hallituksen kimppuun eri taktiikoilla. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009876587.html>.
- HS 26.9.2023 Helsingiläisen lukion “valtaus” junailtiin hetkessä kasaan Whatsapp-viesteillä. Saatavilla: <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000009878394.html>.
- HS 27.9.2023b Valtaajat kertovat saaneensa yliopistolta lähtökäskyn – syynä tilaisuus, jossa puhuu presidentti Niinistö. Saatavilla: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000009885210.html>.
- HS 28.9.2023 Kokoomusopiskelijoiden puheenjohtaja: Oppilaitosten valtauksissa levitetty disinformaatiota. Saatavilla: <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000009886401.html>.
- HS 29.9.2023a Kylmät luvut näyttävät, mitä kapinoivien opiskelijoiden tuille on viime vuosina todella tapahtunut. Saatavilla: <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000009880521.html>.

- HS 30.9.2023 Kela on joutunut rientämään yhä useampien avuksi opintolainan takaisinmaksussa. Saatavilla: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000009891137.html>.
- HS 3.10.2023b Poliisi poisti kymmeniä valtausta yrittäneitä mielenosoittajia Biomedicumintiloista. Saatavilla: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000009898379.html>.
- HS 4.10.2023 Poliisi poisti mielenosoittajia Meilahden kampukselta Helsingissä. Saatavilla: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000009899489.html>.
- HS 5.10.2023a “Emme saa olla sinisilmäisiä hölmöjä” – Purra puolusti hallituksen maahanmuuttolinjaa yritysjohtajien tentissä. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009900871.html>.
- HS 5.10.2023b Opiskelijoilla mielenosoitus hakaniemen torilla. Saatavilla: <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000009902784.html>.
- HS 5.10.2023c Savon Sanomat: Opiskelijoita rangaistiin koulun valtaamisesta. Saatavilla: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000009903716.html>.
- HS 7.10.2023 Halutaanko minut ajaa työkyvyttömyyseläkkeelle? Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009879330.html>.
- HS 9.10.2023b Grahn-Laasonen: Opiskelijoilla ja ansiosidonnaisen saajilla on edellytykset nousta pienituloisuudesta työllistymällä. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009911463.html>.
- HS 10.10.2023a Perussuomalaisten mukaan ”kaiken kivan” jakaminen kaikille loppuu nyt – eduskunta aloitti väittelyn budjettipäätöksistä. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009912651.html>.
- HS 10.10.2023b Velka hirvitti kansanedustajia laidasta laitaan – budjettikeskustelun sävy ei miellyttänyt kaikkia. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009911355.html>.
- HS 12.10.2023 Tuttavan kommentti hätkähdytti – valehtelevatko poliitikot meille todella päin kasvoja? Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009913762.html>.
- HS 14.10.2023b Hallituksen esittämät keinot eivät auta työttömiä. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009915840.html>.
- HS 15.10.2023a Hintojen nousu panee monet miettimään rahojen riittävyyttä. Saatavilla: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000009919518.html>.
- HS 15.10.2023b Hallituksen leikkuri panee opiskelijan ja eläkeläisen aivan eri asemiin. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009923302.html>.
- HS 26.10.2023b Pitäisikö eläkkeisiin kajota? Muut puolueet vastaavat vihreiden vaatimukseen. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009950915.html>.

HS 29.10.2023 Nuorten tilanne kurjistuu entisestään. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009950270.html>.

HS 11.11.2023 Opiskelijoita ei ole varaa pudottaa koulutuspolulta. Saatavilla: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009977405.html>.

HS 14.11.2023 Perustuslakivaliokunta hajosi äänestyksessä – oppositiosta vaadittiin leikkauksien kokonaisarviota. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009990351.html>.

HS 1.12.2023 THL:n tuore raportti: Laajat sosiaaliturvan leikkaukset lisäävät eriarvoisuutta. Saatavilla: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010029097.html>.

HS 5.12.2023 Sosiaalipolitiikan linjariita leimahti eduskunnassa. Saatavilla: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000010034614.html>.